

PERPETUUM MOBILE 2

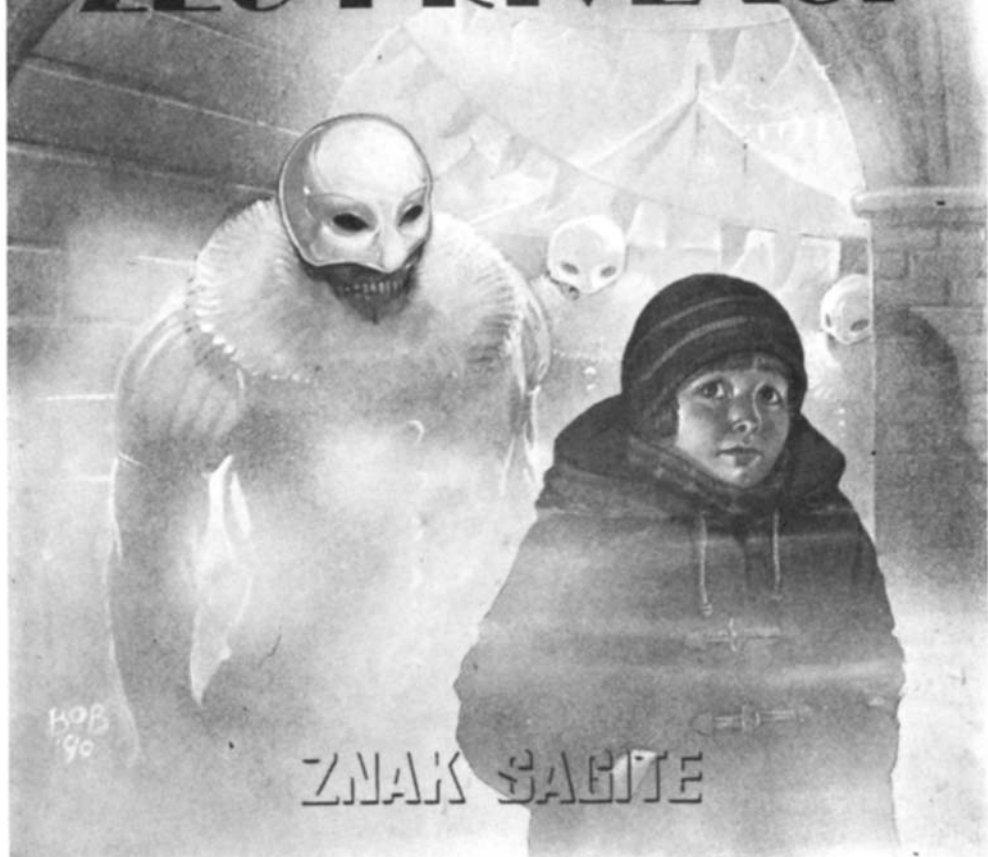
SF & F NOVINE

MART 1991

RAY BRADBURY

NEŠTO NAM SE ZLO PRIVLAČI

PERPETUUM MOBILE

besplatna publikacija

Izdavač

IP ZNAK SAGITE

11070 Novi Beograd

Poštanski fah 19

tel. (011) 150-615

Urednik

BOBAN KNEŽEVIĆ

Glavni saradnik

MIODRAG MILOVANOVIC

Saradnici

GORAN SKROBONJA

IJUBOMIR DAMNJANOVIĆ

ALEKSANDAR B. NEDELJKOVIĆ

MARKO FANČOVIĆ

Predstavnici klubova

MARIJAN SKVARČA

DARKO MACAN

DRAGAN ANTULOV

TOMISLAV RADANOV

Prevod

GORAN SKROBONJA

Naslovna strana

D.BOB ŽIVKOVIĆ

Grafičko uređenje

D.BOB ŽIVKOVIĆ

BOBAN KNEŽEVIĆ

Tehnička priprema

ZNAK SAGITE

Štampa i povez

SUBTERRANEAN PRESS

Sopot, 1991

Tiraž

3500 primeraka

Copyright

(sva prava za Jugoslaviju)

IP ZNAK SAGITE

PERPETUUM MOBILE

NOVINE ZA NAUČNU FANTASTIKU, FANTAZIJU I HOROR
OKTOBAR 1991

BROJ 2

SADRŽAJ

Reč urednika	2
PISMA ČITALACA	3
Boban Knežević – SF IZDAVAŠTVO U JUGOSLAVIJI	4
Dragan Antulov – SF I DEMOKRATSKE PROMJENE	6
VESTI IZ SVETA u izboru A.B. Nedeljkovića	8
L O C U S – PRIKAZI KNJIGA	
PRIKAZI FANTASTIKE	10
PAD HIPERIONA Dana Simonsa	12
POGLED NA NAJBOLJE U GODINI 1990	13
MAPE U OGLEDALU Orsona Skota Karda	15
KALIMATAN Lučesa Šeparda	16
GROBLJE ZA LUDAKE Reja Bredberija	17
Goran Skrobonja – SF MOTIVI U DELIMA STIVENA KINGA	19
Rezultati drugog konkursa ZNAK SAGITE za SF priču	26
Ljubomir Damjanović – SLIKARI MRAKA	31
JUGOSLOVENSKI SF FANDOM	
Tomislav Radanov – SF U SUBOTICI	38
Marijan Skvarča – SF U LJUBLJANI	39
Boban Knežević – SF U BEOGRADU	40
Marko Fančović – LITERATURA I PARALITERATURA	42
SFERAKON '91	45
Darko Macan – ZAŠTO DA SMIJEH BUDE GRIJEH?	44
PRIKAZI KNJIGA	
GALAPAGOS Kurta Vonegata	46
S ONU STRANU SNA Lavkrafta	46
BESKRAJNA PRIČA Mihaela Endea	47
NEŠTO NAM SE ZLO PRIVLAČI Reja Bredberija	48
PUTNIČKE BELEŠKE Apostola Vandelovića	48
PRIKAZI STRIPOVA	
BERNARD PANASONIK Zorana Janjetova	49
EL AZAR Dejana Nenadova	50
MORBUS GRAVIS & DRUNA Sarperia	51
Miodrag Milovanović – PRIČE DOMAĆIH AUTORA	52
MALI OGLASI	56

CENOVNIK OGLASNOG PROSTORA ZA PERPETUUM MOBILE 3

MALI OGLASI DO 20 REČI BESPLATNI

KVADRATNI CM 15 dinara
UNUTRAŠNJE STRANE

1/4	1000 dinara
1/3	1300 dinara
1/2	1800 dinara
1/1	3300 dinara
2/1	5800 dinara
2/1 (srednje strane)	6500 dinara
ZADNJA STRANA (samo u celosti)	5000 dinara
NASLOVNA STRANA (kvadrat 16x16 cm)	7000 dinara

Izrada oglasa i filmovanje uračunati u cenu

Moguća svaka vrsta dogovora.

PERPETUUM MOBILE 3 PLANIRAN JE ZA MAJ 1991.

Kašnjenje drugog broja prozina *Perpetuum mobile* mnoge je navelo na pomisao da je još jedna dobra ideja u domaćem SF-u propala. Naš narod je već stekao naviku da ovih dana sve lepe stvari uglavnom propadaju, tako da sve to nije primljeno kao neko posebno iznenađenje. Međutim, *Perpetuum mobile* opstaje i dalje, čak beležimo i određeni porast broja strana, i nešto bolje grafičko uređenje. Upravo to grafičko uređenje snosi pedeset odsto krivice za ovoliko zakašnjenje. Bob koji se prihvatio posla da uobličiti izgled časopisa, učinio je to vrlo sporo i izuzetno komplikovano, gotovo neizvodljivo u domaćim prilikama. Ovo što imate priliku da vidite, tek je delić njegovih zamisli i to onih koje sam uspeo da sprovedem u delo. Možda ćete jednog dana imati tu sreću (ha!) da vidite izdanje koje će u potpunosti biti oblikovano po Bobovim idejama, ali ja sasvim sigurno neću biti izdavač te gomile šarenih papira uvezanih u nekakvu jedva prepoznatljivu celinu. Rasprava oko vizije kako naše knjige i časopisi treba da izgledaju završiće se verovatno fizičkim obračunom jednog dana, ali za sada je krajnji produkt kompromis koji se ne dopada ni jednom ni drugom. Naravno, jasno je da Bob zastupa tezu da ono što vam pružamo treba da bude lepo servirano, dok mene pretežno zanima isključivo sadržina... Drugi razlog zakašnjenja ogleda se u zakašnjenju samog almanaha *Monolit 6*. Umesto u početkom decembra, knjigu smo dobili na samom kraju januara tako da je taj period potrošen na borbu sa štamparijom da svoj posao što pre privede kraju. Bilo kako bilo, *Perpetuum mobile 2* je pred vama, pred vas nešto manje od tri hiljade koliko je dobilo ovaj broj poštom i sigurno još par stotina koji će na neki od drugih načina (klubovi, knjižara Plato, naknadno naručivanje) doći do svog primerka.

Osnovna ideja vodilja ovog izdanja uglavnom je dobro prihvaćena, mada moram priznati da sam očekivao nešto veće interesovanje među populacijom koja trenutno ne kupuje knjige. Pesimisti bi izveli zaključak da ako se javi svega šeststo ljudi osim pretplatnika koji su naručili neku od knjiga i svega sedamdeset novih ljudi na veliki oglas u *Alefu 23* to zasigurno znači da je tržište za naučnu fantastiku kod nas svedeno na zabrinjavajuće uzan krug čitalaca. Ako ni tri hiljade pojedinaca ne želi da dobija ovakav časopis potpuno besplatno, onda je potpuna iluzija uopšte računati da se bilo šta može prodati u većem tiražu. Neki će opet reći da nije sve tako crno, jer narod ne voli da čita teoriju i da bi besplatni časopis sa pričama imao daleko veću prođu. To verovatno stoji, ali osnovna vrednost *Perpetuum mobilea* nije teorija, već informacija. A čitalac koji nije informisan nema šansu da opstane u ovom trenutku kada je pravi SF sve ređi a i sve više sakriven po nekakvim glavnatokovskim izdanjima.

Perpetuum mobile je još daleko od onoga što bih ja želeo da on postane: časopis koji će sadržati potpunu informaciju o svim vidovima SF-a u našoj zemlji. Razlog je uglavnom finansijske prirode, jer da bi se svi ti podaci sakupili i obradili potrebno je da nekoliko ljudi profesionalno obavlja taj posao, a sve to naravno košta. U trenutku kada knjige iz redovnog programa edicije *Znak sagite* kasne, kada se borimo za opstanak *Alefa* i još veći kvalitet *Monolita*, ekipa okupljena oko (sada Izdavačkog preduzeća) *Znak sagite* jednostavno nema fizičkih i psihičkih mogućnosti da realizuje sve zamisli koje su zacrtane kao ciljevi *Perpetuum mobilea*.

Ipak, ako treba ceniti ono što je urađeno, a ne porediti ga sa onim što je moglo biti u idealnom sličaju, čini mi se da možemo biti vrlo zadovoljni sa ovim drugim brojem. Tu su neke prepoznatljive rubrike: prikazi knjiga preuzeti iz vodećeg svetskog SF prozina – *Lokusa*, prikazi nekih domaćih izdanja, Mičin osvrt na domaće priče objavljene u poslednjih par meseci, veliki teorijski deo posvećen Stivenu Kingu, oglasi praktično svih izdavača SF-a... Tu su sada i vesti aranžirane od strane A.B. Nedeljkovića, izveštaji o radu klubova u pojedinim sredinama... nedostaje obećani prikaz rasporeda pretplatnika po gradovima, predstavljanje bibliografije i detaljniji osvrt na nekoliko najnovijih SF knjiga izdatih kod nas... ali i sve to će doći uskoro na red.

Boban Knežević

P I S M A

PRVOBITNO JE BILO ZAMIŠLJENO DA RUBRIKA S VAŠIM PISMIMA BUDE RASPROSTRTA NA TRI STRANE, ALI ISKRSLE SU VESTI A.B. NEDELJKOVIĆA I ČINILO MI SE DA SU ONE INTERESANTNIJE ZA ŠIRI KRUG ČITALACA, TAKO DA PISMA SPADOŠE SAMO NA OVU STRANU. SEM TOGA, VAŠA PISMA SU PREPUNA POHVALA ZA PROJEKAT *PERPETUUM MOBILE* I TEK PONEGDE PROMIČE POKOJA ZAMERKA ILI ZAHTEV. ZAPRAVO, PROCENTUALNO NAJVEĆI BROJ POŠILJKI SU BILE RAZGLEDNICE SA SVEGA PAR REČI: "PRIMIO SAM *PERPETUUM MOBILE*, ČESTITAM I MOLIM DA MI GA I UBUDUĆE ŠALJETE". IPAK, POGLEDAJMO NEKOLIKO IZVODA IZ NAJINTERESANTNIJIH PISAMA.

Posle zagrebačkog *Svijeta*, vi ste moje otkriće godine. Besplatan primerak je dobar mađaš mislim da bi se ovakav časopis – izvinite – prozin, uspešno i prodavao.

Daniela Stojkov
Zrenjanin

Odavno sam čekao da na svoju adresu dobijem nešto ovako kvalitetno. Razloge zašto se to nije dogodilo ranije, treba tražiti među vama, aktivnim članovima YU-SF pokreta (koji su ostali na okupu posle mog odlaska sa SF scene), ali i u neodgovarajućim uslovima za širenje propagande žanra i stvaranju "sita" za odvajanje "žita" od "kukolja".

Zahvaljujući entuzijazmu nekoliko upornih poedinaca, stekli su se uslovi, ne samo za dalji rad već afirmisanih domaćih SF "zvezda", već i za rad onih koji su zbog ranijeg opšteg haosa otišli u "ilegalu"... Iskreno rečeno, *Perpetuum mobile* me je naprosto oduševio, kako svojom sadržinom i sjajnim dizajnom, tako i svojim originalnim načinom izdavanja. Sjajno Bobane Kneževiću, sjajno!

Slavko Mijailović
Paraćin

Najviše me je oduševila akcija sa prikazima domaćih priča, ali bi bilo bolje da su u obliku top lista sa mogućnošću da u jednom djelu cjeline i čitaoci mogu dati svoj glas za neku od priča.

Božidar Morić
Zagreb

Ne znam kojom varijantom sam obuhvaćen, ali mi je drago da sam u vašem izboru dobio P.M. 1 na svoju kućnu adresu.

Već gotovo dve decenije sam u SF svetu, bio sam gladan i žedan svagoš štiva, časopisa, romana, bez obzira na ime pisca ili njegovu dob. Danas, kad imam P.M. 1 u rukama imam osećaj dok čitam sve što se dešava sa tim našim ljudima, kao da sam odavno sa vama. U stvari, odavno je u meni tinjao osećaj u mojim lutanjima ka takvim skupovima, društvima ljudi da tlo na koje treba da ostavim i ja svoje projekte nije baš pogodno, zrelo! Čitajući, kako se sas-

tajete i na koji način opstajete, mislim da ćemo se i vama brzo videti. Ovo moje otvaranje, nazovimo to prvim kontaktom (pismenim) u celosti prihvatom sva vaša nastojanja.

O predlozima, drugi put.

Dušan Miličević
Zemun

Perpetuum mobile, hm, nadam se da će časopis opravdati naziv i još dugo prolaziti kroz ruke čitalaca.

Predlozi:

– Format je O.K. Kvalitet papira takođe. No, časopis u koloru bolje izgleda, zar ne?

– Da li ćete primati, tj. vršiti recenzije priča čitalaca i najuspelije objavljivati?

– Budite što više aktuelni, raznovrsni, dinamični. Nemam ništa protiv eseja ali čitaoci će pre privući kraći aktuelni prilozima...

Milan Belobabić
Bela Crkva

TAKO JE DA ČASOPIS U KOLORU IZGLEDA BOLJE, I SIGURNO ĆEMO PREĆI NA KOLOR KADA SE POJAVE FINANSIJERI SPREMI DA PLATE OGLAŠAVANJE U BOJI. ŠTO SE TIČE DOMAĆIH PRIČA, ZBOG VAŠEG I MNOGO SLIČNIH PITANJA, PONAVLJAM: JEDINI NAČIN DA VAŠE PRIČE PLASIRATE PREKO NAS JESTE DA UČESTVUJETE NA NAŠEM KONKURSU (VIDI STRANE 26-27) I BUDETE ZAPAZENI.

Smatram da časopis nije potrebno pretjerano hvaliti, jer je već samim time što je besplatan i što nudi nove informacije iz svijeta SF-a, dovoljno zadovoljio čitaoci.

Nenad Vidović
Osijek

Mogao bih reći da sam bio ugodno iznenađen kad sam nekoliko puta, ranije, na svoju adresu primio najnovije kataloge "Znaka sagite". Ovaj put se nisam iznenadio, već sam naprosto ostao bez riječi. Vjerujem da će se mnogi od vaših čitalaca složiti s konstatacijom da je upravo ovo pravo osvježenje za ionako siromašnu ponudu SF-a na našim prostorima.

Aleksandar Horvat
Ludbreg

JEDNA TEORIJA O PISMIMA ČITALACA KAŽE DA ONA, ZAPRAVO, NIKAKVU VREDNOST NEMAJU U SMISLU ODSLIKAVANJA PRAVOG STANJA STVARI, JER VELIKA VEĆINA ČITALACA NIKADA NE PIŠE PISMA... IZATO, OBRAČAM SE UPRAVO VAMA KOJI NIKADA NIJEDNO PISMO NISTE NAPISALI NEKOJ REDAKCIJI, SEDITE I BACITE NA PAPIR SVE ŠTA MISLITE O NAMA, NAŠIM KNJIGAMA, ČASOPISIMA, IZDAVČKOJ, PREVODILAČKOJ I UREĐIVAČKOJ POLITICI, OTVORITE SVOJU DUŠU I USMERITE NAS NA PRAVI PUT, UKOLIKO LUTAMO.

SF izdavaštvo u Jugoslaviji

BOBAN KNEŽEVIĆ

Bilo je planirano da na ovom prostoru damo prikaz kompletne SF bibliografije za proteklu godinu, ali zbog cajnota i nemogućnosti da proverimo sve podatke koje smo dobijali, odustajemo od fakto-grafskog prikaza i opredeljujemo se za spisak koji pretenduje da obuhvati sve, ali sasvim sigurno ne uspeva u tome. Uzeta su u obzir sva izdanja na srpskohrvatskom jeziku iz prošle godine zaključno sa februarom ove godine, i to pripadnost bilo kojem od tri srodna žanra: SF, fantasti i horor, kao i neka žanrovski neodređena izdanja koja sadrže elemente fantastike. Na knjigama koje su označene zvezdicom (*) nije tačno upisana godina izdanja.

POLARIS – SF edicija Zorana Živkovića (edicije POLARIS i RUNE)

nove knjige

1. Isak Asimov – **ROBOTI I CARSTVO**
2. Artur Klark & Džentri Li – **RAMA II**
3. Artur Klark – **PAD MESEČEVE PRAŠINE**
4. Džin Volf – **SENKA MUČITELJA**
5. Džin Volf – **KANDŽA POMIRITELJA**
6. Džin Volf – **MAČ LIKTORA**
7. Džin Volf – **CITADELA AUTARHA**
8. Stiven Donaldson – **KOB POGLAVARA KLETNIKA**
9. Stiven Donaldson – **RAT ZLOZEMLJA**

10. Ursula Legvin – **TEHANU**
reprinti (prvi put u biblioteci POLARIS)

11. Isak Asimov – **GOLO SUNCE**
12. Isak Asimov – **ČELIČNE PEĆINE**
13. Isak Asimov – **KRAJ VEČNOSTI**
reprinti ranijih knjiga biblioteke POLARIS

14. Artur Klark – **2001: ODISEJA U SVEMIRU ***

15. Artur Klark – **2010: DRUGA ODISEJA ***

16. Artur Klark – **2061: TREĆA ODISEJA ***

17. Ursula Legvin – **TRILOGIJA O ZEMLJOMORJU ***

(U najskorije vreme, biblioteka POLARIS će doneti nekoliko novih knjiga: SPUŠTANJE NOĆI tandemom Asimov-Silverberg, treći deo hronika o Tomasu neverniku i petu knjigu iz Vulfovog Novog Sunca, kao i reprinte poslednja tri romana iz Herbertove sage o DINI.)

Izdavačko preduzeće ZNAK SAGITE (biblioteka ZNAK SAGITE i SF almanah MONOLIT)

nove knjige

18. Anne McCaffrey – **LET ZMAJEVA ***
19. Robert Silverberg – **KNJIGA LOBANJA**
20. Lovecraft, King, Barker – **HOROR antologija**

21. TAMNI VILAJET, izbor jugoslovenskog SF-a *

22. Ray Bradbury – **NEŠTO NAM SE ZLO PRIVLAČI**

23. Roger Zelazny – **PUŠKE AVALONA**
& **ZNAMENJE JEDNOROGA**

24. MONOLIT 6

reprinti ranijih knjiga biblioteke ZNAK SAGITE

25. Gregory Benford – **VREMENSKI PEJZAŽ**

26. Robert Silverberg – **UMIRANJE IZNUTRA**

27. Samuel R. Delany – **VAVILON 17**

28. Roger Zelazny – **STVORENJA SVETLOSTI I TAME**

29. Roger Zelazny – **DEVET PRINČEVA AMBERA**

(Tokom proleća edicija ZNAK SAGITE predviđa nekoliko knjiga: OSTRVA U MREŽI Brusa Sterlinga, TRI STIGME PALMERA ELDRIČA Filipa Dika, POMAL-JANJE Dejvida Palmira i prve tri KNJIGE KRVI Klajva Barkera, kao i nekoliko reprinta ranijih izdanja.)

NIŠP DNEVNIK, Novi Sad

(edicije SUPERNOVA, POLICIJSKA STANICA, DETINJSTVO)

30. Lindzi Gateridž – **HLADNI RAT U SEOSKOJ BAŠTI**

31. Džek Vans – **GOSPODARI ZMAJEVA**

32. M.Džon Harison – **PASTELNI GRAD ***

33. Vladimir Korčagin – **ASTIJSKI RUNOLIST ***

34. Ed Naha – **POLICAJAC ROBOT**

35. Dušan Belča – **IGRA SA ZVEZDAMA ***

(Pred neposrednim izlaskom iz štampe su i preostale dve knjige u ediciji SUPERNOVA: TAU ZERO Pola Andersona i SIN ČOVEČJI Roberta Silverberga. Uz novo kolo najavljeni za ovu godinu, u pripremi su i dve nove knjige u ediciji AZ: TRUN U BOŽJEM OKU tandemom Parnel-Niven i OBRED PRELASKA Alekseja Panšina. Ako ALEF požiivi u novom obliku – knjiški časopis – DNEVNIK će igrati jednu od važnijih uloga u domaćem SF izdavaštvu ove godine.)

DUNAV-KOMERC, Beograd

(edicija horora KOŠMAR)

36. Džeims Herbert – **PREŽIVEO**

37. Klajv Barker – **KABAL**

(Očekuje se TO Stivena Kinga, negde pred leto.)

MLADOST, Zagreb

(biblioteka PRIZMA)

38. Predrag Raos – **NUL EFFORT**

SFAIROS, Beograd

(edicija PUSTOLOVNA SFERA)

39. Predrag Urošević – **KANIGA**

(Na poledini ove knjige, izdavači su najavili i roman MESEC Džeimsa Herberta, ali pitanje je da li će se i kad to pojaviti. Bizarna je najava da je Herbert pisac od koga su se učili i King i Barker

SVETIONIK, Zemun

40. Zoran Maoduš – BITKA ZA ZEMLJU (zbirka priča)
(Na promociji ove knjige, održanoj u prostorijama društva "Lazar Komarčić" izdavači su najavili da su zainteresovani da objave zbirke priča ili kratke romane i drugih domaćih SF pisaca, orijentisanih na dečiji SF. Videćemo.)

GRADINA, Niš

(biblioteka TALISMAN i časopis GRADINA)

41. H.F. Lavkraft – U PLANINAMA LUDILA
42. Apostol Vandelović – PUTNIČKE BELEŠKE IZ 2349. GODINE
(Dolaskom Gorana Stankovića – čuveni Hlojgejevac – na čelo niške GRADINE, nastali su blagdani za ljubitelje fantastike. Nema broja da ne bude objavljeno bar ponešto iz te oblasti, a nisu retki ni obimniji pokušaji. Pored toga, Goran tek najavljuje glavne poduhvate.)

POLITIKA, Beograd

- 43-44. STRAH U ULICI BRESTOVA (časopis, knjiga???)
(Izgleda da serija novela sa Fredijem u glavnoj ulozi nije pobudila veće interesovanje jugoslovenske javnosti. Iz krugova bliskih izdavaču saznajemo da je proda slaba i da je ceo projekat došao u pitanje.)

Aleksandar Đorđević, Beograd

(edicija ISAAC ASIMOV'S ROBOT CITY)

45. Artur B. Kaver – ČUDO

(U prošlom broju našeg prozina, napisao sam da od ovog samostalnog izdavača i nastavljanja ROBOT CITY edicije nema ništa. Nekolicina vas mi je javila da je razgovarala sa izdavačem i da im je on potvrdio da će se knjige uskoro pojaviti. Moj izvor informacija i dalje kategorički odbacuje mogućnost da se ove knjige pojave, osim u neakvoj sasvim drugačijoj postavi urednika i izdavača.)

IP ESOTHERIA, Zemun

46. Ken Keri – PRENOSI ZVEZDANOG SEMENA

(U podnaslovu stoji da je u pitanju vanzemaljski izveštaj. Roman zaista ima formu vanzemaljskog izveštaja, poznatu iz nekolicine klasičnih SF ostvarenja, ali je zapravo verski pamflet.)

BIGZ, Beograd

(biblioteka MISTIKA)

47. Huard Lavkraft – SLUČAJ ČARLSA DEKSTERA VORDA

GZH, Zagreb

(biblioteka ZORA i OMLADINSKA BIBLIOTEKA)

48. Kurt Vonnegut – GALAPAGOS
49. Žil Vern – DUNAVSKI PELJAR

ZOROASTER, Beograd

50. Brajan Oldis – HELIKONJA ZIMA

(Izdavač Branislav Brkić je napustivši SF osnovao agenciju DOSLJE i krenuo drugim izdavačkim vodama. Ipak, i dalje postoji mogućnost povratka, TAMNI SKENER Filipa Dika bi mogao da bude sledeći, a nije isključena mogućnost da se krene i od četvrtog dela Adamsovog VODICA... Bilo kako bilo, za sada od Brkića imamo časopis NOVI VIDICI koji u prvom broju donosi tri eseja Ursule Legvin iz njene knjige JEZIK NOĆI a za naredne brojeve najavljuje još teorije posvećene fantastici i naučnoj fantastici.)

FILIP VIŠNJIĆ, Beograd

51. Danilo Koprivica – CRNOGORSKA ATLANTIDA
SRPSKA KNJIŽEVNA ZADRUGA, Bg.

52. Jevgenij Zamjatin – MI
53. H.DŽ. Vels – OSTRVO DOKTORA MOROA
54. Žil Vern – PUT U SREDIŠTE ZEMLJE
55. Borislav Pekić – NOVI JERUSALIM
(Neke od priča iz ove Pekićeve zbirke su iz 1999.)

A-Š DELO, Beograd

56. Ričard Bah – JEDNO
(Pisac koga pamtim po GALEBU DŽONATANU LIVINGSTONU i ILUZIJAMA, ovoga puta ostvario je delo najbliže nekim okvirima fantastike koji su prihvatljivi za nas, ljubitelje SF-a... čak vrlo prihvatljivi ako nemate više od šest godina.)

ZNANJE, Zagreb

(biblioteka HIT)

57. Goran Tribuson – POTONULO GROBLJE
58. Pavao Pavličić – KORALJNA VRATA
(Obe stvari su krajnje marginalno i uslovno SF.)

IDP REFORMA, Beograd

59. Anatol Frans – NA BELOM KAMENU

BRATSTVO-JEDINSTVO, Novi Sad

60. Fridrih Drenmat – NALOG ILI O NADZIRAVANJU NADZIRAČA NADZIRAČA

(Mi, SF bibliofili pamtim o ovim izdavačima i ovu ediciju – SPEKTAR – po romanu DŽAN Platonova koji mnogi uvrstavaju u SF ali u pitanju je obično mučilište bez ikakve veze sa bilo čim. E, vidite, taj izdavač ponovo priređuje jedan naslov za koji najavljuje da sadrži elemente fantastičnog, kriminalističkog i psihološkog – a zapravo, u pitanju je roman koji ima samo 24 rečenice, malo poduže, naravno. Nikada u životu mi se nije desilo da u pokušaju da čitam neki roman, ne uspem da preguram ni prvu rečenicu.)

U protekloj godini bilo je dosta reprinta dečijih SF knjiga, romana Verna, kao i nekoliko ozbiljnijih knjiga. Postoji čitava grupa žanrovski sumnjivih (čistaj: nečitljivih) romana i knjiga za koje verovatno nikada neće biti utvrđeno gde pripadaju: TRI RAZGOVORA Vladimira Solovjova, VUČJA SEN Radovana Ždralea (neverovatno je da ovaj pisac apstrakcija ima već četiri-pet romana), GOTSKA PRIČA Đorđa Pesarova (malo zanimljiviji od Ždralea ali jednako razumljiv), OBRNUTA CRKVA Slavka Radovanovića, pa čak i NA GRALOVOM TRAGU Svetislava Basare (jedan deo knjige, zasebna celina biće uvodna priča u antologiji TAMNI VILAJET 2)...

Jedna radosna vest za sve ljubitelje Tolкина – konačno je otkupljeno autorsko pravo za objavljivanje SILMARILIONA na srpskohrvatskom jeziku. Izdavač, koji se dosad bavio mistikom i horoskopima, najavljuje i Tolkinove IZGUBLJENE PRIČE, kao i još neka dela epske fantastike. Detaljniju informaciju o ovome i svemu drugom vezanom za domaće SF izdavaštvo očekujte u narednom broju *Perpetuum mobile*.

SF I DEMOKRATSKE
PROMJENE*Pustite decu da se igraju*

Razmišljajući o tome što da napišem za najnoviji broj *Perpetuum Mobile*, nećao sam se između rutinskog prikaza stanja na splitskoj SF sceni i iznošenja nekih vlastitih zapažanja o položaju SF-a u nas u svjetlu onoga što se kod nas često naziva "demokratskim iskorakom". Kako se na splitskoj SF sceni nisu dogodile bog-zna-kakve promjene, a kako one koje se upravo dešavaju imaju itekakve veze s politikom, odlučio sam da se malo osvrnem na to kako se mala SF zajednica u Jugoslaviji snalazi u novim prilikama.

SF u Jugoslaviji je, praktički, nastao 1976, dakle u vrijeme najžešće ideološke represije. Ideološki inkvizitori, stvarajući predodžbu o SF-u na temelju priča o malim zelenim ljudima, smatrali su kako objavljivanje djela tog žanra neće ugroziti socijalističko, samoupravno i nesvrstano društvo i pretvorili su se u dobrog djedicu koji kaže: "Pustite djecu neka se igraju." Tome je pridonosio i ignorantski stav kulturnog establishmenta prema SF-u, a možda i činjenica da je dosta pisaca SF-a iz rane faze (Wells, Bellamy, London) bilo socijalistički orijentirano. Dalje, većina SF djela je bila orijentirana na budućnost (u većini slučajeva "svijetlu"), pa je na temelju teze "sve što je za budućnost, nije retrogradno - dakle napredno je" SF u komitetima dobio prolaznu ocjenu.

Ali se SF na duži rok pokazao pogubnim po ideološku "ispravnost" čitalaca. Većina SF djela objavljenih u Jugoslaviji je bila Made in USA, dakle, bila je kapitalistički proizvod. Pisci tih djela su svoje vizije stvarali na osnovu vlastitih iskustava i vlastitih uvjerenja izniklih u toj sredini. A u njima se nikako nije moglo govoriti o pozitivnoj ocjeni socijalizma, udruženog rada, nesvrstavanja, pogotovo s obzirom na to da je većina tih djela (bar što se *Sirtusa* tiče) napisana 30-tih i 40-tih godina kad tih, i za SF pisce nevjerovatnih, eksperimenata nije bilo.

Čak su se i YU-pisci povelili za svojim angloameričkim uzorima. I oni su (pažljivo izbjegavajući svaku riječ koja bi se mogla odnositi na našu zemlju) stvarali vizije budućih svjetova koje se nimalo nisu razlikovale od američkih. Čak štoviše, ideologija domaćih SF priča je u dosta slučajeva bila jako bliska Heinleinu, piscu koji je bio sinonim desničara u SF svijetu. Ne, nigdje u domaćim SF pričama nije bilo ni govora o svjetloj budućnosti gdje su Amerika i Kanada zemlje udruženog rada. Ako bi se ponegdje pojavio kakav SF-vic o prvom kontaktu u Mrduši Donjoj, to nitko nije shvaćao ozbiljno.

I tako je dugi niz godina SF bio pravi bastion slobode mišljenja i govora u društvu čiji je životni standard bio u tragičnom nesrazmjeru sa stupnjem ostvarenja Ustavom zajamčenih građanskih prava. Za sve ispađe (jedan takav ispad bi mogao biti objavljivanje Pihacheve priče *Sedamnaesta ravntina*, da je kojim slučajem napisana prije pet-šest godina) koji bi mogli privući nepotrebnu pažnju "djedica" brinuli su se urednici trpajući takva djela u koš i tako osiguravajući svojim izdanjima društvenim novcem osiguranu egzistenciju.

A onda se desilo ono što je bilo neumitno nakon što je zemlja potrošila sve strane kredite i svo strpljenje svojih građana. Iz jednodimenzionalne prošlosti u demokraciju, višestranaštvo, tržište, slobodu govora... Što se u tom trenutku desilo sa domaćim SF-om?

On kao da je izgubio svrhu svog postojanja. Čitaoci su mu, opterećeni politikom i egzistencijalnim pitanjima, okrenuli leđa. A nakon što je pretrpio taj udarac, došao je novi: ispostavilo se da su nove, demokratskim izbornim ustoličene, vlasti u najmanju ruku ne baš najprijateljskije orijentirane prema SF-u.

Nijedan SF projekt više ne uživa podršku zvanične politike

Ideologija koja sada dominira Jugoslavijom dijametralno je suprotna ideologiji koja je blagoslovila razvitak SF-a

U čemu se ogleda taj neprijateljski stav?

Ogleda se u mnogo čemu. Ogleda se u tome da nijedan SF projekt više ne uživa podršku zvanične politike, u tome da se na stranicama službene štampe SF jednostavno ignorira (ni ranije nije tamo bio naročito prisutan), u tome da se SF klubovi izbacuju iz prostorija u društvenom vlasništvu.

Razlog za to je vrlo jednostavan: ideologija koja sada dominira Jugoslavijom dijametralno je suprotna ideologiji koja je blagoslovila razvitak SF-a. Prethodna ideologija je imala futurističko i internacionalističko obilježje, a današnje službene ideologije svoje izvorište crpe iz 19. stoljeća i nastoje društvo vratiti upravo na onakav duhovni stupanj kakav je postojao tada. Dakle, orijentacija na prošlost i samosvojnost, samobitnost, autarhiju i krajnji konzervativizam - nešto sasvim suprotno postavkama SF-a.

Koliko se SF može uklopiti u nove ideološke kalupe, a da ne izgubi svoj, u Jugoslaviji godinama građeni, identitet? Iako ima pokušaja da se u saradnje nekih SF & F djela (pogotovo kod nekih beogradskih pisaca) unesu elementi službene politike matičnih republičkih centara, teško bi se moglo govoriti o mogućnosti uspješnog braka između nacionalizma i SF-a.

Zašto su SF i nacionalizam inkompatibilni? Mnogi bi na ovo odmahnuili glavom i pokazali na SAD i doba *Astoundinga* i tadašnje ideologije *american way of life* koja pokazuje da i SF može biti podmuklo oružje imperijalizma. Ali, sam pogled na zemljopisnu kartu, veličinu te zemlje i njenu neopterećenost prošlošću može dokazati kako je američki SF i u svojim najcrnjim godinama ipak bio napredno usmjeren, uvijek spreman da iznenadi svojim idejama, a da, ako ničim drugim, ono eskapizmom, pokaže kako se može živjeti drukčije.

Za Jugoslaviju se to ne može reći. Njeni mali ban-tustani gotovo da se nisu oslobodili od kompleksa koji su Balkan ostavili na ovom stupnju kakav je on sada. Nacionalizam u ovim uvjetima jednostavno nema podlogu da bude faktor ikakvog progressa, ikakvog izvlačenja iz trenutnog stanja, ikakvog pogleda koji se prostire izvan vlastitog atara, dakle ikakvog SF-a.

Doista, kako se može uvjerljivo pisati o prvom kontaktu i istovremeno na stadionima skandirati pa-

role koje pozivaju na genocid? Može li se pisati o alternativnim povijestima i istovremeno urlati na svaku rečenicu koja dovodi u sumnju tok neke povi-jesne bitke? Može li se pisati o nevoljama prena-pućene Zemlje budućnosti a istovremeno pljeskati planovima da se ukine pobačaj?

Svega toga sad ima u Jugoslaviji. Vladavina krajnjeg konzervativizma i bolesne mržnje među narodima koja vladajućim garniturama omogućava da rade što hoće, optužujući drugog za svoje neuspjeh, nije plodno tlo za razvoj ikakve misli koja govori o ne-čem Drugom, drukčijem od onog što jest. Svaka mašta, svaka fantazija, sve je to preopasan eskapi-zam za vladajuće timove.

SF je preopasan. Njega treba ukloniti. Fanovska suradnja među SF društvima iz različitih republika uvjetuje da su svi oni koji tu saradnju provode u

najmanju ruku sumnjivi. SF možda čak sutra može postati izmišljotina maso-na, Židova, vatikanske ili islamske zavjere. On nije u skladu s kulturom i mentalitetom našeg naroda, predstavlja strano tijelo, virus koji može proširiti zarazu na široke slojeve stanovništva, otupiti njegovu nacionalnu samosvijest i samobitnost te dovesti do njegove degeneracije. Zato se SF mora suzbiti.

Ovakva razmišljanja, ma koliko groteskno izgledala, gotovo se sigurno u određenom trenutku, kad ugroženi nacionalizam odbaci svoju demokratsku ljusku i pokaže svoju pravu totalitarnu prirodu, mogu bez velikih problema pretočiti u stvarnost. A onda će biti kasno.

Kako se mali SF svijet može održati u tako nepovoljnom okruženju? Zasad je jedina obrana u tome da se oslanja isključivo na vlastite snage, da se potpuno odvoji od državnih i paradržavnih jaslji, da se promovira u privatnim časopisima, da se reklamira u nezavisnim medijima. Tako će se, možda, najbolje zaštititi od ludila koje je ovu zemlju zadesilo i koje se može usporediti s najužasnijim hororom. ●

SF je preopasan. Njega treba ukloniti. Fanovska suradnja među SF društvima iz različitih republika uvjetuje da su svi oni koji tu saradnju provode u najmanju ruku sumnjivi.

VESTI IZ SVETA

u izboru aleksandra b. nedeljkovića

Kim Stenli Robinson, pošto je postigao uspeh svojom šarmantnom komedijom "Bekstvo iz Katmandua", i nastavkom, reda nastavke: treći nastavak je "Prava priroda zemlje Šangri-La", četvrti je "Podzemno kraljevstvo"... Ovo poslednje je kraljevstvo smešteno u mrežu tunela koja se prostire ispod celog Nepala, a problem nastaje (ako smo dobro razumeli) kad treba iskopati, kroz isti teren, kanalizaciju?! Kažu da je jedna od novih SF zvezda Den Simons sa tri romana u 1989: *Hyperion* (*Hyperion*) što nazivaju "kenterberijskim pričama daleke budućnosti", *Udobnost za mrtvog* (*Carion Comfort*) o politici i vampirizmu, i *Faze gravitacije* (*Phases of Gravity*) o astronautu koji je šetao po Mesecu... pre dvadeset godina. A među najčešće obrađivane teme u podžanru "ekstrapolacija bliskih budućnosti" izgleda da spadaju nanotehnologija (superbrzi kompjuteri) i sida. Kažu da je jedna od boljih priča o sidi "Majušni tango" ("Tiny Tango") autorice Džudit Mofet (Judith Moffett) o ženi koja se "prilagodila" i o daljih 30 godina njenog života.

Uzgred rečeno, evo pola miliona dolara nekome od vas, ako mu treba, plus za četvoro vas još po 50.000 dolara, kome treba. Jedna moćna medijska kompanija, Turner Broadcasting Systems, osnovala je izdavački deo, i raspisala konkurs za SF rukopise koji bi opisivali pozitivnu blisku budućnost, i to period 1991-2021, sa naglaskom na ovome: kako bismo mogli dobro srediti ekologiju, energetiku, politiku, međuljudske odnose, ekonomiju, pitanja slobode... I slično. I suviše je mračnog i negativnog u SF, kaže glavni gazda

tamo (Ted Turner), pa dajte nešto pozitivno. Druga dvojica glavnih gazda tamo su Majkl Regan (hm?) i Tomas Ginzberg (Michael Reagan, Thomas Ginzberg). Doduše, dramatski je daleko pogodnije pisati o negativnim mogućnostima, takozvanu fantastiku upozorenja ("ako se ne izbegnu te-i-te opasnosti, nagrabićemo ovako"), a za filmove to je i obavezno, jer ako nema mnogo pucnjave, krvi i polomljenog stakla, mase to neće gledati... sem ako se zove *Zvezdane staze*... ali, ipak, nije nemoguće naći i neku dramu u pozitivnom opštem ambijentu. Dakle, rok je... pihhhh... istekao 20. novembra 1990. Šteta. Mi iz ove naše SF (mislim, RJ) mogli smo pokupiti tih 700.000 \$ da je ovo izašlo u na vreme.

Originalnih antologija je u 1989. bilo desetak, uključujući dve sa tematikom alternativne istorije (*What Might Have Been?* 1, 2, urednici Gregori Benford i Martin Grinberg) i jednu koja se zove: (pazite dobro) *Science Fiction from China*. Elem, nema nijedne koja bi se zvala *Science Fiction from Yugoslavia*... Moramo je dakle štampati ovde na engleskom i onda nuditi njihovim izdavačima dok je neko ne prihvati. Zašto ne? Treba samo dobro znati engliš langvič.

Detaljne, grozomorne fantazije... vizuelna orgija mračnih podsvesnih strahova i želja... to ima u dve knjige koje su krajem 1989. "konačno" izašle i u SAD, a to su dva velika albuma autora koji je dao likovne temelje za film *Alien* (*Osmi putnik*). To je, dakako, Hans Rudi Giger iz Švice. Jedan album se zove *Gigerov Ejlien* a drugi *Biomehanika H. R. Giger*. Kritičar kaže da je u ova dva

ušlo, kako-tako, mnogo starih crteža koji se nisu dali uklopiti u ranije Gigerove albume.

U 1989. SF magazini su prošli ovako: dvomesečnik *Aboriginal SF* je skočio na tiraž od 21.500 prime-raka; dvomesečnik *Amazing* je pao na 12.600; mesečni (sa 13 brojeva godišnje) *Analog* je pao na 90.400; isto mesečni sa 13 brojeva godišnje *Asimov's SF* je skočio na 82.800; komercijalno-stručni i informativni mesečni časopis o pisanju i prodaji, sa po 70-tak strana od kojih su mnoge u koloru, zvani *Lokus* skočio je na 8.500; mesečni *F & SF* je pao na 54.200; a raznovrsni (ima i SF) mesečni *Omni* je pao na 977.600. Da, braćo... ni milion.

Pojavio se i izraz "splatterpunk" (splatterpunk) što bih ja preveo kao "krvoplusni pank": to je ono sa nekim grdnim pokoljem na svakih nekoliko strana. Da li kasapsko-klinički horor spada u to? Ovo pitanje iz teorije književnosti (!?) nije mi baš jasno.

FILMOVI U 1989. Komercijalno najbolja godina u istoriji filma, zaradeno preko pet milijardi dolara. To je maltene dovoljno da pokrije jednomesečne gubitke nekih delova privrede na ovijem: strana-ma, ovamo! Najprofitabilnijih deset su bili (u milionima dolara):

- 1) Betmen 251
- 2) Indijana Džons III 195
- 3) Kišni čovek 165
- 4) Smrtonosno oružje II 147
- 5) Draga, smanjio sam decu 129
- 6) Isterivači duhova II 111
- 7) Gle ko priča 109
- 8) Roditeljstvo 95
- 9) Društvo mrtvih pesnika 94
- 10) Kad je Hari sreo Seli 91

Najjadniji ekonomski rezultat postigao je (među SF i F filmovima) jedan pod nazivom *Pod suncem Satane* – 47.000 dolara. Evo nepotpunog spiska SF i F filmova u 1989: – po *Lokusu*, a raspoređeni su po redosledu zarađivanja para, a ne po umetničkoj vrednosti:

- 1) Betmen
- 2) Indijana Džons III
- 3) Draga, smanjio sam decu
- 4) Isterivači duhova II
- 5) Polje snova
- 6) Groblje kućnih ljubimaca
- 7) Abis (Provalija)
- 8) Zvezdane staze V
- 9) Odlična avantura Bila i Teda
- 10) Mala sirena
- 11) Dozvola za ubistvo
- 12) Košmar u Ulici brestova V
- 13) Muva II
- 14) Svi psi idu u raj
- 15) Napadač
- 16) Levijatan
- 17) Petak 13. VIII deo
- 18) Skakač (Preiser)
- 19) Noć veštica 5. deo
- 20) Kiborg
- 21) Baron Minhauzen
- 22) Duboka zvezda Šest
- 23) Milenijum
- 24) Sanjaj mali san
- 25) Zemljanke devojke su lake
- 26) Uvek
- 27) Fantom iz Opere
- 28) 976-ZLO
- 29) Noć strave II deo
- 30) Pričešće
- 31) Erik viking
- 32) Prodavnica užasa
- 33) Navigator: odiseja kroz vreme
- 34) Babar: film
- 35) Roditelji
- 36) Toksični osvetnik II deo
- 37) Užas iznutra
- 38) Poljubac vampira
- 39) Mali monstumi
- 40) Toksični osvetnik III deo
- 41) Pod suncem Satane.

Kažu da je uspehu filma *Draga, smanjio sam decu* doprinelo to što je bio "spregnut" (?) sa crtice od 7,5 minuta o zecu Rodžeru, pod nazivom "Stomačna nevolja" ("Tummy Trouble").

Kažu i da je prvi film o Goustbatersima bio, sa zarađenih 220 miliona, ekonomski najuspešnija komedija (?) svih vremena.

Tip po imenu Hari Harison, pisac niza dobrih SF komedija ali i *Sojlent zelenog*, postao je i junak stripa o Flašu Gordonu! Hari je i pisao tekstove za strip "Flaš Gordon" od 1958. do 1966. (a crtao je Den Beri); sad Beri i piše i crta. U jednoj epizodi, Flaš i jedan vremeplovac stižu u daleku budućnost, gde su na vlasti roboti-higijeničari (čistači). Tamo postoji i religija: svi obavezno obožavaju boga Hari-Harija, koji je predvideo njihovu vladavinu, a koji ima facu Harija Harisona. (Jer i jeste on.) U ovom "kaišu" stripa, Flaš Gordon kaže: "HA! Egone, to je ridikulozno! Hari Harison, satiričar naučnofantastičar, načinio je jedno samo-po-sebi jasno predviđanje... da će skupljači dubreta jednog dana vladati svetom! I sada – u 22-gom veku – to se ostvarilo!" Egon odgovara: "Sad je Hari prorok! Mesija! Ha!... To je smešno, Flaše!" Na ovo, robot-nadzornik grakne: "SVETOGRDNICI! Strpajte ih u kompaktor smeća!" Tako mi boga Hari-Harija, ja mislim da se Flaš na kraju te epizode ipak spasao.

Priča se da je Robert Silverberg jednom, u nekom uzgrednom razgovoru, pomenuo kako bi to bilo kad bi mogao postojati jedan spekulativni izotop zvani plutonijum 126, koji bi... a to je čuo Isak Asimov, kome se ideja dopala, pa je seo i napisao roman *Bogovi lično*. E, sad je Silverberg razvio tu svoju ideju u priču "Asenijumsko rešenje" koja je ušla u sastav antologije *Prijatelj iz zadužbine: priče u čast Zadužbine Isaka Asimova*. Tu imate 17 priča, koje su ove vrste: Majk Resnik, "Balans", priča o karakteru Suzaner Kalvin; Koni Vilis, "Dilema", o zakonima robotike; Hari Harison, "Četvrti zakon robotike" – tu se dokazuje da je taj zakon unet zbog jedne genijalne bravure Pacova od nerđajućeg čelika; Džordž Alek Efinger, "Morin Birnbaum i pad noći"; Pamela Sardžant, "Trkačica

po trakama" – o jednoj ženskoj koja beži iz Čeličnih pećina...; Hari Terildav, "Pad Trantora" (komedija); Džordž Zebrovski, "Savest fondacije" – o motivima Harija Seldona; Orson Skot Kard, "Originist", o suštini psihoistorije i o naučniku koji je to tako dobro počeo da istražuje, da ga je Hari Seldon odbacio i isterao... Predgovor je dao Rej Bredberi. Eto knjige koju bi vredelo pročitati.

Jedan pametan kritičar, Den Čou, razmišlja ovako: posle bitnog slabljenja opasnosti od Varšavskog pakta (koji se, mi to sada znamo, ukida aprila 1991), odlazi u zonu sumraka cela jedna KATEGORIJA naučne fantastike – sve ono gde ruske atomske rakete padaju na Ameriku a američke atomske rakete na SSSR, onda poslednji čovek na svetu i poslednja žena na svetu puze ispod ruševina Njujorka... jednostavno to sad više nije dovoljno verovatno. Svetski atomski holokost Rusi-Ameri odlazi, izgleda, u onaj prostor gde već leže priče o Napoleonovom osvajanju Britanije pomoću velikih baluna. Time padaju u prah vekova stotine već objavljenih priča, romana; a *Kantikulum za Lajbovica*? Ne možemo žaliti zbog tog gubitka, ali, ipak, nešto je izgubljeno. O čemu ćemo pisati ako jednog dana svet bude utopijski dobar i totalno bezbedan?

Ilustracije su u američkom SF izdavaštvu otišle, kaže kritičar Pol Klift, izrazito ka "jako narativnoj ilustraciji". "Bacite pogled na bilo koju policu sa SF ili fantazijskim romanima, i videćete beskonačne varijacije na jednu temu, esencijalno istu: jedan jaki centralni lik nalazi se u zamahu nekakve akcije, a okružen je nekolicinom manje važnih likova ili situacija. Ovo je tokom osamdesetih godina bio pokret koji je jačao, a sad je tako temeljito ukopan, da je prerastao u biblijski zakon. Korice knjiga udaljile su se od ne-narativnih imaginativnih tvorevina Lea i Diane Dilon i Ričarda Pauersa (...) oličenje (ovog sad vladajućeg) je Majkl Velan."

LOCUS

POGLED NA NAJBOLJE
U TOKU GODINE 1990

PRIKAZI FANTASTIKE

NAJBOLJE GODIŠNJE HOROR PRIČE
priredio Karl Edvard Vagner

NAJBOLJA GODIŠNJA FANTASTIKA & HOROR
priredili Elen Detlou i Teri Vajndling

NAJBOLJI NOVI HOROR
priredili Stiven Džouns i Remzi Kembel

Postoje tri antologije koje donose najbolji horor/fantastiku iz 1989, i izuzetno se razlikuju po pristupu i izboru. Karl Edvard Vagner je tu najstariji, i preuzeo je dužnost priređivača DAW-ove serije Najbolje godišnje horor priče od Džeralda V. Pejđa pre čitave decenije. Strahovita Najbolja godišnja fantastika & horor Elen Detlou i Teri Vajndling nalazi se u svojoj trećoj godini, dok Najbolji novi horor Stivena Džouns i Remzija Kembela tek kreće.

Za ove tri antologije odabrano je ukupno 93 različite priče, sa iznenađujuće malo preklapanja. Priču "Svodovi" Nikolasa Rojla odabrali su i Vagner i Džouns/Kembel. "Susret s autorom" Remzija Kembela pojavljuje se kako kod Vagnera, tako i kod Detlou/Vajndlingove, kao i "Povratak u Mutantnu Kišnu Šumu", Brusa Bostona i Roberta Frejzera. Izabrano je relativno malo nominovanih za nagrade, i sve su ih odabrali Detlou i Vajndling. "Tužna poslednja ljubav u restoranu za proklete" Edvarda Brajanta i "Koža ti je tako meka i glatka... reče on" Četa Vilijamsona nominovani su za Stokera. "Dori Bengs" Brusa Sterlinga i "Rub sveta" Majkla Svonvika nominovani su za Huga. Izvor koji im je najviše služio jeste antologija poluzajedničkog sveta Knjiga mrtvih, koju su prire-

dili Džon Skip i Krejg Spektor, sa pričama smeštenim u svet Romerovih filmova o zombijima – u tri antologije odatle se nalazi šest priča. Zanimljivo je primetiti da dve antologije posvećene isključivo hororu ne sadrže nijednu od priča nominovanih ove godine za Stokera. Prošle godine je bilo dosta dobre beletristike.

Sva tri izdanja su isto tako i godišnjaci. Komentari Detlou i Vajndlingove daleko su superiorniji od Vagnerovih u poslednje dve godine, ali Džouns/Kembel pojavljuju se prvi put i kod njih komentara još nema.

Črvi koji šire vene", dragulj iz Detloune antologije Krv nije dovoljna, prvo-klasna je gadost. Ne čitajte je ako imate averziju prema krupnim unutrašnjim parazitima.

Generalno, ponovo je najveća ujedno i najbolja: Najbolja godišnja fantastika & horor: Treća godišnja zbirka, koja sadrži 47 priča i pesama. Materijal sa komentarima izvrstan je, sa prikazima 1989. u fantastici i hororu koje su pripremili i Detlou i Vajndling. Pregled Vajndlingove ističe se time što

daje sažetu istoriju "fantastike za odrasle", polja gde je ona u protekloj deceniji bila jedan od glavnih igrača. Pokrila je godinu, kao i uvek, i iscrpno i eklektički. Detloin prikaz takode je širok – najpotpuniji osvrt na horor tokom godine. Edvard Brajant daje izuzetno zabavan i povremeno akutan pogled na horor i fantastične filmove prošle godine.

Vodeća priča je "Rub sveta" Majkla Svonvika, nominovana za Huga, malo remek-delo magičnog realizma smešteno u izmišljenu zemlju Tolidenarbu, bukvalno i figurativno na rub sveta. "Gospodica Karsters i Sireno" je dosad najjača fantastika Dilaje Šerman, čarobna priča o opsednutosti novoengleske usedelice pripadnikom morskog naroda i njenoj gladi za svetom čiji deo nikada ne može biti. "Vilinski barjak" Džejn Jolen najbolja je data priča klasične fantastike, delikatno obojena folklorom, s ritmičkim intenzitetom balade.

Nekoliko naslova kreće se granicom žanrova. "Porodica" je jedan od najboljih kratkih radova Džojks Kerol Outs, bizarna SF priča (u pripovedačkom smislu) o porodici koja se prilagođava društvu u raspadu. Postoji tek nekoliko tako moćnih glasova. "Povratak u Mutantnu Kišnu Šumu" Brusa Bostona i Roberta Frejzera kratka je ali efektna pesma u prozi o fatalnoj ekspediciji u smrtonosne džungle. Upozoravajuća priča Remzija Kembela, "Susret s autorom", prikazuje susret deteta i autora dečjih knjiga koji postaje mračna i opsesivna epizoda koje će promeniti dečakov život.

U ovogodišnjem tomu horor je najsnažnije prisutan. "Guja" je fina priča o Ktulu Mitu, Freda Čapela. Teško je iskopati dobru priču na tom iscrpelom nalazištu. "Mačka u staklu" Nensi Ečemendi najviše uznemirava od svih priča, jeziva evokacija nepomirljive

užasom nad užasima. Ako mislite da se neće dopasti ljubiteljima krvoprolića, tu postoji i spektakularno grupno silovanje zombija. "Moć i strast" Pat Kedigan zaslužuje moj glas za najbolju priču iz 1989, bez premea. Ona vam stvarno daje uvid u motive ubice vampira. "Soums" ima više toga zajedničkog sa Hanibalom Lektorom nego sa Van Helsingom.

Najbolji novi horor Stivena Džounsua i Remzija Kembela donosi odličnu, mada britanski skrojenu, mešavinu 20 priča. Priredivači su se koristili malim

Iz Knjige mrtvih Edvarda Brajanta, "Tužna poslednja večera u Restoranu Prokletih". Zapanjujuća je, strasna i romantična priča o ljubavi oči u oči sa užasom nad užasima. Ako mislite da se neće dopasti ljubiteljima krvoprolića, tu postoji i spektakularno grupno silovanje zombija.

izdavačima i izvorima glavne struje, mada su svi oni unutar žanra, i ne plaše se da koriste duže radove. Od nekih šest prvoklasnih Kembelovih priča koje su se pojavile prošle godine, njegova sopstvena antologija sadrži "Pomaže da pevaš" iz Knjige mrtvih. To je suptilna priča o religiji i ispiranju mozga. Robert R. Mek Kamon predstavljen je "Čiodom", kratkim i uznemirujućim pogledom u um psihotika koji je naumio da sebe unakazi. "Svod" Nikolasa Rojla avetna je priča o ženi čiji se život raspada oko nje, a pažljivo konstruisana stvarnost puca poput zidova njenog stana. "...Oseti tudi jad", izuzetna priča Četa Vilijamsona o emocionalnom vampirizmu nosi super-preokret i pokazuje urođenu beskrupuloznost i glad ljudskog ega.

Ovde su popunjena dva nedostatka u antologiji Detlou/Vajndlingove, jer Džouns i Kembel donose i "Grč Tehnikolor" Kim Njumen, najbolju prošlogodišnju priču iz Interzouna – multižanrovska priča koja prelazi sve granice. To je priča misterije o zastrašujućim ubistvima među tehničarima koji su doveli kolorisanje filmova do krajnosti, remiksujući ih tako da stvore hibridne filmove u kojima glume kako mrtvi, tako i živi glumci. Drakula sa Belom Lugošijem i Meril Strip zvuči naročito zanimljivo. Prisutna je takode i najbolja antikvarska priča o duhovima za prošlu godinu (i deceniju), "Poslednji dan gospodice Dorinde Molino" iz zbirke povezanih priča o duhovima Roberta Vestala Antički prah. Gospodica Molino vodi svoj razred u staru crkvu koja je utočište neprijatno raspadnutog duha kome je na umu silovanje.

GOSPODAR BESKONAČNIH DIVERZIJA Vinter-Damona je prvučana pesma u prozi o dekadenciji i nekrofilskoj strasti koja ispunjava samo jednu stranu ali odzvanja vam u glavi još dugo pošto je odložite.

prirode zla, ovaploćene u hladnoj i predivnoj skulpturi. "Crvi koji šire vene", dragulj iz Detloine antologije Krv nije dovoljna, prvoklasna je gadost. Ne čitajte je ako imate averziju prema krupnim unutrašnjim parazitima. Ostali dragulji iz ovog toma jesu sledeće priče: izuzetni, za Stokera nominovani naslov iz Knjige mrtvih Edvarda Brajanta, "Tužna poslednja večera u Restoranu Prokletih". Zapanjujuća je, strasna i romantična priča o ljubavi oči u oči sa

Karl Edvard Vagner uobičajeno dobro je obavio posao potraživši izvanredno na čudnim i neuobičajenim mestima, i odabравši mešavinu od 26 tradicionalno uvrnutih i neobuzdano eksperimentalnih priča. Izuzetne su "Gospodar beskonačnih diverzija" Vinter-Damona, privlačna pesma u prozi o dekadenciji i nekrofilskoj strasti koja ispunjava samo jednu stranu ali odzvanja vam u glavi još dugo pošto je odložite. "Noći u gradu" Džesike Amande Salmonson intenzivna je i lična priča o sredovečnoj lezbijki i tužnom mladiću nalik na duha, koji se na svom putu ka večnosti obreo u Sietlu. Realistično i veoma dirljivo. Pesma "Narkopolis" Vejna Alena Salija tradicionalnija je vežba u zagrobnom, ali ne i manje efektna.

Vagnerov dragulj je "Vodič", najbolja priča Remzija Kembela iz 1989, džejmsijanska priča o radoznalom starcu koji istražuje rukom ispisanu napomenu u vodiču M.R.Džejmsa za Safok i Norfolk. Misleći da je to zapisao Džejms svojeručno, on pretražuje staru crkvu i ne dopada mu se ono što ga tamo čeka. Sjajna tradicionalna antikvarska priča, jedna od najboljih u godini koja je donela bogatu žetvu.

Koju od tri antologije da kupite? Detlou i Vajndling daju vam najviše za vaš novac, Vagner je najjeftiniji, a Džejms i Kembel jedini su u Britaniji ove godine. Ali kupite sve tri. Priče su ujednačene i više nego dobre, a preklapanja praktično i nema. ●

DAN SIMONS

Džon Kits je napisao dve epske poeme o bogovima sukobljenim u svemiru, "Hiperion" i "Pad Hiperiona". U svojim istoiimenim romanima, Den Simons se trudi da njihovog tvorca transformira u tripartitnu figuru istorijske muze/kompjuterske inteligencije/ponovo rođenog čoveka, i da nekoliko odgovora na pitanje koje je postavio sam Kits: Kakva je priroda, i sudbina, božanskog?

Proketo ste u pravu, ovo je sjajna literatura, ali takođe i veoma naučnofantastično prikazivanje *hubrisa*. SF pisci, od Stejpldona do Benforda, bavili su se kosmičkim i metafizičkim pitanjima, smelo poput svojih velikih prethodnika Dantea, Milтона, i (samo da je mogao da dovrši svoje remekdelo) Kitsa. To je riskantan posao, otvoren poziv da te sprže munje ili smrvi gadna nesreća kada se Visoka Ambicija oklizne na masnoj mrlji, prevrne i eksplodira. Čitajući **Pad Hiperiona** pitate se neprestano koliko će biti velike konačne krhotine, i koliko će biti nagorele.

Od samog početka, ovo je roman fragmentarnata, koji ostavlja urednu Čosetrovsku strukturu **Hiperiona** zarad rastrkanije tehnike. Kada Šrajk Hodočasnici dođu do Grobnica Vremena, ubrzo se razidu u

PAD HIPERIONA

promenljivi poredak grupica, čije avanture prekidaju epizode iz života čoveka koji deli njihovu svest u snovima; druga reinkarnacija pesnika Kitsa, sada poznata kao Džozef Severn. Kits/Severn pokazuje nam širi kontekst pojedinih potraga hodočasnika, jer on služi kao maskota/talisman vrhovnom vođi koji vlada povezanim svetovima Mreže. CEO Mejna Gledston igra opasne igre u političkoj/vojnoj areni gde je Mreža sada u ratu sa Isteranima koji žive na brodovima, dok Al Tehnkor prati sopstveni tajanstveni raspored.

Hodočasnici odlutaju za vreme pešćane oluje, pretrpe bizarne transformacije, susretnu se sa smrtonosnim Šrajkom, traže namirnice širom ratom rastrzane planete itd. u nizu akcionih scena koje podsećaju na ubilačku igru u kojoj figure nestaju sa table zabrinjavajuće brzo. Negde na pola **Pada Hiperiona**, izgleda nemoguće da će ostati dovoljno glavnih likova da knjigu izguraju kroz sledećih 200 i više strana, a kamoli da postignu bilo kakvo razrešenje, ljudsko ili kosmičko. Ali Simons uspeva, nasuprot svemu, da to izvede. Koristeću čitavu vreću trikova, od pogrešno usmerenih projektila do vrhunski pouzdane proze, oblikuje materijal koji nije za kovanje u iznenađujuće zadovoljavajuću priču. To nije remek-delo kakvo je mogao napisati Kits, da je imao vremena: kao ni Tim Pauers u **Njenom stanovištu**, tako ni Simons ne može da dosegne pesnikov pravi genij i izuzetnu humanost. Opet, **Pad Hiperiona** pronalazi formu u kojoj se očigledan kaos može smisljeno razrešiti. To je delo strasti, saosećanja, inteligencije i lude, izvrsne hrabrosti. ●

POGLED NA NAJBOLJE U GODINI 1990

Ne izgleda li SF svake godine sve opsednutiji najboljima? Nove nagrade, nova glasanja, novi izbori. Žanr nije usamljen u svojoj opsednutosti kvalitetom ili popularnošću; filmovi, ploče, pozorište, svi imaju svoje nagrade, kao i literatura glavnog toka, koja poput SF svake godine izbacuje po tri godišnjaka kratke beletristike. Izgleda da zbog sve te aktivnosti umetničko iskustvo više nije samo po sebi dovoljno; ono se mora opravdati konkurencijom ili prihvatiti od strane zvaničnih tvoraca ukusa. (Mada mi kritičari znamo da kritičare ne treba previše ozbiljno shvatati.)

Razuman odgovor jeste da svake godine postoji sve više toga što treba apsorbovati, i u našim nastojanjima da držimo korak, ko može poreći korisnost nagrada i antologija kao indikatora na šta treba obratiti pažnju? SF posebno ima dugu istoriju godišnjih antologija – čak 40 godina, u stvari, od Bleler/Diktijeve antologije za 1949 – a danas, sa preko 1000 objavljenih priča godišnje, one su potrebnije nego ikada čak i za posvećene SF čitaocima.

Antologija Gardnera Dozoisa je, po običaju, najobimnija od godišnjih SF antologija, sa 25 priča, pregledom godišnjeg SF-a, i dugim spiskom dodatnih preporuka za priče (spisak koji je češće zanimljiv zbog onoga što ne obuhvata nego zbog onoga što je na njoj). Ističu se tri novele: "Sićušni tango" Džudit Moft, uzbudljiva lična priča o katastrofi sa sve AIDS-om i tuđincima; napetai "Krajevi Zemlje" Lušusa Šeperda, koja pokazuje zbog čega je Šeperd kao pisac zaista sam klasa za sebe; i "Veliko delo vremena" Džona Kraulija, veoma neuobičajen pogled na razvoj britanskog carstva. Među ostalim pričama nalazi se i jedna od najpopularnijih prošle godine, "U Rialtu" Koni Vilis, izvrstan spoj Holivuda, kvantne teorije, i posećivanja konvencija. Robert Silverberg ima dve odlične priče na istorijske teme, "Priče iz Šume Venia" i "Evo vojnika. Kasnije: evo još jednog". Moje ostale omiljene priče su "Alfas" Gregorija Benforda, tvrdi DF spektakl o tuđincima koji rezbare Veneru; "Samo još jedan savršeni dan" Džona Varlija, inventivna kombinacija solipsizma i kontakta s tuđincima; i "Rub sveta" Majkla Svonvika, mistično a opet zdravo-za-

gotovo ispriповедano putovanje troje mladih ljudi niz greben koji označava kraj sveta.

Dozoisova selekcija balansira između poznatih imena i novih, dolazećih pisaca. Više od bilo koje druge antologije, Dozoisova knjiga predstavlja trenutno napredovanje vodećih pisaca kao i pojedine priče visokog kvaliteta. Možete uočiti vodeće pisce (bar one koji su dovoljno plodni) tako što ćete videti ko se pojavljuje gotovo u svakom tomu; u tekućoj, sedmotomnoj Bludžej/Sen Martinovoj seriji, Robert Silverberg i Brus Sterling nisu propustili nijedan tom, dok Lušusa Šeperda nije bilo u prvom tomu samo zato što je njegova karijera bila tek na početku. (Pat Kadigan i Kim Stenli Robinson takođe se ne pojavljuju samo u jednom, u oba slučaja tekućem izdanju.) Ako se povremeno regularno pojavljivanje nekih pisaca učini automatskim, sa pričama koje

Dozoisova selekcija balansira između poznatih imena i novih, dolazećih pisaca. Više od bilo koje druge antologije, Dozoisova knjiga predstavlja trenutno napredovanje vodećih pisaca kao i pojedine priče visokog kvaliteta.

same po sebi nisu apsolutno izuzetne, njihovo prisustvo godinu za godinom kompenzuje tendenciju glasača za nagrade da se zamore od poznatih imena jednom kada im se dodeli nagrada ili dve, bez obzira na to koliko njihov rad nastavlja da bude neprekidno briljantan. A Dozois ne zapostavlja ni novije pisce; tom za ovu godinu obuhvata radove i relativnih novajlija kao što su Dženet Kejgen, Vilijam King, Ket Koudča i Migen Lindholm. Dok Dozois ne vrši izbor

iz nekih zaista sporednih izvora, uključuje i jednu priču koju ja ranije nisam video (zahvaljujući pre mojoj nepažnji nego neznanju), "Zimu na Bel Furšu" Nila Barea Juniora (iz Nove granice, jedne od kau-pank antologija za prošlu godinu), interesantnu priču o putovanju poznatog američkog pesnika na Divlji Zapad. Tipično za reprezentativni aspekt knjige jeste i prisustvo "Kopirajt istekao" Čarlsa Šefilda, koji je zaista ustoličio sebe tokom prošle godine kao izuzetnog pisca kratkih priča tvrdog SF-a, sa zabavnim pričom o ponovo stvorenim ličnostima istorijskih genija.

Volhajmova knjiga je njegova 25. jubilara godišnja antologija (u stvari 26. knjiga, ako se računa i 7 koje je uradio sa Teri Kar za Ejs Buks), sa tuce priča i jedva prisutnom uredničkom materijalu, zbog Volhajmovog lošeg zdravlja. Kratak uvod navodi šta je bilo konstantno naglašavano u njegovim antologijama: priče su "odlično predstavljanje tema i problema koji se tiču našeg sveta... za svakoga ko je voljan da to saslušaju." Tako su tu priče o ratu (Dž.G. Balard), odnosu među polovima (Brajan Stejblford i Liza Tat), uticajem nove tehnologije (Silverbergov "Čipraner" i popularan, mada ponešto neverovatan "Šetač pasa" Orsona Skota Karda). Dve najbolje priče u ovom nalazištu jesu gorko moćna "Predaja" Lušusa Šeperda, o američkoj eksploataciji u Centralnoj Americi, i snena varijacija Džejmsa Moroua na temu rasizma i AIDS-a, "Ejb Linkoln u Mek Donaldsu".

Uz neke tipičnije SF priloge Volhajm donosi i Benfordov "Alfas", još jednu Silverbergovu priču, "San i zaborav" (što mora biti nekakav rekord, jer Silverberg ima pet priča u ove tri knjige), i pamćenja vrednu priču o tuđincima i musketarima Džudit Moft, "Ne bez časti". Samo mi je "Brod smrti" Baringtona Dž. Bejleja bio bezvezan, prastara priča puna duplogovora, poput neke Van Vogtovski ekstragance koja nikako da ima nekog smisla.

Garnetov godišnjak društveno je još svesniji, naročito u kritičkim esejima, ali takođe i u mnogim pričama. Garnet duplicira Volhajma kod priča Šeperda. Moroua i Karda, dok dve druge, potcenjene priče razmatraju sadašnje zamiruće stanje svemirskog programa, "Babeljeva kapija" Dž.R. Dana, i "Lunarni triptih: Grleći noć" Ričarda Pola Rusoa. On donosi, kao i Dozois, "U Rialtu" Vilisove, "Dori Bengs" Brusa Sterlinga, i Šefildovu "Kopirajt istekao", a onda i nekoliko neuobičajenih priloga, poput "Privatnosti" Dejvida Brina, delimično reakciju na kiberpank, i "U plavome" Džona Kraulija, fascinantnu, mada težu priču od "Velikog rada vremena". Najbol-

ja priča koju Garnet ima a ostali nemaju jeste prenebregnuti dragulj Džejdža Kara, "Himera", neobično precizan i maštovit prikaz budućeg društvenog miljea.

Sta osim priča još dobijate u ovim knjigama? Dozois daje svoj uobičajeni sažeti pregled godine u SF-u, kako iz književne, tako i iz industrijske perspektive. Njegov kritički glas prigušuje međutim položaj urednika jednog od časopisa iz kojih vrši izbor. Takođe, on samo navodi značajne romane, bez komentara (mada redosled naslova govori sam za sebe), i ima gosta komentatora (Tima Salivena), koji daje spisak značajnih filmova.

(Uvek mi izgleda kao neprijatan aspekt žanrovskog mentaliteta to što književne antologije poput ovih osećaju obavezu da podrže prilično degenerisane filmske i TV proizvode. Najgore su u ovom

Uzmite Garnetovu knjigu zbog kritičizma; Volhajmovu knjigu zbog osnovne selekcije dobrih priča; a Dozoisovu knjigu kao najsveobuhvatniju godišnju selekciju kratke beletristike.

pogledu nedavne Nebula antologije, koje posvećuju 30 i više stranica pokrivanju svakog trivijalnog SF filmskog dubreta tokom godine, dok o romanima govore samo u najopštijim crtama. Da li godišnjaci nagrade O. Henri daju prikaze filmova Edija Marfija? Nijedna od ove tri knjige ne trači toliko prostora, mada nekrolozi za one glumce koji su se pojavljivali u žanrovskim filmovima deluje isto tako nevažno.)

Garnetov godišnjak naročito je jak kod kritičkih komentara. Pričama se često pridodati novi komentari autora; naročito su zanimljivi Silverbergovi i Šeperdovi. Tu je i zanimljivi esej Iajna Benksa o SF-u u svetu koji se menja i Brajana Aldisa o SF-u kao načinu da se kaže istina. Najbolji od svega je pregled godišnjih romana Džona Kluta, zapanjujući zbog širine (jer obuhvata i poprilično knjiga kakve se obično ne smatraju pripadnicima žanra) i razarajući u kritičkom oštroumlju. Garnetov prikaz je kraći nego u prethodnim tomovima, i prepušten je uglavnom zgodnom spisku svih osvajača raznih SF nagrada, od Huga i Nebule do Britanske SF Nagrade, nagrade Džona V. Kembela, i nekoliko drugih.

Zato uzmite Garnetovu knjigu zbog kritičizma; Volhajmovu knjigu zbog osnovne selekcije dobrih priča (prava stvar za prijatelje koje ne zanima razvoj žanra ili koje bi zaplašio obim Dozoisove knjige); a Dozoisovu knjigu za najsveobuhvatniju godišnju selekciju kratke beletristike. ●

MAPE U OGLEDALU

Teško je pristupiti "definitivnoj" zbirci kratkih priča jednog od boljih živih pisaca naučne fantastike i fantastike. Orson Skot Kard je napisao neke veoma dobre priče, kao i neke bezvezne. **Mape u ogledalu** daju čitaocu šansu da ustanovi koja je koja, jer donosi sve njegove SF priče osim jedne (o tome više kasnije) kao i uzorak njegovog drugačijeg spisateljskog proizvoda. Zbirka je podeljena u pet internih knjiga, od kojih svaka ima sopstveni uvod i napomene o pričama; prve četiri doživljavaju (najverovatnije dvotomno) džepno izdanje, a peta ("Izgubljene pesme") samo tvrdo. Prva, "Obešeni čovek: Priče strave", predstavlja priču čija je svrha da čitaocu bude nelagodno. One se protežu od "Eumenida u klozetu na četvrtom spratu" iz 1979, ne naročito dobre rane priče o vampirskim bebama čija je glavna vrлина u tome što je, zaista, onespokojavajuća, pa do ovogodišnjeg pobednika na Lokusovom glasanju, "Izgubljeni dečaci", o neumrljivosti starijih dece koja priređuju poslednju žurku. Neke su tek uslovno SF: "Igre na autoputu" su u suštini moderni horor, na primer. Sve što se u njoj nalazi moglo bi u suštini da se dešava i 1979, kada je bila objavljena. Priče u ovom delu odgovaraju najavi, mada neke naginju gadostima više nego osećaju očekivanja strave za koji Kard u uvodu veli da ga priželjkuje.

Druga knjiga, "Fluks: Priče o ljudskim budućnostima", više varira (kao i treća). Neke priče u ovom delu zaista su snažne – naročito "Šetač pasa" i "Originista". U mom prikazu **Prijatelja Zadužbine** napisao sam pravu rapsodiju o "Originisti"; ovde ću još reći da je to izvanredna priča u univerzumu Asimovljeve "Zadužbine". "Šetač pasa" Kardova je kiberbank priča, i originalnija je od većine njih, jer koristi Dejmona Raniona kao izvor slenga više od Hameta ili Čendlera.

Problem sa trećom knjigom, "Mape u ogledalu: Bajke i fantazije", leži u tome što dosta priča izgleda kao različite međusobne verzije. Tako, mada su "Siledžija i zver" i "Princeza i medved" relativno zanimljivi pokušaji pisanja bajki, malčice su previše slične da bi jedna uz drugu bile

snažne. Ovaj deo sadrži "Sonatu bez pratnje", jaku priču koja dosta podseća na Vonegatovog "Harisona Bergerona", i "Porcelanskog salamandra", veoma dobro urađenu bajkicu o ženi koja uči da oseća.

Četvrti deo, "Surova čuda: Priče o smrti, nadi i svetome", najjači je deo knjige. U svom uvodu za ovaj deo, Kard se zalaže za

tezu da je SF jedina zaista religiozna književnost koja se danas objavljuje. Obuhvaćene priče primer su za to: one se bave teškim pitanjima o tome kako se ljudi nose sa transcendencijom svojih života. "Smrtni bogovi" je bajka o tome šta besmrtni tuđinci žele od ljudi, i verovatno najslabija od priča u ovom delu. Daleko moćnije su "Okolo oko", pažljivo razmatranje prava i obaveza nadljudi (gde se nalazi i rečenica: "Nismo mislili da je ideja da zbrisemo ljudsku rasu i zamenimo je gomilom ubilačkih, incestuoznih verskih fanatika, naročito sjajna" – čudna pomisao, s obzirom da neki ljudi tako vide Mormone); i "Meso za kralja" uznemirujuća priča o tome šta znači činiti sve da bi se preživelo. Sve u svemu, ove priče pokazuju Karda u najboljem izdanju; promišljenog, sa mnogo uvida u teške probleme.

Peta knjiga, "Izgubljene pesme: Skrivenne priče", sadrži kratke priče i pesmu od kojih su nastali romani, esej, rane priče i neke koje nisu SF. Kratke verzije kasnijih romana veoma su zanimljive, i vredne čuvanja u tom obliku. Rane priče su slabe, a ne-SF, po meni, nezadovoljavajući; moguće je da su porodični pogledi na Mormone dovoljno različiti od mojih da nisam mogao da se prilagodim. Zanimljivija je činjenica da u uvodu za ovaj deo stoji priznanje da postoji jedna priča, "Srećna glava", koja ovde nije ušla: on stidljivo za nju kaže da se nalazi u "izvesnom časopisu". Bio je to *Analog*, a ne neki slabiji časopis, u aprilu 1978; i gde inače hvali Bena Bovu zato što je ovaj bio u stanju da u njegovim pričama vidi ono što drugi urednici nisu, ovde veli da ju je urednik "...kupio samo zato što je u njoj bilo nekoliko zanimljivih ideja, a ne zato što bi je iko ozbiljno mogao uzeti za priču." Možda je činjenica da je ovo jedina njegova priča sa značajnim likovima pederima i lezbijkama uticala na odluku da je ne uključi. Ona je po kvalitetu svakako rame uz rame sa nekim slabijim pričama u knjizi, i prilično dobro urađena priča misterije.

Ovo je važna zbirka značajnog autora, i zaslužuje mesto na polici svakoga ko se ozbiljno bavi naučnom fantastikom. ●

KALIMATAN

LUŠES ŠEPARD

Neki ljudi kao da su rođeni za divlja mesta i primitivne kulture Zemlje. U ovu kategoriju trebalo bi svrstati i grupu legendarnih viktorskih istraživača i njihovo unezvereno potomstvo, poput ekstravagantnog Irca Redmonda O' Henlona. Ova kategorija obuhvata takođe i tako raznolike ličnosti kao što su Džozef Konrad, moja supruga, i Lušes Šepard. Baš kao što je vreme koje je Šepard proveo u Latinskoj Americi našlo odraz u pričama koje su postale život u ratno doba i Lovac na jaguare, tako je i vreme koje je proveo na Borneu dovelo do nastanka **Kalimantana**. Rezultat je jedan od najsnažnijih argumenata u korist novele na ovom polju rada viđen u poslednje vreme.

Barnet je jedan od onih koji su došli u taj deo sveta iz Engleske i ostali i posle pada Carstva. Za razliku od drugih, on se prilagodio, naučio lokalni jezik, osetio nešto od moći starih verovanja i, možda, malo poludeo. Barnet ima priču za pričanje, samo još jednu od mnogih koje je nakupio za 30 godina provedenih u tropima. Ponešto nalik na parabolu, ona govori o Kertisu Mek Kinonu, Amerikancu koga je isto tako privukao rub civilizacije. Pošto je to, izgleda, i previše lako izvan ograničenja sopstvene kulture, Mek Kinon se upustio u neke sumnjive aktivnosti: crnu berzu, krijumčarenje droge, prostituciju, pa čak i političko šikaniranje. Ovo poslednje mu se osvetilo, pa mu je Baret potreban da bi izbegao hapšenje. Jedini mu je izbor da pobegne u brda, gde Šepardova priča zaista počinje.

Barnet ga šalje Dr Tenzeru, mrzovoljnom starom holandskom zoologu, da mu bude sekretar onoliko godina koliko bude bilo po-

trebno da se krije. Gotovo četiri godine, Barnet o njihovom odnosu čuje samo sve najbolje. Odjednom, međutim, prima hitan poziv da poseti Tenzera i Mek Kinona. Tek tada otkriva šta je Mek Kinon uradio i šta je postao.

Pri čitanju nije teško pogoditi da je **Kalimantan** Šepardova priča, baš kao što je teško zameniti Balardovu priču za bilo čiju. Ona nosi sve oznake. Ono što je zapanjujuće jeste zapažanje koliko je Šepard ponovo stvorio senzibilitet, ovaj put ne latinoameričkih magičnih realista, već palp beletristike '30-tih; naročito Klarka Eštona Smita. Barnet se možda ukrcao u produženu sekvencu sna, ali slike koje vidi jesu prizori tuđinskog grada ispod noćnog neba na kom nema poznatih sazvežđa, i olupina letelice u obliku tanjira iz koje se pružaju desetne segmentovanih sivih pipaka. U trenutku kada Barnet prstima gnječi rukonaslone stolice dok mu se približava čudna muzika, uzvikuje: "Bože moj, Bože moj, slušaj to!", sa strahopoštovanjem, očajem, čežnjom, Šepard priziva čitav milje. Rezultat je živopisno izvedeno delo čiji su likovi i postavka daleko izvan horizontana same priče, i prelaze nekoliko literarnih granica.

Baš kao i njegov prvi roman, **Zelene oči**, nekada ocenjen kao jedan od zapaženih izdavačkih poduhvata, tako i **Kalimantan** sada personifikuje jedan od najzanimljivijih izdavačkih eksperimenata u savremenoj naučnoj fantastici. Postoje oni koji tvrde da je najbolja dužina za naučnofantastičnu priču novela, i poseduju dosta dokaza za to. ●

Rezultat je živopisno izvedeno delo čiji su likovi i postavka daleko izvan horizontana same priče, i prelaze nekoliko literarnih granica.

GROBLJE ZA LUDAKE

Diše li negde šegrt za modernu naučnu fantastiku sa dušom tako mrtvom da nije saznao sve o "poetici" forme najpre čitajući **Marsovske hronike** Reja Bredberija?

Jok, nisam ni mislio.

Verovatno su "slike" ono po čemu svi tako lepo pamtimo Bredberija. Neke od tih slika vide gotovo svi; druge su privatne. Za mene je to mali dečak na Zemlji, koji ugleda svemirce iz rasporenog svemirskog broda osuđene na propast kako blešte do usijanja a potom se pretvaraju u pepeo u atmosferi kao zvezde padalice. To je dinosaurus koji objavljuje svoju beznadežnu strast maglom skrivenom svetioniku. To je vanvremenski tip koji posećuje biblioteke budućnosti, traži Lavkrafta, i za uzvrat biva pitan ne nalazi li se to možda među seks priručnicima. To je zvuk grmljavine dok smrt jednog jedinog leptira u prošlosti izaziva velike političke bure u američkim izborima milionima godina u budućnosti.

Tu se pitanje ne postavlja – Bredberi je klasik, i u ovo doba SF sivila i dalje je poprilično sa nama, nastavlja da piše, i to čini vrlo dobro. **Groblje za ludake**, njegov novi roman, ujedno je i verodostojan i uverljiv dodatak kanonu.

Knjiga je nominalno roman misterije i donekle nastavak **Smrt je samotna stvar**. Oba romana dele likove, uključujući i protagonistu, mladog pisca koji se probija kroz zamke Holivuda kako se četrdesete dramatično tope u pedesete.

U **Groblju za ludake** – divan naslov! – 1954. je, i naš mladi pisac vezan je ugovorom sa Maksimom Pikčersom. Radi sa prijateljem Rojem Holdstremom, čarobnjakom za specijalne efekte, na velikom filmu sa čudovištima. Ali tada stvari postaju uvrnute. Naš junak ugleda bizaran prizor – u kišnu ponoć na groblju blizu studija. Primećuje nešto što je ili groteskno obličje ili pravo uskršnuće Džejmsa Čarlsa Arbutnota, nekadašnjeg vlasnika Maksimusa, za kog se pretpostavlja da je pre 20 godina poginuo u tajanstvenoj saobraćajnoj nesreći. On to ispriča pajašu Roju. Ali oni onda odlaze na večeru i u restoranu primete užasno unakaženog gospodina. Prijatelji shvataju da je gost restorana savršeni model za Zver, čudovište u filmu. Ali kada Roj napravi skulpturu stvorenja po sećanju, vlasnik studija se obračuna na njega bez milosti. Rojevo delo je uništeno; otpušten je; karijera izgleda da mu je na kraju. On se ubija – možda.

U Bredberijevoj priči leševi nekako izgledaju promjenljivo u svojoj smrtnosti.

Naš pisac-protagonist ljušti još dublje slojeve prividne stvarnosti sa istine koja verovatno leži u središtu Maksimusa Pikčersa. Pitanja se redaju tako da formiraju piramidu nalik na uspomenu na neki od najboljih romana Rosa Mekdonalda. Ko je Zver koja izgleda kao depresivni Lon Čejni? Ko **zaista** upravlja Maksimom Pikčersom, najvećim studiom Holivuda? Ko je tajanstvena žena strpana u ludnicu? Ko je zaista umro – i kada – u tom sudaru pre dve decenije?

Bredberi šalje protagonistu da iščepka odgovore u pravom zoološkom vrtu epizodnih likova. Tu je Meni Lajber, odvratni šef studija; Fric Vong, ekscentrični genije od režisera; Megi, prvoklasna montažerka koja je sačuvala čitavu gomilu navodno odbačenih scena; ne naročito efikasni detektiv Kramli; Grok, majstor šminke koji je doterao Lenjinov leš; Džej Si, glumac koji je napravio karijeru glumeći Isusa; Konstansa Ratigan, kraljica filma na zalasku – ali nipošto sasvim istrošena. Ima ih još. To je ekscen-tričan skup, jako prijatan.

Groblje za ludake zaista funkcioniše zbog svoje prirode i ekscentričnog skupa. Mora. Misterija i nije naročito misteriozna. Samo će zaista nepažljivi čitalac propustiti da rano shvati pravu prirodu Zveri. Ne, pravi mamac je u likovima, a naročito u njihovom vremenu i mestu.

Morate imati na umu, naravno, bez obzira na to koliko vas kopka da drugačije uradite, da ne smete na roman gledati kao na autobiografiju ili istoriju. Hoću reći, on i jeste to, i nije. Ovo je autor koji oseća zadovoljstvo filtrirajući sopstvena iskustva kroz sve slojeve sećanja, a potom dodajući (ili oduzimajući) stvarnosti umetnički svojevoljno. Ovo je 1954. u kojoj likovi jedre kroz vazduh privezani za glisere, i nose kontaktna sočiva. Ovo je unutrašnji pejzaž gde autor sam sebi može da povlađuje ponovnim stvaranjem Grintauna kroz filmsku čaroliju čarobnjaka na mestu snimanja. Ovo je razigrani Bredberi.

U **Groblju za ludake**, posmatrač ne može uvek da razluči treperave slike na platnu od zrnaste sličnosti takozvanog stvarnog života. Bredberi nam pokazuje fantaziju kao život, život kao fantaziju. Samo njegov opis užasnih preterivanja Holivudskog sistema izgleda zarobljen u mračnoj stvarnosti – a to zbog toga što nema tog Holivudskog košmara koji nije, nekako, na neki način, utemeljen u stvarnosti koja se da posmatrati.

Otuda taj izvrstan evokativni naslov. Bredberijevi ludaci definišu naše stvarnosti manipulišući našim snovima. Jesu li oni stvarni ili je to...? Da, oni kontrolišu našu vertikalu i našu horizontalu. Šta bismo mi bez njih? Samo sedeli i čitali?

Ovo je život u Tehnikoloru, pa mu se zato ne sme verovati, makar i ne bili u stanju da vidimo žice i armature. Samo lepo sedite u lepo tapaciranu fotelju i uživajte. Rej Bredberi i dalje ima važeću sindikatsku kartu kao tkač snova.

U Bredberijevoj priči leševi nekako izgledaju promjenljivo u svojoj smrtnosti.

KOŠMAR

Džeims Herbert PREŽIVEO

Keler je jedini preživio pad aviona... samo da bi se našao suočen sa nečim mnogo gorim od smrti! Lutke koje govore... živi leševi... užas iz propovedaonice... aveti na lokalnom groblju... sve to u najboljem romanu najpopularnijeg britanskog pisca horora!

Izlazi iz štampe u novembru 1990.

Broširani povez sa zaštitnim omotom u boji, latinica, 16 x 24 cm, obim 178 strana.

Cena: 240 din. pouzećem (plus poštarina)

Klajv Barker KABAL

Kako izgleda biti monstrum, mrtav a opet živ, ranjiv na suncu, progonjen i nerazumno uništavan od strane "normalnih" ljudi? Barker nas vodi duboko u nekropolu, među pripadnike Noćnog soja, odakle jedini put vodi ka mitskom utočištu za njima slične, mestu po imenu Kabal. Jedan od najmorbidnijih ikada objavljenih horor romana, pun akcije i neočekvanih obrta, vođen majstorskom rukom autora Helrejzera i Knjiga krvi, poslužio kao predložak za hit film The Nightbreed.

Broširani povez sa zaštitnim omotom u boji, latinica, 16 x 24 cm, obim 200 strana.

Cena: 270 din. pouzećem (plus poštarina)

"DUNAV-KOMERC"

Agencija za pružanje poslovnih usluga,
Aleksinačkih rudara 3/19, 11070 Novi Beograd,
tel. 604-107

Stiven King TO

1958: sedmoro dece biva suočeno sa nepojmljivim užasom, i uspeva da pobedi.

1985: užas je ponovo tu, i oni moraju ostaviti sve i vratiti se u svoje rodno mesto da užas okončaju jednom za svagda... ili u tom nastojanju poginu.

Zaprepasčujuća, briljantna, mračna i zlokobna knjiga. Magnum Opus najpopularnijeg svetskog pisca horora, remek-delo u kome je objedinio sve arhetipove žanra i u potpunosti iskazao svoj raskošan pripovedački talenat.

Broširani povez u dva toma, sa zaštitnim omotom u boji, latinica,

16 x 24 cm, u dva toma, ukupno 1000 strana.

Cena: 790 din. pretplata (plus poštarina)

PORUDŽBENICA

Ovim naručujem sledeće naslove iz horor edicije "Košmar" (zaokružiti):

1) Džeims Herbert - PREŽIVEO	240 din.
2) Klajv Barker - KABAL	270 din.
3) Stiven King - TO	790 din.
4) SVA TRI NASLOVA PO SPECIJALNOJ POVLAŠĆENOJ PRETPLATNOJ CENI OD DIN. 910 din	

(ime i prezime)

(mesto)

(ulica i broj)

Porudžbenicu popuniti čitko štampanim slovima i poslati na adresu izdavača:

DUNAV-KOMERC,
11070 Novi Beograd, Aleksinačkih rudara 3/19

SF MOTIVI U DELIMA STIVENA KINGA

Svako ko pokuša da temeljno analizira elemente motiva i stila u delima Stivena Kinga suočiće se odmah sa obiljem značajnih mesta na koja treba obratiti pa'nju. Kingov opus već je toliko obiman i bogat da je o njemu napisano više od četrdeset studija – svaka od njih, bila ona fanovski ili kritički obojena, pokušava da objasni poreklo i suštinu globalnog fenomena zvanog Stiven King. Poklonici stvaralaštva ovog plodnog autora regrutuju se svakodnevno iz redova najrazličitije orijentisanih čitalaca - od sredovečnih ljubitelja književnosti glavne struje, preko zagriženih pobornika "mračne fantastike", odn. horora, do renegata i aktivnih SF fanova. Među raznovrsnim elementima koje sadrže Kingovi romani i priče, veliku zaslugu za to imaju i izuzetno zastupljeni SF motivi.

Prvi Kingov kontakt sa fantastičnom literaturom bio je ujedno i trenutak koji je bitno opredelio polje njegovog interesovanja u budućnosti – sanduk pun očevih časopisa i knjiga popularne fikcije u kojima su preovlađivali SF i horor, predstavljao je pravu riznicu čuda za jednog devetogodišnjaka. Taj prvi susret nagnao je Kinga da počne da kopira priče i stil tada najzanimljivijih autora među kojima svakako kao jedan od ključnih uzora treba istaći Reja Bredberija. Već tada on piše, između ostalog, i priču o usamljenom rudaru koji na nekom asteroidu traži za vrednom rudom da bi otkrio čudno

biće čija je jedina želja da sirotog rudara pojede. Rudar pokušava da se sakrije u svom staništu, ali biće probija sve prepreke jednu po jednu da bi konačno stiglo do glavnog junaka i ostvarilo svoju nameru. Ovu priču King je poslao nekolicini SF časopisa, i svi su mu je urednici vratili neobjavljenu iz jednog jednostavnog razloga: i pored SF miljea u kom se radnja odigravala, prepoznali su ono što je ta priča u stvari bila – čisti horor. Ukoliko se prihvati teza da nije sve što se odigrava u svemiru ili budućnosti SF, onda se isto tako mora prihvatiti i suprotno gledište: da bi nešto *bilo* SF, ne mora se odigravati ni u svemiru ni u budućnosti – i takav SF upravo mo'je da se otkrije u najvećem delu onoga što je King kasnije napisao (i što *jeste* bilo objavljeno).

Ako uzmemo u obzir celokupan Kingov opus, od prvog (*Kerf*) do poslednjeg objavljenog romana (*Potrebne stvari*), doći ćemo do sledećih osam grupa SF motiva:

1. Ekstra-senzorna percepcija
2. Tehnologija koja se otela kon-
koli
3. Prvi kontakt/invazija tudinaca
4. Koncept makro-bića
5. Antiutopija
6. Novi svet na ostacima razorene
civilizacije
7. Paralelni svetovi
8. Putovanje kroz vreme

Osvrnućemo se na svaku od pomenutih grupa motiva onoliko koliko nam prostor dozvoljava.

1. EKSTRA-SENZORNA PERCEPCIJA

Iako je motiv ekstra-senzorne percepcije karakterističan i za publicistiku koja se bavi graničnim oblastima nauke i paranormalnim pojavama, teško je nabrojati značajnije autore SF-a koji u nekom od svojih dela nisu obradili ovu temu. U ovoj analizi ekstra-senzorna percepcija nalazi se na prvom mestu zbog toga što je izuzetno prisutna u delima iz prvog perioda Kingovog stvaralaštva – od prvih sedam njegovih romana četiri se aktivno bave paranormalnim pojavama, takozvanim "divljim talentima": *Keri*, *Isijavanje*, *Mrtva zona* i *Potpaljivačica*. To su ujedno i dela koja su Kingu donela planetarnu slavu i omogućila mu da se kasnije posveti drugim temama.

Keri (Carrie) je prvi objavljen Kingov roman. U njemu je naznačeno mnoštvo motiva koji će biti sve prisutniji u sledećim delima: neprilagođena glavna junakinja koja raspolaže natprirodnim sposobnostima, mali grad sa svim svojim prljavim vešom i "skeletonima iz plakara", suprotstavljenost sveta dece i sveta odraslih. Keri Vajt je tinejdžerka koja bezuspešno pokušava da se uklopi u mikro-društvo srednje škole; pod snažnim uticajem majke, verskog fanatika, biva izložena pritiscima zbog kojih njena latentna telekinetička sposobnost (*telekineza* – sposobnost pokretanja predmeta na daljinu) postaje sve snažnija da bi u furioznoj završnici bila upotrebljena kao oružje osvete. Prvi događaj koji izaziva silovitu telekinetičku reakciju kod Keri jeste čuvena scena u gimnazijskom ženskom kupatilu, kada Keri dobija prvu menstruaciju i doživljava šok zbog toga što je majka nije pripremila za promene kroz koje njen organizam mora da prođe; i kao da nije dovoljno to što Keri prvu menstruaciju shvata kao Božju kaznu, drugačije iz razreda surovo je ismevaju, vođene nekim čudnim kolektivnim instinktom. Taj prvi šok predstavlja uvertiru u događaje koji će konačno dovesti do toga da Keri, ovladavši telekinezom u potpunosti, kao Samson sruši hram i na sebe i na svoje neprijatelje. Do pojavljivanja *Keri* bilo je gotovo nezamislivo uopšte pominjati menstruaciju u američkoj literaturi. Isto važi i za film, i kada se u američkim bioskopima pojavila ekranizacija *Keri* u režiji Brajana De Palme, scena pod tuševima skrenula je pažnju na to da se u hororu dešava nešto novo. "*Keri* je možda Kingov roman koji najviše volim", rekao je u jednom intervjuu Harlan Ellison, "i to zato što je to onaj esencijalni Stiven, pre nego što je postao slavan i samosvestan." I zaista, *Keri* savršeno funkcioniše kao kratki roman, i jedino treba žaliti što je budžet za film bio nedovoljan da sve raskošne razmere Keriine rušilačke telekineze budu verno prikazane na

velikom ekranu. Obrazac koji je uspostavio u *Keri* King će ponovo upotrebiti razrađenije i, ako se saglasimo s Elisonom, samosvesnije, u sledećim romanima, inspirišući čitavu armiju imitatora. Zbog toga u američkoj SF i horor produkciji s kraja sedamdesetih možemo pronaći sijaset uspešnih, manje uspešnih i krajnje slabih knjiga koje za centralni motiv uzimaju neku od paranormalnih sposobnosti.

Roman *Isijavanje* (*The Shining*) nema za centralnu temu ekstra-senzornu percepciju, već koncept "zlog mesta" (ukleti hotel "Vidikovac" gde neuspešni pisac Džek Torens treba sa porodicom da provede zimu, kao nastojnik); Džekov sin, međutim, poseduje neku vrstu vidovitosti, "sija", i ostvaruje telepatsku vezu da crnim kuvarom Dikom Haloronom, takođe esperom. Ova sposobnost doprineće da dečak i njegova majka budu spaseni od Džeka koji postepeno ludi i postaje deo sablasnog entiteta čije je "Vidikovac" stanište. *Isijavanje* je objavljeno posle romana *Salemovo*, svojevrsnog omaža Stokerovom *Drakuli*, i ustoličilo je Kinga kao najboljeg pisca modernog američkog horora. Kao i prethodna dva Kingova romana, i *Isijavanje* je izazvalo pravu lavinu kopija, pod nazivima koji su se obično završavali gerundom (*The Burning*, *The Scorching* itd.). Zanimljivo je da je King prvobitno romanu dao ime *The Shine*, a onda mu je neko u izdavačkoj kući napomenuo da to može biti pogrešno shvaćeno, pogotovo kada je jedan od glavnih likova Crnac (*Shine* je za vreme II svetskog rata bio jedan od podrugljivih izraza za Crnce). *Isijavanje* je takođe ekranizovano, u režiji proslavljenog Stenlija Kubrika (*Paklena pomorandža*, *Odiseja u svemiru 2001*), i taj film jasno je pokazao da, ma koliko literarni predložak bio filmičan, krajnji rezultat ekranizacije može da bude daleko od uspešnog. "Bio sam protiv toga da Nikolson glumi Torensa, iako je Džek sjajan glumac", rekao je King. "On se upravo proslavio ulogom u *Letu iznad kukavičjeg gnezda*, i publika je očekivala da lik koji glumi bude lud; a kod Džeka Torensa to se dešava postepeno, da bi se razmahalo tek u drugoj polovini knjige." Još jedan razlog zbog kojeg je *Isijavanje* bilo prvo u nizu loših ekranizacija Kingovih dela jeste Kubrikovo neiskustvo sa horor filmom – *Isijavanje* obiluje pogrešnim kadrovima i lošim osvetljenjem, tako da je krajnji rezultat daleko od kvaliteta romana.

Roman *Mrtva zona* (*The Dead Zone*) imao je više sreće sa ekranizacijom, jer se tog prilično teškog posla prihvatio Dejvid Kronenberg, čovek koji je režirao veliki broj uspešnih horor filmova (*Kanibali*, *Nakot*, *Došli su iznutra*, *Skeneri*). Sam literarni predložak konačno je Kingu pribavio i naklonost kritike: radi se možda o književno najslojevitijem njegovom delu, čiji je kvalitet King kasnije uspeo da

dostigne tek romanom *To (It)*. Mladi profesor književnosti doživljava saobraćajnu nesreću i pet godina provodi u komi, da bi posle buđenja ustanovio da je čudnovata aktivnost njegovog mozga naznačena pre nesreće za vreme posete vašaru i "Točku sreće" veoma pojačana. Radi se o nekoj vrsti "slepe mrlje", odn. "mrtve zone" u njegovom umu, koja mu omogućuje da "vidi" prošle i buduće događaje vezane za osobu sa kojom je u kontaktu. Njegove usluge koristi šerif iz gradića Kasl Rok (u ovom izmišljenom mestu u Mejnu smeštena je radnja još nekoliko Kingovih romana i novela) za otkrivanje počinioce monstruoznih ubistava; međutim, tek kada bude suočen sa potencijalnim usponom političara koji, kao budući predsednik SAD, može da zapreti čitavom čovečanstvu, glavni junak odlučuje da izmeni budućnost svojim direktnim uplitanjem. U ovom sjajnom romanu King je pod spisateljsku lupu stavio ne samo ekstrazensornu percepciju i njene implikacije po čitavo društvo, već i društvenu reakciju na njeno postojanje – od izbegavanja, neverice i neskrivene mržnje prema onima koji tu sposobnost poseduju, do javnog mnjenja koje formiraju i takvi senzacionalistički listovi kao što je *National Enquirer*, gde se na istoj strani mogu pročitati izveštaji o sletanju letećih tanjira u neko selo u Alabami, čudotvorki koja je izlečila dodirom dete od paralize, i uticaju sunčevih pega na situaciju u Zalivu. Činilo se da posle *Mrtve zone* King više nema šta da kaže o paranormalnim pojavama. A onda je usledila *Potpaljivačica*.

Upravo ovi motivi snažno su prisutni u nekoliko Kingovih dela, i mogu poslužiti kao pravi argument za dokazivanje notorne činjenice da King jeste pisao SF (onima kojima je takvo dokazivanje potrebno, naravno).

Pre pisanja svakog romana King preduzima iscrpno istraživanje (kada je nekoliko godina kasnije pisao *Groblje kućnih ljubimaca*, izazivao je dosta dugo podozrive poglede u lokalnoj biblioteci proučavajući studije o pogrebnim običajima raznih kultura). *Potpaljivačica* je delom inspirisana eksperimentima koje su vršile državne agencije Amerike i SSSR-a sa nosiocima paranormalnih sposobnosti, radi eventualnog njihovog korišćenja u vojne svrhe. Izveštaji o spontanom samospaljivanju koje nije bilo izazvano nikakvim eksternim činocem zainteresovali su Kinga za pojavu *pirokineze* (izazivanja vatre na daljinu, snagom uma) i naveli ga da napiše uzbuđljivu knjigu o devojčici po imenu Čarli Mek Gi, kćerki dvoje učesnika u eksperimentu sa nekom novom drogom sintetizovanom u državnim laboratorijama.

Njen otac, zahvaljujući drogi, poseduje izvesne moći telepatске sugestije i zahvaljujući njima uspeva

dobar deo romana da izbegava poteru pripadnika tajanstvene agencije po imenu "Radionica". Reč je o klasičnom motivu potere, gde državna agencija želi malu Čarli da bi je podvrgla eksperimentima i iskoristila njenu moć za postizanje vojne premoći nad suparničkim blokom. I ponovo se desilo da, koliko god knjiga bila uzbuđljiva, zabavna i duhovita, toliko film snimljen po njoj, u produkciji Dina De Laurentisa, bude potpuni promašaj. *Potpaljivačica* je pri ekranizaciji ipak zaslužila bolji tretman. Ovom knjigom King je prestao izričito da se bavi paranormalnim fenomenima, ali primeše ovog motiva mogu se naći i u drugim njegovim delima, kao jedan od uzgrednih pokretača radnje.

2. TEHNOLOGIJA KOJA SE OTELA KONTROLI

Ovo je česta tema SF autora, i ima snažnu tradiciju još iz pedesetih godina kada je nagli razvoj tehnologije uz senku atomskog rata navodio na razmišljanje o ne baš tako ružičastoj budućnosti. "Big bag" filmovi iz ovog perioda, o čudovištima nastalim najčešće neopreznim korišćenjem novih naučnih dostignuća, puni su tajnih vojnih baza ili laboratorija ludo-genijalnih naučnika odakle nezamislivi užas napada nepripremljeno čovečanstvo i donosi katastrofe ogromnih razmera. Upravo ovi motivi snažno su prisutni u nekoliko Kingovih dela, i mogu poslužiti kao pravi argument za dokazivanje notorne činjenice da King jeste pisao SF (onima kojima je takvo dokazivanje potrebno, naravno). Među ovim delima nalazi se i roman *Tomnokeri (The Tommyknockers)*, ali u njemu prevladavaju drugi SF motivi pa ćemo mu se detaljnije posvetiti kasnije.

Ovaj motiv karakterističan je za par kraćih, i jedno epski obimno Kingovo ostvarenje. Najpre u priči *Kamioni (The Trucks)*, objavljenoj u zbirci kratkih priča *Noćna smena (The Night Shift)*, čovek biva suočen sa pojavom kolektivne svesti kod mašina koje je sam stvorio – grupa ljudi ostaje izolovana u maloj postaji za kamione na sred međudržavnog autoputa, opkoljena neprijateljski nastrojenim vozilima. Stvari koje je čovek stvorio da bi mu služile odjednom se okreću protiv njega i situaciju postavljaju naglavce: sada je čovek taj koji mora da služi mašini, i ukoliko to nije u stanju da čini, biva nemilosrdno eliminisan kao beskoristan. *Kamioni* snažno odslikavaju potisnut paranoidni strah čoveka moderne civilizacije od sopstvenih kreacija kao što

su vozila, bez kojih prosečni Amerikanac praktično ne može život ni da zamisli. Ova priča poslužila je kao predložak za film *Gas do daske* (**Maximum Overdrive** – u našim videotekama preveden kao *Teror mašina*), u režiji samog Kinga.

U dužem i ozbiljnijem delu, kratkom romanu *Izmaglica* (**The Mist**) objavljenom u obimnoj zbirci *Posada skeleta* (**The Skeleton Crew**), ljudi ponovo petljaju sa onim što ne poznaju dovoljno, i izazivaju katastrofu. Glavni junak živi u kući na jezeru, neda-leko od malog izletišta u Mejnu; na suprotnoj strani jezera nalazi se vojna baza u kojoj se odvija neko tajno istraživanje, i žitelji znaju samo da mu je ime "Projekt strela". U iznenadnoj letnjoj oluji rušilačkih razmera strada čitav kraj, i glavni junak sa sinom odlazi do grada u nabavku. Poslednje što vidi pre polaska jeste čudan front izmaglice, ravan kao da je lenjirom nacrtan, koji se brzo kreće preko jezera iz pravca vojne baze. U gradu kome je oluja prekinula dovod elektriciteta njih dvojica ulaze u supermarket gde se nalazi još nekolicina ljudi, da bi ubrzo ustanovili kako je čudna, svetlucava izmaglica stigla i prekrila sve kao mutni, sumračni pokrov, da bi iznedrila nezamislive monstume dovedene iz nekog drugog sveta zahvaljujući "Projektu strela". Supermarket tako postaje poprište gole borbe za opstanak preživelih, a otvoreni završetak sugerise da je Kingov stav kako nema te konjice ili Nacionalne Garde koja će konačno stići u poslednjem trenutku i izbaviti ugrožene, vrativši veru u civilizaciju, u slučaju da se tehnologija koja je produkt te iste civilizacije jednog dana otme kontroli i okrene protiv nje. *Stajao sam u redu pred kasom u supermarketu*, kaže King, *i odjednom zamislio kako praistorijski perodaktil nadleće gondole i ruši kutije i konzerve na sve te ljude. To je bilo to*. Motivu paralelnih svetova King će se vratiti u romanu *Talisman* (**The Talisman**), delu koje je napisao zajedno sa Piterom Štraubom.

Roman koji zauzima posebno mesto u srcu najvećeg broja ljubitelja Kingove proze svakako jeste *Uporište* (**The Stand**), u kome nad hororom preovlađuju SF elementi. To je grandiozna slika postkataklizmičnog sveta: ponovo je tehnologija i njena злоупотреба ono što izaziva kataklizmu – u vojnoj bazi negde na srednjem američkom Zapadu dolazi do oštećenja sistema sigurnosti zahvaljujući kojem supervirulentan virus gripa odgajan za eventualno biološko ratovanje dospeva u poljnu sredinu i vrlo brzo uspeva da zarazi 99,9% američke populacije. Običan grip, da, ali takav koji mutira čim organizam postane imun na njega; posle silovitog iscrpljivanja zaraženog čeka ružna, slinava smrt. Američko društvo se raspada, i Pentagon, po sistemu "Što da nagra-busimo samo mi", šalje projektele sa virusom Rusi-

ma, šireći tako propast praktično na čitav svet. Široko i detaljno King prikazuje raspad civilizacije i okupljanje šačice preživelih, sa urođenim imunitetom na sve varijacije virusa nazvanog Kapetan Trips, oko dva suprotstavljena koncepta: mračne i svetle strane ljudske prirode. Upečatljivi, s ljubavlju građeni likovi suočavaju se u spektakularnom završnom obračunu ostavljajući čitaoca bez daha. Ovo je prvo delo u kom se pojavljuje "Mračnjak", arhetip zla, čovek po imenu Rendal Fleg, lik koji će biti prisutan i kasnije u Kingovim romanima – pomenimo *Zmajeve oči* (**The Eyes of the Dragon**) i *Mračni toranj* (**The Dark Tower**). Interesantno je da je prvobitna verzija *Uporišta* bila za nekih četiri stotine strana duža od one objavljene 1978, zbog problema koje je izdavač očekivao sa knjigom tolikog obima. Integralno izdanje objavljeno je prvi put 1990, sa sjajnim ilustracijama Bernija Rajtsona. Može se slobodno reći da je *Uporište*, i pored toga što zbog prevage SF-a ipak nije uobičajeno za Kingov opus, jedan od najboljih i najpopularnijih njegovih romana.

3. PRVI KONTAKT/INVAZIJA TUĐINACA

Ovaj možda najkarakterističniji motiv naučne fantastike od samog njenog nastanka pa do danas, King detaljno obrađuje u kratkoj priči *Ja sam predvorje* (**I Am The Doorway**) i obimnom romanu *Tominočki* (**The Tommyknockers**). U oba slučaja tuđinci sa kojima Zemljani prvi put dolaze u kontakt nemaju ničeg zajedničkog sa ljudima i imaju jasne osvajачke pretenzije prema našoj planeti. Naravno, Kingovo viđenje invazije tuđinaca mora biti raskošno krvavo i puno užasa koji odgovaraju njegovoj reputaciji.

Tako priča *Ja sam predvorje* govori o bivšem astronautu penzionisanom posle kontakta sa nepoznatom pojavom u orbiti i nesreće pri povratku na Zemlju u kojoj je letilica uništena a njegov saputnik poginuo. Ubrzo astronaut počinje da oseća promenu na jagodicama prstiju: isprva kao svrab, sve jači dok mu se na prstima ne pojavi nešto nalik na plikove da bi se konačno otvorilo u zlatne, ljudske oči. Astronaut shvata da su ga zaposeli tuđinci koji kroz njega, kao kroz predvorje, posmatraju naš svet i pripremaju se za osvajanje. *Oni* ga teraju da svakoga ko slučajno sazna za to eliminiše. Glavni junak pokušava tome da se odupre, i kada uvidi da je to nemoguće, odseca sebi šake. Ali tuđinci ne odustaju, i sledeći put oči neprijatelja otvaraju mu se na grudima. Kraj je logičan: astronaut završava svoju ispovest kuckajući nezgrapno kukama po pišačkoj mašini a potom postavlja cev napunjenu puške tako da nacilja sebi u srce, spreman za jedini izlaz koji mu je preostao. Iako donekle predvidljiva, ova priča ostavlja u čitaocu osećaj dubokog nespokojs-

tva i vraća veru u snagu jednog toliko eksploatisanog motiva.

Roman *Tominokeri* zaslužuje dosta pažnje, ma da se realno može oceniti kao najslabije delo koje je King dosad objavio. Razlog za to jeste što i pored ovakve klasifikacije u konkurenciji sa ostalim Kingovim romanima (pretpostavljam da će se svako ko dobro poznaje njegov opus složiti sa mnom), *Tominokeri* predstavlja domet koji teško dosežu mnogi pisci koji isključivo pišu SF i nipošto čitaoca ne ostavlja nezadovoljnog. Sam naslov je toliko karakterističan da zaslužuje nešto pažnje: "Tommyknockers" su duhovi rudara koji su pomrli od gladi u oknima i jamama, ali i dalje kuckaju svojim porcijama i traže hranu; njihovo ime pojavljuje se u klasičnoj američkoj dečjoj pesmici, i ti stihovi u romanu postaju sredstvo vođenja radnje i postepenog upoznavanja stanovnika mirne varošice Hejven sa nepoznatim i nezamislivim.

U ovom romanu čak dvoje glavnih junaka su pisci (omiljeno zanimanje Kingovih likova). Spisateljica Bobi Anderson, koja se proslavila svojim vestern romanima, sapliće se u šumi na svom imanju prilikom šetnje o neki metalni predmet koji jedva da viri iz zemlje na zapuštenoj šumskoj stazi. Zaintrigirana, ona počinje predmet da otkopava, i ispostavlja se da je to samo vršak ogromnog letećeg tanjira ukopanog u tle. Bobi odlučuje da sačuva svoje otkriće i počinje sama da vrši otkopavanje, ali ukopana letelica na neki način utiče na nju i njenu okolinu, terajući je da započeti posao što pre završi. Što je tuđinski artefakt slobodniji, to se širi krug njegovog uticaja, i ubrzo čitav gradić počinje da se menja. Čudovišnoj metamorfozi uspeva da se odupre samo Bobin prijatelj, pesnik Džim Gardner, zahvaljujući – paradoksalno – svojoj bolesti, hroničnom alkoholizmu. Mimi građani Hejvena postepeno postaju osvetoljubivi tuđinci spremni da zaposednu iskopanu letelicu i krenu dalje u osvajanje sveta, ali Gardner, koji je za sebe smatrao da je dospeo na samo dno i da ne poseduje više ništa što bi se smatralo vrednim ljudskog bića, uspeva da ih osujeiti. Upravo zbog ovog, za Kinga netipičnog, optimističkog završetka, roman deluje neuverljivo i blede kao celina – ali među delovima od kojih je sačinjen nalazi se mnoštvo briljantnih epizoda u kojima se Hejvenci "oslobađaju" ljudskosti i postaju Tomino-keri. King u predgovoru poručuje čitaocu sledeće:

"Hejven nije stvaran. Likovi nisu stvarni. Ovo je proizvod mašte, s jednim izuzetkom:

Tominokeri su stvarni.

Ako mislite da se šalim, propustili ste sinoć vesti."

Na žalost, stvarnost ne čini ništa da ovu Kingovu tvrdnju opovrgne.

4. KONCEPT MAKRO-BIĆA

I ovaj motiv se pojavljuje u jednoj kratkoj priči i jednom obimnom romanu. Reč je o priči *Svet plaža* (*The Beachworld*) i romanu *To (It)*. U priči se dva astronauta preživela posle pada svemirskog broda suočavaju sa svetom koji predstavlja ogromno biće, sačinjeno od nepreglednih okeana peska. Jedan od njih potpada pod uticaj bića-planete i postepeno postaje njen deo, dok se drugi trudi na sve moguće načine da to izbegne. Priča spada u osrednja Kingova ostvarenja, ali nagoveštava kasnije pojavljivanje makro-bića u romanu *To*.

Osim što je možda najlepši američki roman o detinjstvu još od Toma Sojera, ovo delo sublimira u sebi otprilike sve što moderna SF i horor tradicija imaju da ponude.

To predstavlja ključno ostvarenje druge faze Kingovog stvaralaštva (1980-1988); osim što je možda najlepši američki roman o detinjstvu još od *Toma Sojera*, ovo delo sublimira u sebi otprilike sve što moderna SF i horor tradicija imaju da ponude. U gradiću Deri koji je poprište sukoba između grupe dece i bića koje egzistira istovremeno na Zemlji i izvan granica makroverzuma, King je utkao uspomene na zlatno doba SF filмова, drugu polovinu pedesetih, autobiografske detalje i toliko ljubavi da do danas

To ostaje neprevaziđeno među ostalim njegovim kasnijim ostvarenjima, kao istinsko remekdelo žanra. Ono što *To* čini suštinski SF romanom upravo je priroda monstuma koji, poput mitskog trola iz dečje priče, mora biti savladan... da se ne bi nahranio: radi se o biću sačinjenom od svetlosti, stvorenju koje obitava izvan poznatog svemira, kao oličenje čistog zla. Suprotstavljeno njemu, unutar poznatog svemira, nalazi se benevolentno stvorenje kao protivteža, sila koja udruženu decu vodi do konačne pobede – njihovi umovi oba ova stvorenja moraju da "prevedu", prilagode sebi, pa zato zaštitnika vide kao nepreglednu, prastaru kornjaču, a monstuma u nizu manifestacija najčešće vezanih za arhetipove horor filмова (Vukodlak, Mumija, Vampir, Frankensteinovo Čudovište, Monstruozi Klovn Penivajz – pa čak i Ajkula, 27 godina posle prvobitnog obračuna, kada ciklus ubistava u Deriju počinje ponovo). *To* se hrani decom, ali njegova prava hrana jeste njihov strah, lišen svih racionalizacija odraslih, iskonski užas od nepoznatog, mitskog čudovišta iz

bajki. Ovaj roman sam može biti predmet opširne studije jer obiluje likovima sa kojima čitalac ne može a da ne postigne maksimalnu identifikaciju, užasima kakvi do tada nisu viđeni u horor literaturi, rokenrolom, humorom... i furioznom SF završnicom koja objašnjava suštinu svakog onog stvora koji je ikada pohodio mračne, košmarne hodnike iza spuštenih kapaka mladog snevača. Zato i ne čudi što je posle njegovog objavljivanja (1986), Kingovo stvaralaštvo ušlo u novu fazu koju odlikuje objavljivanje standardno dobrih dela, ali nedovoljno jakih da nadmaše svog upečatljivog neposrednog prethodnika. I da nije ništa drugo u životu napisao, King bi zahvaljujući romanu *To* stekao mesto u svakoj SF enciklopediji.

5. ANTIUTOPIJA

Stiven King je objavio ukupno pet knjiga pod pseudonimom *Richard Bachman* (*Richard Bachman*), a dok je šesta (*Mizeri*) bila u pripremi, njegov tajni identitet je otkriven, pa ju je potpisao sopstvenim imenom i prezimenom. Razlog za ovo bilo je mišljenje koje su delili i King i njegov izdavač da bi istovremena pojava više naslova pod Kingovim imenom dovela do prezasićenja tržišta. Tako su se redom pojavljivali, odmah u džepnom izdanju, sledeći romani: *Gnev* (*Rage*), 1977, *Dugi hod* (*The Long Walk*) 1979, *Radovi na putu* (*Roadwork*) 1981, *Begunac* (*The Running Man*) 1982. i *Suvlji* (*Thinner*) 1984. Od ovih pet romana dva su čisti SF i oba se bave neveselim, antiutopijskim viđenjem sveta budućnosti.

U *Dugom bodu* čitaoca dočekuje sumorna slika ultra-konzervativne Amerike budućnosti, kojom vlada militarizovana vrhuška. Princip "hleba i igara" ovde dobija novi vid, daleko monstroziji i od igara starog Rima: čitava zemlja svake godine napeto prati "dugi hod", neku vrstu maratona u kome se takmiče dečaci koji tek što su se zamomčili. Trka je duga 450 milja, a takmičari moraju da ih pređu hodom čija brzina ne sme pasti ispod četiri milje na sat. Puteve obezbeđuje vojska, a osetljivi uredaji prate svakog pojedinog takmičara: čim mu brzina opadne ispod propisane, anonimni vojnici pored puta megafonom ga upozoravaju da ubrza. Takmičar ima pravo na tri takve opomene. Četvrti put vojska puca bez opomene. Pobjednik kao nagradu dobija sve što može da poželi. Svi ostali bivaju ubijeni. Jednostavna pravila, vrhunski zabava za milionsku publiku. Neopterećen teretom slavnog imena i očekivanja čitalaca, King se ovde upušta u ocrtavanje upečatljivih karaktera učesnika takmičenja izuzetno poletno i opuštano, i stvara solidan kratak SF roman.

Isto važi i za *Begunca* (koji je poslužio kao literarni predložak za istoimeni film sa Arnoldom Švarcenegerom u glavnoj ulozi). Ponovo je reč o budućnosti, ali fokus je donekle pomeren i roman govori o američkoj opsednutosti televizijom i njenom uticaju na svakodnevni život. Sada je televizija ta koja potpomaže opstanak suštinski totalitarnog društva raznim emisijama kojima je zajedničko to da većina učesnika gine. "Begunac" je ime najpopularnije takve emisije, i glavni junak, Ben Ričards, pritisnut materijalnom situacijom i bolešću deteta, pristaje da bude lovina za specijalne lovce TV mreže. Ono sa čime televizija, međutim, ne računa jeste Ričardsova sirova želja za opstankom i fatalistička žudnja za osvetom kada sazna da je bio grubo izmanipulisan. Nezaboravna završnica kada on u kabini otetog aviona, gazeći po sopstvenim crevima, obrušava letelicu na zgradu TV mreže, izaziva jezu i ostavlja u čitaocu, kao i u *Dugom bodu*, opor ukus. Film dosta odstupa od romana, ali osnovni duh je zadržan, i može se reći da oba dela izvršno funkcionišu sama za sebe.

6. NOVI SVET NA OSTACIMA STARE, RAZRUŠENE CIVILIZACIJE

Ovaj motiv nalazimo u knjizi *Mračni Toranj, Deo 1: Revolveraš* (*The Dark Tower, Volume 1: The Gunslinger*). Radi se o specifičnom delu, prvoj knjizi u nizu koji bi trebalo da ima osam ili devet naslova. U *Revolverašu* se na jednom mestu nalazi pet novela ranije objavljenih u časopisu *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*: "Revolveraš", "Stanica na putu", "Proročište i planine", "Sporni mutanti" i "Revolveraš i Mračnjak". Svaka od njih prati potragu Rolanda, poslednjeg pripadnika viteškog reda revolveraša za Mračnjakom, mitskim nosiocem zla koji je doneo propast kraljevstvu Rolandovog oca. Kraj te potrage treba da ga dovede do Mračnog Toranja, nekusa vremena i prostora, gde ga očekuje konačna, nezamisliva bitka. Rolandov svet prikazan je kao pustoš u kojoj se povremeno pomalaju ruine feudalnog društva pomešanog sa miljeom Divljeg Zapada, ali isto tako i neki mnogo stariji detalji koji navode na pomisao da je zapravo reč o Zemlji u budućnosti (klavirista koji peva "Hej, Dčud", na primer). Rolandova avantura je epski poduhvat, i u prvom delu ovog monster-poduhvata King maestralno od legure nekoliko žanrova stvara pravo remek-delo koje se ne da precizno svrstati ni u SF, ni u horor, ni u fantastiku. Prva novela govori o Rolandovom putu kroz pustinju, u kojoj žive samo ludaci i gubavci, na tragu Mračnjaku, i dolasku u gradić koji kao da je nikao iz nekog od vesterna Džona Forda ili Sreda Leonea; Mračnjak mu je postavio zamku i nahuškao na njega stanovnike koji ga smatraju demonom. Suočen sa sigurnom smrću, Roland mora

da upotrebi umeće kojem je obučavan na očevom dvoru, i u krvavom obračunu koji priziva u sećanje još jednog filmskog reditelja, Sema Pekinpoa, likvidira gotovo čitavu populaciju gradića. "Stanica na putu" donosi nastavak potrage i susret sa dečakom sa Zemlje iz prošlosti koji se u Rolandovom svetu obreo zahvaljujući još jednoj smicalici Mračnjaka, i sećanje na dečake dane pre propasti civilizacije. U trećoj noveli, na putu prema nedostižnim Planinama, Roland i dečak nailaze na Proročište gde obitava ženski demon koji pristaje da se pokori Rolandu tek pošto ovaj zadovolji njegove (njene) određene prohteve. U "Sporim mutantima" nailazimo na još jedan dokaz da je Rolandova civilizacija zapravo nastala na ruševinama zemaljske – pustu stanicu podzemne železnice i tunele kojima su nekad prolazili vozovi, a sada tamo obitavaju gnusni mutanti željni ljudskog mesa. U ovoj noveli Roland mora da načini izbor i odluči se da li da spase dečakov život ili da nastavi potragu za Mračnim Tornjem. Shvativši da je dečak u svom vremenu već poginuo, i da je to samo još jedan Mračnjakov način da ga odvraća od cilja, Roland bira ovo drugo, i ogorčen stiže u planine. Tu počinje i peta novela, "Revolvers i Mračnjak", gde se dva protivnika konačno sreću licem u lice, i gde posle tog susreta Roland ostaje sam na obali nepreglednog mora, spreman da krene dalje... u knjigu *Mračni Toranj, Deo 2: Troje (The Dark Tower, Volume II: Drawing of the Three)*. Pošto je King pisac u punoj stvaralačkoj snazi, najverovatnije će i dovršiti ovaj grandiozni poduhvat čiji konačni obim treba da iznosi oko 3000 strana.

7. PARALELNI SVETOVİ

Još jedan od klasičnih SF motiva detaljno je obrađen u *Talismanu (The Talisman)*, zajedničkom romanu Stivena Kinga i Pitera Štrauba, proslavljenog pisca horora i fantastike. Glavni junak je dečak, Džek Sojer (asocijacija na Toma Sojera je namerna) koji kreće sa jedne na drugu obalu Amerike u potragu za talismanom koji će izlečiti njegovu smrtno bolesnu majku. Da bi postigao ovo, Džek putuje delom u stvarnoj Americi, delom u "Teritorijama", paralelnom svetu na zaostališem stupnju razvoja, i u oba sveta nailazi na gotovo nepremostive prepreke. King i Štraub, uživajući u ovoj saradnji, pišući "na istoj talasnoj dužini", daju raskošan uzbudljiv ro-

man. Centralni motiv, postojanje mnoštva paralelnih svetova, razrađen je do detalja, i služi kao moćan zamajac priče: glavni akteri imaju svoje pandane u paralelnom svetu, perspektiva u Teritorijama drugačija je i pređene razdaljine mnogo su veće, voće i namirnice, pa i sam vazduh deluju sveže i opojno, ali tu su i oblasti u kojima vlada pustoš i smrt. Ukratko, reč je o avanturi *par excellence*, a tome u prilog ide i činjenica da je prava za ekranizaciju ovog romana otkupio niko drugi do Stiven Spielberg.

8. PUTOVANJE KROZ VREME

Tema koja kopka SF pisce još od H.DŽ. Velsa očigledno nije mimošla ni Kinga. Njoj se posvetio u knjizi *Četiri posle ponoći (Four Past Midnight)*, koja donosi četiri kratka romana; prvi od njih, *Langoliri (The Langoliers)*, govori o bizarnom događaju koji je potpuno u tradiciji "Zone sumraka": pilot jedne privatne putničke avio kompanije sleće

u Los Angeles da bi saznao kako mu je tog dana bivša supruga poginula u požaru u njihovom stanu u Bostonu. Premoren, on se da u prvi avion za Istočnu Obalu, ne obraćajući pažnju na glasine da je iznad Srednjeg Zapada primećena Aurora Borealis. Ubrzo tone u dubok san... da bi se probudio i zatekao pravi košmar: u avionu se, osim njega, nalazi samo još nekoliko putnika, koji su kao i on bili u dubokom snu veći deo puta; na sedištim se nalaze predmeti ostali iza putnika koji su sa njima poleteli iz Los Angelesa: novčanici, tašne, džepni kalkulatori, nakit, časovnici, pejsmejkeri... a od gradovala na tlu,

koji svojim svetlima treba da obasjavaju noćno nebo, nema ni traga ni glasa. Tako počinje jezovita avantura nekolicine preživelih koji će u rasponu od nekoliko sati dva puta proći kroz vremensku kapiju i posetiti najpre svet u neposrednoj prošlosti, mrtav i spreman da ga nezamislivi monstrumi – *Langoliri* – prožderu i ostave ništavilo, a potom i u neposrednoj budućnosti. Ovaj roman, kao i ostala tri, najavljuje blistavi povratak majstora na SF i horor scenu posle nekoliko prosečnih dela. Realno je očekivati da će i ubuduće King praviti ozbiljnije izlete u SF, kao i da će kroz izdanja domaćih izdavača biti mnogo prisutniji kod nas.

Do tada, ostaje nam da čekamo. ●

Rolandova avantura je epski poduhvat, i u prvom delu ovog monster-ostvarjenja King maestralno od legure nekoliko žanrova stvara pravo remek-delo koje se ne da precizno svrstati ni u SF, ni u horor, ni u fantastiku.

REZULTATI DRUGOG KONKURSA ZNAK SAGITE ZA SF priču

U trenutku dok je ovaj broj praktično već kretao u štampu, jedanaestočlani žiri je nakon sto dana završio svoj mukotrpni posao iščitavanja preko 1300 stranica pristiglog materijala. Ovde imate plasman dvadeset najboljih priča od 42 koliko je ukupno ispunilo propozicije konkursa.

1	Zoran Jakšić	JEKA	131
2	Radmilo Anđelković	DAN MITRE	93
3	Vladimir Lazović	VELIKO VREME	82
4	Vladimir Lazović	LOVAC ZMAJEVA, PRIJATELJ VILENJAKA	65
5	Darko Macan	TEKSAS KID, MOJ BRAT	60
6	Ljubiša Jovanović	IJUDI NE UBIJAJU SVOJE SESTRE	60
7	Goran Skrobonja	NOĆNI SOKO	55
8	Goran Skrobonja	KUĆA NA BRDU	52
9	Vera Ivosić-Santo	I KRALJEVSKE KOČIJE SU PROLAZILE	42
10	Radmilo Anđelković	FRANKO ISPORUKA	41
11	Zoran Jakšić	TRI HILJADE OČEVA	38
12	Ilija Bakić	DOLE, U ZONI	32
13	Predrag Raos	ČUDOVIŠTE	31
14	Jambrišak, Macan, Konvični	KAMENJE VOLI TVOJE TABANE	19
15	Slobodan Ćurčić	NAHRANI MOJE ZVERI	17
16	Milan Drašković	NAJČUDNIJI SLUČAJ ŠERLOKA HOLMSA	13
17	Goran Konvični	PESNICA SVETOG SRCA	12
18	Vesna Popović	HIBERNACIJSKA KOMORA BROJ ŠEST	11
19	Ljiljana Praizović	ZAPIS O ZAPISU	10
20	Nikša Pendo	ČUVAR CRKVE	10

Odmah pada u oči da su prva dva mesta ponovo zauzeli Zoran Jakšić i Radmilo Anđelković, ovoga puta sa još ubedljivijom razlikom nego prošle godine. Sa onespokojavajućom razlikom, reklo bi se. Hendikep konkursa je neučestvovanje Dragana Filipovića (iz zaista bizarnog razloga – disketa sa pričom koju je poslao dan posle poslednjeg dana ispostavilo se da nije ispravna. Najgore u svemu jeste to što je to bio jedini primerak te priče, tako da je ona praktično izgubljena, osim u glavi užičkog genija), ali to ne mora ništa da znači. Vidimo kako su slabo prošli Predrag Raos i Slobodan Ćurčić, dvojica neosporno najobjavljivanijih i najpoznatijih domaćih SF autora.

Ono što se ne može sporiti jeste da Zoran Jakšić izrasta u giganta domaće SF književnosti i kada mu u narednih godinu i po dana izađu dva romana u ediciji ZNAK SAGITE (što mu pripada kao dvostrukom pobedniku konkursa) čini se da će slika o rasporedu vrednosti morati drastično da se menja. Radmilo Anđelković, večiti drugi, i Vladimir Lazović su već par godina samo na korak od stvaranja remek-dela, ali svakako već sada spadaju u sam vrh. Takođe, u usponu je i Goran Skrobonja a utisak je da i Darko Macan i Vera Ivosić-Santo mogu mnogo više. Uz Raosa i Ćurčića najveće razočaranje je Vesna Popović, brilijanto riječko pero koje je, na žalost, ostalo u sferama interesovanja i pisanja na nivou od pre deset godina... Svaki ovakav konkurs je idealna prilika da se probiju neafirmisani pisci, ali sem Ilije Bakića (slično Željku Jungiću prošlog konkursa) niko tu priliku nije iskoristio. O svemu tome i mnogo čemu drugom u vezi s drugim konkursom za domaću SF priču čitajte u narednom broju *Perpetuum mobile*.

Osnovna zamerka koju je žiri uputio na račun organizacije rangiranja jeste da je nemoguće pravilno porediti priče od deset i šezdeset strana. Upravo zbog toga, treći konkurs će biti podeljen u tri kategorije: minijatura, priča i novela, a kompletne propozicije imate na sledećoj strani. Treći konkurs je originalno raspisan u *Alefu 24*, a ovde je identični prepis.

K O N K U R S

ZA SF NOVELU, PRIČU I MINIJATURU

Izdavačko preduzeće ZNAK SAGITE raspisuje KONKURS za SF NOVELU, priču i minijaturu radi objavljivanja u almanahu MONOLIT i antologiji TAMNI VILAJET.

KONKURS SE RASPISUJE U TRI KATEGORIJE:

1. NOVELA – dužine od 30 do 70 STRANA

2. PRIČA – dužine od 10 do 29 STRANA

3. MINIJATURA – dužine do 9 STRANA

Da bi NOVELA, priča ili minijatura bila uvrštena u razmatranje žirija, mora ispuniti SVE propozicije konkursa:

1. PRAVO UČESTVOVANJA imaju svi koji to žele, pod uslovom da pošalju verziju NA SRPSKOHRAVATSKOM JEZIKU.

2. JEDAN AUTOR MOŽE UČESTVOVATI u jednoj, dve ili sve tri kategorije s tim da MOŽE poslati najviše jednu NOVELU, dve priče, i tri minijature.

3. NA KONKURSU MOGU UČESTVOVATI SAMO RADovi koje prethodno nigde nisu objavljeni.

4. Svi radovi TREBA DA budu NA STANDARDNIM AUTORSKIM KARTICAMA, SA NAJVIŠE TRIDESET REDOVA NA STRANI i ŠEZDESET PET slovnih MESTA u REDU.

5. NOVELE, priče i minijature SLATI u DVA primerka, NEPOTPISANE. U ZATVORENOJ KOVERTI zajedno SA kopijama poslati SVE podatke o piscu: IME i PREZIME, ADRESU, broj telefona i broj ŽIRO-RAČUNA.

6. ŽIRI ZNAK SAGITE, čiji će SASTAV naknadno biti SAOPŠTEN, RANGIRAĆE SVE PRISTIGLE radove po REDOSLEDU u svakoJ kategoriji zasebno. PRVE DVE NOVELE i PRVE DVE priče biće objavljene u MONOLIT-u. NOVELE plasirane od TREĆEG DO OSMOG MESTA, priče od TREĆEG DO ŠESTOG MESTA i PRVE tri minijature biće objavljene u antologiji TAMNI VILAJET. PORED TOGA, AUTORU pobedničke NOVELE biće objavljen ROMAN ili zbirka priča (po želji) u ediciji ZNAK SAGITE tokom 1992. godine.

7. RUKOVODILAC konkursa (ne i član žirija) Boban Knežević ZADRŽAVA pravo DA PORED NOVELA, priča i minijatura koje će biti objavljene direktno po plasmanu, OTKUPI bilo koji drugi rad SA konkursa, o čemu će AUTORI biti blagovremeno obavješteni.

8. KRAJNI rok za PRISPEĆE priča je 22. NOVEMBAR 1991. godine.

9. PRIČE ZA konkurs SLATI NA ADRESU: ZNAK SAGITE, 11070 Novi Beograd, Poštanski fak 19.

10. KONAČNI i kompletni REZULTATI biće objavljeni početkom 1992. godine u časopisima specijalizovanim za SF koji tada budu postojali, a svi učesnici će biti pismeno obavješteni.

11. Svi radovi poslati NA konkurs su pod opcijom ZNAK SAGITE i kao takvi NE SMEJU SE, DO objavljivanja REZULTATA, nuditi drugim izdavačima.

ZNAK SAGITE

1

MONOLIT 6

680 dinara

2

Lovecraft, King, Barker

HOROR

350 dinara

3

TAMNI VILAJET I

Izbor jugoslovenskog SF-a

250 dinara

4

Christopher Priest

INVERTIRANI SVET

180 dinara

Roger Z

DEVET P

AMB

250 d

Roger Z

PUSKE A

ZNAMENJE .

290 d

Roger Z

ON KOJI C

250 d

Robert S

KNJIGA U

250 d

PORUČITE POUZEĆEM ODABRANE SF NASLOVE
biblioteka ZNAK SAGITE i SF almanah MONOLIT
- KVALITET KOJI TRAJE -
PORUČITE POUZEĆEM ODABRANE SF NASLOVE

5
Zelazny
RINČEVA
BERA
inara

5
Zelazny
VALONA
JEDNOROGA
inara

7
Zelazny
OBLIKUJE
inara

3
ilverberg
LOBANJA
inara

9
Ray Bradbury
NEŠTO NAM SE ZLO
PRIVLAČI
250 dinara

N A R U D Ź B E N I C A
Ovim poručujem sledeće naslove (zaokružiti):

1 2 3 4 5 6 7 8 9

po ukupnoj ceni od dinara koje ću platiti
poštaru prilikom prijema pošiljke.

(Ime i prezime)

(Poštanski broj i mesto)

(Ulica i broj)

Narudžbenicu popuniti čitko štampanim slovima
i poslati na adresu:

ZNAK SAGITE
11070 Novi Beograd
Poštanski fah 19

FOREIGN TRADE COMPANY EUREX export-import LTD.

Belgrade – Yugoslavia

Požeška 83/a

11000 Beograd

Tel. 011/555-665

Žiro-račun: 60812-604-1536

Ljubiteljima SF-a u našoj zemlji!

Spoljnotrgovinsko preduzeće "EUREX" Export-Import (d.o.o.) – Beograd, Sektor izdavačke delatnosti, namerava da pokrene, između ostalog, i dela SF književnosti (romane, zbirke priča) u svojim posebnim edicijama: *Antares*, *Atlas* i *Najbolje SF priče za godinu...* Knjige će biti objavljivane u saradnji sa većim brojem domaćih i stranih izdavača pod poslovnim uslovima, međusobnim pravima i obavezama izdavača i autora priznatim na svetskom izdavačkom tržištu.

Svi prihvaćeni radovi domaćih autora biće honorisani preko žiro-računa autora, a na osnovu potpisanog računa i zaključenog izdavačkog ugovora, a dela stranih autora biće isključivo objavljivana na osnovu plaćenih autorskih prava. Domaći autori imaju pravo na 10 autorskih primeraka romana, 3 ukoliko je objavljena priča, odnosno novela ili naslovna ilustracija, a 1 primerak ukoliko su bili prevodioci priča, odnosno romana.

Za sve rukopise obavezan je originalan rukopis, neobjavljen niti na čekanju za objavljivanje kod drugog izdavača, odn. redakcije. Tekstovi mogu biti kucani na srpskohrvatskom, makedonskom ili slovenačkom jeziku, ćirilicom ili latinicom, ali je obavezan dvostruki prored, 60-65 slovni znakova u redu, 25-28 redova na strani kucanog teksta. Svi radovi moraju biti praćeni punim imenom i prezimenom autora, adresom, telefonom i brojem žiro-računa kod neke poslovne banke. Svi autori prihvaćenih radova lično potpisuju izdavački ugovor. Priče i romani pod pseudonimima neće biti objavljivani.

Zainteresovanim poštovaocima naučnofantastične književnosti se, prvi put u Jugoslaviji, nudi korektna mogućnost učešća u izdavačkom poduhvatu – bez obzira da li su autori dela – sufinansiranjem knjige (sa minimalnim iznosom od 15000 dinara, a procenat iznosa sufinansiranja troškova izdanja postaje i procenat učešća u

podeli dobiti, kao i pravo na rad u redakciji). "EUREX" će sa svakim zainteresovanim sufinansijerom sklopiti poseban ugovor.

1. Edicija ANTARES objavljivaće najmanje po jedan domaći i strani roman godišnje, formata A5, na s/h jeziku, latinicom, do 15 štamp. tabaka. Rok prijema domaćih rukopisa (uz obaveznu naznaku: za Antares je: 1.7.1991. Redakcija će odmah po dobijanju rukopisa autora pismeno obavestiti o prijemu rukopisa, a potom do 1.9.1991. o prihvatanju ili neprihvatanju rukopisa za objavljivanje. Neprihvaćeni rukopisi se vraćaju. Izlazak prvog domaćeg romana 1.1.1992.

2. Edicija ATLAS objavljivaće najmanje dve zbirke priča domaćih i stranih autora (bez obzira na dužinu priče), formata A5, na s/h jeziku, latinicom, do 15 štamp. tabaka. Rok prijema domaćih priča za prvu zbirku (uz obaveznu naznaku: za Atlas je: 1.5.1991. Redakcija će po prijemu priča autoru pismeno potvrditi prispeće i obavestiti ga do 1.7.1991. o prihvatanju ili neprihvatanju priče za objavljivanje. Ograničenju u broju priča nema, a sve neprihvaćene priče vraćaju se autoru. Rok objavljivanja 1.12.1991.

3. Edicija NAJBOLJE SF PRIČE ZA GODINU 1991 objavljivaće izbor iz prispelih priča domaćih autora na istoimeni konkurs u formatu A5, na s/h jeziku, latinicom, do 25 štamp. tabaka. Rok prijema rukopisa sa obaveznom naznakom "za Konkurs" je 1.9.1991. Knjiga će biti objavljena do 1.2.1992. Redakcija će po prispeću priča autoru pismeno potvrditi prijem i obavestiti ga do 1.11.1991. o prihvatanju priče. Neobjavljene priče se ne vraćaju. Preduzeće "EUREX" dodeliće autorima najboljih priča, po oceni redakcije, i novčane nagrade od 10000, 5000 i 2500 dinara. Uz svaku poslatu pošiljku obavezno je poslati i potvrdu o uplaćenim troškovima obrade priče: 150 din. po priči na žiro-račun naveden u zaglavlju, sa naznakom: za Konkurs.

Takođe, i uz svaku drugu pošiljku rukopisa obavezno je poslati potvrdu o uplaćenim troškovima obrade rukopisa, i to: 500 din. za roman, 100 din. za priču do 16 kucanih strana, odn. 300 din za priču/novelu preko 16 kucanih strana, na navedeni žiro-račun, sa odgovarajućom obaveznom naznakom.

Svim poštovaocima naučnofantastične književnosti unapred hvala na zainteresovanosti i saradnji.

SLIKARI MRAKA

***D**ejvide", ponovo ga zove. I on zna odakle dolazi taj poziv i saznanje izaziva drhtaj. Dečak ustaje, briše vlagu sa očiju, plakao je u snu. Gleda prema tamnom obrisu vrata spavaće sobe i uplašen je. Uplašen i fasciniran.*

Strah i ono što se nalazi iza svih naših strahova istovremeno nas privlači i odbija. Ide-mo u bioskope a da se na momente zatičemo kako razmišljamo da li je baš neophodno da gledamo baš taj film i naravno, na kraju, ipak ulazimo u salu. Uzimamo u ruku knjigu i postavljamo to isto pitanje i odgovor je uvek taj da je počinjemo čitati. Ovi filmovi i knjige se razlikuju od drugih, ne daju nam šansu da se odvojimo od njih podizanjem zida sastavljenog od analize. Oni traže naše direktno učešće u svom postojanju. Opstaju samo ako su u stanju da posegnu u naše strahove i zebnje, da se poigraju sa njima i izvuku ih na svetlo dana.

Horor je žanr koji najviše zahteva i ne pristaje na kompromise. Njegove priče su natopljene mrakom i onoga šta se u toj tami krije. A najčešće je u toj tami samo ogledalo u kome ugledamo svoj lik, iskrivljen i izobličen ali i dalje neprijatno prepoznatljiv. I to nas najviše plaši. Horor zna da navuče mnoge maske i njegovi izdanci izbijaju i probijaju se u skoro sve oblike literature i filma.

Horor je prolazio kroz mnoge mene, uspone i padove. Začet je i brzo postao najpopularniji vid književnosti da bi bio prezren i

odbačen. Proteran je na drugi kontinent gde zakratko vraća nešto od stare slave. Ali i tamo se počinje utapati u bezličnost. Poslednji veliki pisci žanra nestaju i on tone u žabokrečinu palpa. Više ga nisu ni prezirali. Filmovi snimljeni šezdesetih godina ispisuju nadgrobne epitafe a onda se točak još jednom okreće.

Nastaju tri romana koji ga počinju vraćati u centar pažnje i vraćati mu ugled i ponos – *Rozmarina beba*, *Egzorcist* i *Drugi* su začetak preokreta. Knjige i na svu sreću i romani

***H**oror je žanr koji najviše zahteva i ne pristaje na kompromise.*

postavljaju nove standarde. Hororu je ostalo još da se vrati u svoju postojbinu i da i tamo zauzme mesto koje mu je nekad pripadalo. I u Britaniji glad za knjigama tog tematskog područja raste, ali oni se ne zadovoljavaju pukim imitiranjem američkih uzora i traže svoj prepoznatljiv znak koji bi ih izdvojio od gomile. Mnogi se ipak prepuštaju lagodnom imitiranju.

Ali neki dobro shvataju svoje mogućnosti i sposobnosti i pokušavaju da pišu onako kako njima najviše leži a ne onako kako traže i zahtevaju šabloni. Ne imitiraju uspešne kolege i često se znaju vratiti u prošlost i odrediti svoj dug prema slavnim prethodnicima.

Njihov put ka uspehu je različit. Neki se polako i sistematično probijaju kroz godine i ispisane stranice nemilosrdno boreći se za mesto koje im pripada. Drugi do afirmacije dolaze daleko lakše i prepuštaju se igri sa žanrom i ispituju koliko su stvarno dobri. Ogladaju se u svim njegovim formama. Ogladaju se i u filmu, ilustraciji, stripu...

Iz gomile su se na kraju izdvojila tri imena koje je neki previše oduševljeni kritičar proglasio Bitsima horora koji će svrgnuti američkog kralja. Četvrto mesto je ostalo upražnjeno iako je neko predložio Gaj Smita. Zaključeno je da bi to bila uvreda za Ringa Stara. Nazivali su ih i modernistima. Trojku čine Džejms Herbert, Rantzi Kembel i Klajv Barker. Svaki od njih ima svoj pristup tom vidu literature koji se kreću od poštovanja prema tradiciji do potpunog razbijanja svih stega i okvira.

Potrebno je dosta hrabrosti da se ime pravi na temeljima nečega što je prezreno. Pisati palp literaturu je svuda siguran put da se nadete izbačeni iz kruga ljudi koji se vole smatrati piscima. Horor palp je smatran za samo dno rezervisano za loše štampane časopise i knjige koje se posle prvog čitanja raspadnu. Ali palp ima i svoje prednosti, zahteva jasan i disciplinovan stil koji ništa ne ostavlja mašti. Zapleti su poznati i onaj koji se bavi takvom literaturom ima publiku kod koje se mnoge stvari unapred podrazumevaju i ne mora da gubi vreme na preterana objašnjavanja. Odmah je jasno gde je dobro a gde zlo, u krajnji ishod sukoba se ni na trenutak ne sme sumnjati i koliko god vas pisac tokom romana uvodi u sve dublje i dublje ponore vi znate da je negde na kraju izlaz i kraj koji očekujete.

Koristiti poznate teme, voditi radnju ka poznatom kraju, na pravim mestima ubacivati dovoljno krvi i užasa, likove podrediti radnji, pripovedati čisto i jasno, sve to izgleda kao najlakša stvar na svetu i tu se po pravilu mnogi tako zaglibe da se nikad ni ne išćupaju - nesretnik koji pokušava da ispuni sve te zahteve uviđa da nije sve tako jednostavno i upliće se sve više i više (pregledajte malo X-100 SF romane i biće vam jasno) i na kraju dobija nešto što ni sam ne može da pročita do kraja. Sve to smo skloni zaboraviti i kada jednog dana naletimo na roman u palp tradiciji i kada i ne primetimo koliko lako smo ga pročitali, prezirivo frknemo "palp" i zaboravimo je. Nadamo se i prevareni zbog kraja koji je ipak onakav kakav smo i očekivali, izostane iznenađenje i osećamo se izdani. Ali nešto ostane i zatičemo se u prisjećanju scena koje ostaju urezane u sećanju toliko da ponekad nismo

sigurni da li smo ih čitali ili gledali u nekom od filmova. Za tvorce takvih knjiga nemamo mnogo simpatija i lako im nađemo zamerke

Džejms Herbert je upravo takav pisac, duboko zagnjuren u tradiciju palpa nastoji da ga održi u životu upornim pisanjem u tom maniru. Palp je ono što Herbert verno sledi i veran mu je do krajnosti, nije spreman da ga odbaci ni po koju cenu. Pojavio se na sceni sredinom sedamdesetih i od tada piše romane kojima se može zameriti samo to da su palp romani u luksuznom pakovanju. Likovi su u krajnjem slučaju nebitni i to Herbert ponekad zna da činično istakne dajući najživotniji lik u obliku male verice. Likovi su tu samo da posluže svrsi i da izguraju radnju do kraja. Oni su tu da po ko zna koji put ispričaju priču u kojoj Zlo još jednom pokazuje svu svoju nakaznost i da bi na kraju romana bilo poraženo. Ako se Dejvid plaši onoga što je iza vrata možete biti sigurni da je iza njih ono čega se plašio:

Naginje se napred kao da želi da poljubi mrtvu sestru. I njene oči se iznenada otvaraju. I ona se ceri, njeno mlado lice više nije bezazleno. I njene ruke se meškolje posežući za njim. Dečak je sleden...

Naginje se napred kao da želi da poljubi mrtvu sestru. I njene oči se iznenada otvaraju. I ona se ceri, njeno mlado lice više nije bezazleno. I njene ruke se meškolje posežući za njim. Dečak je sleden...

Dečak je preplašen i decenijama kasnije još jednom se može odigrati igra dobra i zla, ljudi i onih koji su davno prestali biti ljudi. U njegovim knjigama je kompletan asortiman čudovišta. Herbert će vas šćepati za ruku i nemilosrdno vući za sobom kroz

roman. Neće biti pristojan i nastojati da vas poštedi užasa, nemilosrdno će vam ga prikazati u svom njegovom sjaju.

Herbert to radi već petnaestak godina i uspeo je postati sinonim za novi britanski horor iako piše onako kako piše i devedeset odstotak onih koji se bave istim žanrom. Tiraži su mu postali monstruozni i može se pohvaliti da ima najbolje opremljene knjige koje se pojavljuju na sceni uz maksimum pompe. Kritičari su po običaju zbunjeni kako palp romani mogu biti u njegovoj interpretaciji tako popularni. On i dalje sklapa svoje izbrušene romane oslobođene svih balasta, drugima prepušta da se bave eksperimentima i stilom, a on sve podređuje jasnoći i čitljivosti.

Popularnost duguje najviše trilogiji o pacovima. To je možda i jedino njegovo delo u kome nema konačnog pobednika u sukobu pobunjene prirode i čoveka koji se usudio da se umeša u njene moći. I posle svega kroz šta nas provede kroz tri knjige pretnja i dalje ostaje, sve se svodi na pacove koji se vremenom menjaju i traže svoje novo mesto u us-

trojstvu sveta. Svaka naredna knjiga je isti sukob podignut u žestini za još jednu potenciju. Pacovi opstaju kroz dve knjige, prebrođuju sva iskušenja i mudro čekaju svoj trenutak koji, čini se, dolazi sa nuklearnim razaranjima. Čini se da je kataklizma ravnotežu prevagnula na njihovu stranu i kreću u osvajanje razorenog Londona. Herbert nas vuče kroz potopljene tunele u koje nadiru pacovi, gazimo preko obezglavljenih leševa u ulazima metroa i bez trena predaha pratimo borbu za opstanak preživelih. I kada se čini da je po prvi put igra izgubljena za ljude, dolazi stari dobri spas u zadnji čas i po ko zna koji put osećate se iznevereni, ali pojavljuje se njegov novi roman i vi ga uzimate jer ste sigurni da se nećete dosadivati.

Herbert ostaje veran sebi kada pripoveda o kontejneru iz koga se oslobađaju mikroorganizmi koji teraju stanovnike jednog malog mesta u ludilo i samoubilački pir totalnog uništenja. Pripoveda i o porodici koja kupovinom kolibice na selu kupuje i još mnogo toga što nije pomenuto u romantičnom oglasu.

Retko pokušava da se odlepi od šablona žanra i kad to konačno učini nastaje mračno delo klaustrofobične atmosfere koja izaziva nelagodnost i tera vas da ponekad, kad ste sigurni da vas niko ne gleda, krišom pogledate iza sebe prema vratima. Takav je *Preživeo*, avion se ruši i iz pakla metala i leševa samo jedan izlazi nepovređen i preživeo, ali svet na koji je navikao se topi i preživeli u svojoj potrazi nailazi na mnogo toga.

Prezrenom i ismevanom palpu Herbert nalazi novo dostojanstvo i još jednom dokazuje da nije bitno šta se piše, već kako se piše. Istina, godine koje su protekle učinile su da i Herbert obrati malo pažnje na ukrašavanje romana te ponekad dopusti sebi trenutak slabosti i želju da dokaže kako može i zna da piše i drukčije od onoga što nam pruža, ali taj trenutak slabosti kratko traje i ponovo smo sa njim posmatrački drame koja se stalno ponavlja i nikad ne dozvoljava da postane dosadna. Uvek je na sledećoj strani nešto što nas vuče da okrenemo još jednu stranicu. Herbert nudi sigurnost i ako imate na umu da ikada uzimate njegov roman u ruke znajte da uzimate paket dobre i napete zabave i da se možete bez opasnosti od razočaranja prepustiti

čitanju. Ako tražite nešto više, morate se obratiti na druge adrese.

Sledeći logičan korak na tom putu je pisac koji je svoje korene potražio u jednom od stubova žanra – Lavkraftu. **Ramzi Kembel** je u žanr ušao upravo zahvaljujući Lavkraftu, još kao klinac preturao je knjižare u potrazi za sveskama u kojima su bile priče njegovog idola. U šesnaestoj godini objavljuje mu se prva priča nastala imitiranjem velikog uzora. Potraga za Lavkraftovim idejama po zabeleškama i pismima je bio hobi dobrog dela pisca. Postalo je pitanje prestiža da se na osnovu neke kratke naznake ili zabeleške isplete priča koja bi bila što vernija originalu.

Lavkraft je svojim pričama ostavio dosta prostora za dopunjavanje, često je u svojim delima samo naznačavao delove mitosa o Starim bogovima oko kojih je upleteno gro njegovih dela. Većina pisaca uspeva samo zagrebat po njegovom stilu i njihove priče ostaju samo površne imitacije. Kembel se ne zadovoljava pukim imitiranjem stila i manira, strpljivo lista Lavkraftova dela, pisma, zabeleške, rekonstruišući suštinu Lavkraftovih dela. Njegove priče se savršeno uklapaju u Lavkraftovo delo, ali su i obogaćene za kembelovsku atmosferu koja sve više postaje njegov zaštitni znak. Takav pristup nailazi na oduševljeni prijem kod poštovalaca Lavkrafta, a posebno urednika koji se posvetio očuvanju mita. Derlat je i sam nastojao da piše u Lavkraftovom stilu i ohrabrivao je i svakog ko je pokušavao da čini isto. Uporno je sastavljao antologije sa Lavkraftovim pričama, a kada bi mu rekli da nisu interesantne i da su interesantnije antologije sa novim piscima, Derlatov odgovor bi najčešće bio antologija Lavkraftovih priča i onih koji su pisali

njegovim stilom i na njegove teme. Ali osim ove opsesije Derlat je poznat i po nastojanjima da hororu vrati stari sjaj i po nepogrešivom nosu koji je na kilometre mogao osetiti pisca koji ima nešto da kaže u tom žanru.

Nepogrešivo je osetio da je Kembel upravo takav pisac, u prvo vreme ga afirmiše među Lavkraftovim poštovalcima, ali to se proteže na skoro celu deceniju i Kembel oseća da je vreme da se

krene dalje. Lavkraft je bio i ostao pisac priče, pokušaji da se ogleda u romanima završili su se poluuspesima. Ljudi su ih prihvatili više iz poštovanja no zbog nekog kvaliteta. Lavkraft jednostavno nije imao

Herbert nas vuče kroz potopljene tunele u koje nadiru pacovi, gazimo preko obezglavljenih leševa u ulazima metroa i bez trena predaha pratimo borbu za opstanak preživelih.

Prezrenom i ismevanom palpu Herbert nalazi novo dostojanstvo i još jednom dokazuje da nije bitno šta se piše, već kako se piše.

snage da se izbori sa dužom formom i ostajao je na pola puta zaduhan i umoran panično vezivajući i potkresujući konce priče prema bilo kakvom logičnom kraju. Ostaci tih pokušaja su "Slučaj Čarlsa Dekstera Vorda" i "U planinama ludila". Kako je prošlo pedeset godina od njegove smrti objavljena su i kod nas oba romana kao i solidni izbori priča.

Posle gomile ispisanih priča Kembel se upušta u pisanje romana, doslovno shvata preporuku urednika da roman treba da ima oko 70.000 reči i kada dođe do 63.000 reči počinje da sabija radnju da bi ga priveo i sveo na potreban obim. Ponosno predaje roman urednicima koji ga hladno primaju i ipak ga posle nećkanja daju u štampu. Postupak prema knjizi dovodi Kembela do očajanja, kao da su se rešili da knjigu prinesu na žrtvu nekom samo njima poznatom božanstvu, unapred je osuđuju na propast i bez ikakve reklame je bacaju u knjižare. Ali roman se pokazuje kao žilav borac, opstaje i urednici su prinuđeni na džepno izdanje. I ono izlazi bez ikakve podrške i "Lutka koja je pojela majku" izdržava i to i samouvereno skuplja pisma oduševljenja. Prvi službeni komentari su čak pomalo i zlobni puni čuđenja da je pisac kratkih priča uspeo da napiše tako dobar roman.

Nastao iz ideje o detetu koje bukvalno progriže svoj put na svet pretvori se u košmarnu hladnu sliku sveta u kome je malo mesta za emocije. To je mračna knjiga koja hladno i bez trunke emocije prati sudbine junaka koji se sukobljavaju sa kanibalizmom u svom neprijaznom gradiću. Košmar započinje kada jedan od likova u saobraćajnoj nesreći gubi ruku koju neko krade da bi zadovoljio svoj čudan apetit. Neko se priseća da je nekad postojao mladić sa takvom sklonošću, ali da je on davno umro. Počinje potraga koja se pretvara u psihodeličnu moru. Scena je sastavni deo radnje i hladni bezdušni pejzaži samo dodaju dodatnu težinu teškoj i mučnoj atmosferi. Ta hladnoća se oseća i u svim potonjim romanima.

Neprijatne teme u Kembelovoj interpretaciji postaju još neprijatnije i užasnije. Čak i naizgled izlizani lavkraftovski motivi kod njega dobijaju novu mračniju dimenziju. Ali Kembelu nisu dovoljne poznate teme, on stravu traži na novim mestima. Nalazi je u izgubljenom filmu Karlofa i Lugošija – potraga montažerke za tim filmom se lagano pretvara u psihodeličnu moru u kojoj se gube granice vremena i stvarnosti. Film neumitno prodire u njen život donoseći

sa sobom tajnu. Prodire isto onako razorno kao što je i razorio živote svih onih koji su učestvovali u njegovom stvaranju. Drevno Zlo je našlo utočište u starim rolnama sa filmom.

Ni televizija nije ništa bezazlenija. I ona izvrće živote i unosi pometnju u turobni Liverpul. Ceo grad postaje ukleta kuća iz koje nema izlaza i nigde nema skloništa od užasa, ni u domu stare bake koja na užas mališana umire i postaje nešto što on ne može razumeti. Beznade se poput plime širi i obuhvata sve likove romana. Naslovi romana su sami po sebi dovoljna opomena, Opsesija, Bezimeni, Parazit.

Prilikom dodele jedne od nagrada neko je primetio da se ponaša i govori kao jedan od onih Bitlsa – Lenon i njegovo delo se savršeno uklapa u takav imidž. Još ranije su Herberta uporedili sa Džordžom Harisonom horora, a sledeći korak je bio sasvim logičan i Pol Makkartnijem horora mogli su proglasiti samo Klajv Barkera.

Ako pogledate neku od korica knjiga mogli bi u njegovom liku naći dosta opravdanja za to, ali ipak pravi razlog je njegovo delo i nastup na pozornici savremenog engleskog horora i fantastike. U samo par godina postigao je ono za šta su Kembelu i Herbertu trebale godine. Prvom knjigom je najavio da se pojavio nov eksplozivni talenat posle koga horor više neće biti

siroče potisnuto i ismevano.

Posle prve knjige "Igre prokletstva" došla je monumentalna zbirka priča podeljena u šest "Knjiga krvi", izazvala je pometnju među svima onima koji se bave na bilo koji način fantastikom. To je mnogo više od puke zbirke slučajno skupljenih priča. U potpunosti ovladavši pripovedanjem sklapa nam fascinantnu zbirku kroz koju se probijate na tankoj ivici fasciniranosti i mučnine. Ništa ne prepušta mašti i ako njegov junak treba da bude svedok zločina biće svedok u svom njegovom užasu, ali se Barker neće zadovoljiti samo tim, već će ga logično dovesti do toga da i sam postane šraf u mašineriji zla.

Radnju će prenositi sa kontinenta na kontinent i u potrazi za zlom stići će i do Kosova da prisustvuje dvoboju dva grada. Gotovo hiljadu strana protekne, a da se Barker ni jednom ne ponovi. Svaka je priča različita i nosi šarm koji pripada samo njoj.

Barker uspeva da nađe mesta i za humor a da nimalo ne naruši stravičnu atmosferu koja se obavlja oko nas. On ne traži razumevanje samo za žrtve,

Neprijatne teme u Kembelovoj interpretaciji postaju još neprijatnije i užasnije. Čak i naizgled izlizani lavkraftovski motivi kod njega dobijaju novu mračniju dimenziju. Ali Kembelu nisu dovoljne poznate teme, on stravu traži na novim mestima.

trojstvu sveta. Svaka naredna knjiga je isti sukob podignut u žestini za još jednu potenciju. Pacovi opstaju kroz dve knjige, prebrođuju sva iskušenja i mudro čekaju svoj trenutak koji, čini se, dolazi sa nuklearnim razaranjima. Čini se da je kataklizma ravnotežu prevagnula na njihovu stranu i kreću u osvajanje razorenog Londona. Herbert nas vuče kroz potopljene tunele u koje nadiru pacovi, gazimo preko obezglavljenih leševa u ulazima metroa i bez trena predaha pratimo borbu za opstanak preživelih. I kada se čini da je po prvi put igra izgubljena za ljude, dolazi stari dobri spas u zadnji čas i po ko zna koji put osećate se iznevereni, ali pojavljuje se njegov novi roman i vi ga uzimate jer ste sigurni da se nećete dosadivati.

Herbert ostaje veran sebi kada pripoveda o kontejneru iz koga se oslobađaju mikroorganizmi koji teraju stanovnike jednog malog mesta u ludilo i samoubilački pir totalnog uništenja. Pripoveda i o porodici koja kupovinom kolibice na selu kupuje i još mnogo toga što nije pomenuto u romantičnom oglasu.

Retko pokušava da se odlepi od šablona žanra i kad to konačno učini nastaje mračno delo klaustrofobične atmosfere koja izaziva nelagodnost i tera vas da ponekad, kad ste sigurni da vas niko ne gleda, krišom pogledate iza sebe prema vratima. Takav je *Preživeo*, avion se ruši i iz pakla metala i leševa samo jedan izlazi nepovredan i preživeo, ali svet na koji je navikao se topi i preživeli u svojoj potrazi nailazi na mnogo toga.

Prezrenom i ismevanom palpu Herbert nalazi novo dostojanstvo i još jednom dokazuje da nije bitno šta se piše, već kako se piše. Istina, godine koje su protekle učinile su da i Herbert obrati malo pažnje na ukrašavanje romana te ponekad dopusti sebi trenutak slabosti i želju da dokaže kako može i zna da piše i drukčije od onoga što nam pruža, ali taj trenutak slabosti kratko traje i ponovo smo sa njim posmatrački drame koja se stalno ponavlja i nikad ne dozvoljava da postane dosadna. Uvek je na sledećoj strani nešto što nas vuče da okrenemo još jednu stranicu. Herbert nudi sigurnost i ako imate na umu da ikada uzimate njegov roman u ruke znajte da uzimate paket dobre i napete zabave i da se možete bez opasnosti od razočaranja prepustiti

čitanju. Ako tražite nešto više, morate se obratiti na druge adrese.

Sledeći logičan korak na tom putu je pisac koji je svoje korene potražio u jednom od stubova žanra – Lavkraftu. **Ramzi Kembel** je u žanr ušao upravo zahvaljujući Lavkraftu, još kao klinac preturao je knjižare u potrazi za sveskama u kojima su bile priče njegovog idola. U šesnaestoj godini objavljuje mu se prva priča nastala imitiranjem velikog uzora. Potraga za Lavkraftovim idejama po zabeleškama i pismima je bio hobi dobrog dela pisaca. Postalo je pitanje prestiža da se na osnovu neke kratke naznake ili zabeleške isplete priča koja bi bila što vernija originalu.

Lavkraft je svojim pričama ostavio dosta prostora za dopunjavanje, često je u svojim delima samo naznačavao delove mitosa o Starim bogovima oko kojih je upleteno gro njegovih dela. Većina pisaca uspeva samo zagrebat po njegovom stilu i njihove priče ostaju samo površne imitacije. Kembel se ne zadovoljava pukim imitiranjem stila i manira, strpljivo lista Lavkraftova dela, pisma, zabeleške, rekonstruišući suštinu Lavkraftovih dela. Njegove priče se savršeno uklapaju u Lavkraftovo delo, ali su i obogaćene za kembelovsku atmosferu koja sve više postaje njegov zaštitni znak. Takav pristup nailazi na oduševljeni prijem kod poštovalaca Lavkrafta, a posebno urednika koji se posvetio očuvanju mita. Derlat je i sam nastojao da piše u Lavkraftovom stilu i ohrabrivao je i svakog ko je pokušavao da čini isto. Uporno je sastavljao antologije sa Lavkraftovim pričama, a kada bi mu rekli da nisu interesantne i da su interesantnije antologije sa novim piscima, Derlatov odgovor bi najčešće bio antologija Lavkraftovih priča i onih koji su pisali

njegovim stilom i na njegove teme. Ali osim ove opesije Derlat je poznat i po nastojanjima da hororu vrati stari sjaj i po nepogrešivom nosu koji je na kilometre mogao osetiti pisca koji ima nešto da kaže u tom žanru.

Nepogrešivo je osetio da je Kembel upravo takav pisac, u prvo vreme ga afirmiše među Lavkraftovim poštovaocima, ali to se proteže na skoro celu deceniju i Kembel oseća da je vreme da se

krene dalje. Lavkraft je bio i ostao pisac priče, pokušaji da se ogleda u romanima završili su se poluuspesima. Ljudi su ih prihvatili više iz poštovanja no zbog nekog kvaliteta. Lavkraft jednostavno nije imao

Herbert nas vuče kroz potopljene tunele u koje nadiru pacovi, gazimo preko obezglavljenih leševa u ulazima metroa i bez trena predaha pratimo borbu za opstanak preživelih.

Prezrenom i ismevanom palpu Herbert nalazi novo dostojanstvo i još jednom dokazuje da nije bitno šta se piše, već kako se piše.

Najstarija domaća privatna izdavačka kuća

POLARIS

ima zadovoljstvo da vas pozove da pod najpovoljnijim uslovima obezbedite svoj primerak nekog od velikih hitova iz naše tri atraktivne edicije

Edicija naučne fantastike **POLARIS**

1

Isak Asimov
ČELIČNE PEĆINE

(latinica, meki povež, strana 174)
cena 200 dinara

2

Isak Asimov
GOLO SUNCE

(latinica, meki povež, strana 176)
cena 200 dinara

3

Isak Asimov
KRAJ VEČNOSTI

(latinica, meki povež, strana 180)
cena 200 dinara

4

Džin Volf
SENKA MUČITELJA

prvi deo u seriji "Knjiga Novog Sunca"
(latinica, meki povež, strana 240)
cena 280 dinara

5

Džin Volf
KANDŽA POMIRITELJA

drugi deo u seriji "Knjiga Novog Sunca"
(latinica, meki povež, strana 234)
cena 280 dinara

6

Džin Volf
MAČ LIKTORA

treći deo u seriji "Knjiga Novog Sunca"
(latinica, meki povež, strana 232)
cena 280 dinara

7

Džin Volf
CITADELA AUTARHA

četvrti deo u seriji "Knjiga Novog Sunca"
(latinica, meki povež, strana 240)
cena 320 dinara

8

Artur Klark
PAD MESEČEVE PRAŠINE

(latinica, meki povež, strana 256)
cena 280 dinara

9

Artur Klark
2001: ODISEJA U SVEMIRU

(latinica, meki povež, strana 190)
cena 220 dinara

10

Artur Klark
2010: DRUGA ODISEJA

(latinica, meki povež, strana 284)
cena 280 dinara

11

Artur Klark
2061: TREĆA ODISEJA

(latinica, meki povež, strana 256)
cena 260 dinara

Edicija epske fantastike
RUNE

12

Klajv Barker
UTKANI SVET
(latinica, tvrdi povež, strana 480)
cena 300 dinara

13

Ketrin Nevil
OSMICA
(latinica, tvrdi povež, strana 492)
cena 300 dinara

14

Stiven Donaldson
KOB POGLAVARA KLETNIKA
prvi deo u seriji
"Letopisi Tomasa Kovenanta, nevernika"
(latinica, meki povež, strana 352)
cena 280 dinara

15

Stiven Donaldson
RAT ZLOZEMLJA
drugi deo u seriji
"Letopisi Tomasa Kovenanta, nevernika"
(latinica, meki povež, strana 360)
cena 280 dinara

16

Ursula Legvin
TRILOGIJA O ZEMLJOMORJU
(latinica, meki povež, strana 420)
cena 400 dinara

17

Ursula Legvin
TEHANU
(latinica, meki povež, strana 176)
cena 250 dinara

Edicija popularne nauke
SFINGA

18

Albert Ajnštajn
MOJA TEORIJA
(latinica, meki povež, strana 110)
cena 180 dinara

19

Albert Ajnštajn
MOJ POGLED NA SVET
(latinica, meki povež, strana 176)
cena 220 dinara

20

Stiven Hoking
KRATKA POVEST VREMENA
(latinica, tvrdi povež, strana 232)
cena 250 dinara

21

Isak Asimov
ŽIVOT U SVEMIRU
(latinica, meki povež, strana 284)
cena 260 dinara

22

Karl Segan
KOSMOS
(ćirilica, meki povež, strana 360)
cena 290 dinara

P R E T P L A T N I C A

Ovim se neopozivo pretplaćujem na sledeće knjige (zaokružiti redne brojeve odabranih naslova)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

Obavežujem se da ću uplatu izvršiti u roku od tri dana pošto od izdavača dobijem poštansku uputnicu popunjenu na zbirni iznos narudžbe.

Ime i prezime

Poštanski broj i mesto

Ulica i broj

Telefon

Molimo vas da pretplatnicu popunite čitko štampanim slovima i da je pošaljete na adresu: Biblioteka POLARIS, dr Zoran Živković, 11000 Beograd, Senjačka 32

Sve dodatne informacije možete preko celog dana dobiti na telefon 011/652-304

SF u Subotici

Neki novi SF vetrovi kao da su počeli da duvaju Suboticom. Izgleda da su dosadašnje "padavine" meteora zasitile one najagilnije, pa žele nešto više, nešto bolje.

Sastanak održan početkom ove godine okupio je one koji su poslednjih meseci, a i ranijih godina nešto stvarali u okviru kluba "Meteor". Tema razgovora bila je, šta dalje, jer dosadašnji oblik rada nikoga ne zadovoljava. Okupljanje samo oko fanzina nije više stimulativno, a i prosek starosti članova "jezgra" je znatno promenjen. Neki su ostarili, a neki sazreli, napustili dačke klupe.

Višecasovni razgovori stvorili su neke zajedničke zadatke i dali inicijativu da se krene u druge smerove.

Kao prvo ide se na formiranje novog društva, sa drugim imenom i registracijom kod SUP-a kao udruženje građana. Paralelno sa time ide i otvaranje žiro računa kao i prikupljanje priloga donatora, koji su se već najavili.

Kao drugo: društvo bi prihvatilo poziv DOMA JNA da koristi njihove prostorije za rad kluba, izložbe, revije filмова, književne večeri i slično. Dom JNA ima izvanredne uslove i u razgovorima pružili su veoma mnogo pogodnih stvari koje bi mogle da se iskoriste za rad novog društva.

Treće: novo društvo okupljalo bi uglavnom ozbiljniji kadar, ne bi se mnogo "zabavljali" sa decom.

Četvrto: išlo bi se u izdavanje tromesečnika, časopisa, štampanog a ne kopiranog, u većem tiražu. Časopis ne bi bio kao sadašnji fanzin okrenut lokalnim temama i autori-

Tomislav Radanov

ma, već bi bio otvorenog tipa i sarađivao bi sa svim poznatim autorima pisane reči i stripa u zemlji.

A "Meteor"?

Da su starci ponekad tvrdoglavi pokazuje i subotički primer. Dosadašnji predsednik kluba ne odustaje od daljeg izdavanja fanzina niti od rada u klubu. Istina, svesrdno će pomagati novo društvo i časopis, ali će "Meteor" ipak izlaziti u redovnim razmacima (jednom mesečno), a ići će se i na obnavljanje članstva u klubu. Pre svega mladi. Jer, i ovi koji sada rade bili su mladi osnovnoškolci kada su počinjali rad u klubu. Neki od njih do sada imaju objavljene desetine priča, stripova i ilustracija. Rasli su zajedno sa "Meteorom". Njihovo mesto moraju zauzeti neki novi klinici i zato ostaje potreba za klubom koji bi se bavio i mladima.

Znači, u doglednoj budućnosti u Subotici dve organizacije koje će se baviti SF-om.

Inače, "Meteor" treba u ovoj godini održati izbornu konferenciju, planirane su izložbe SF-stripa i ilustracija, izložba novih i starih izdanja SF knjiga i časopisa na oba jezika, izložba rada domaćih SF klubova i društava. Nastaviće se sarađnja sa omladinskim i dečjim organizacijama, organizovati predavanja i filmske projekcije. I u svoju petu godinu rada "Meteor" će zakoračiti na uobičajen način, vezan za matičnu kuću - Gradsku biblioteku. Povećane mogućnosti (vlastita kopir mašina) verovatno će poboljšati i izgled fanzina. U okviru kluba nastaviće se i sa dosadašnjim radom oko bibliografije SF romana.

Nadamo se da će osveženje pomoći i u omasovljenju ljudi koji će se okupljati na dva punkta.

SF u Ljubljani

U aprilu bio je završen konkurs za najbolju SF priču, kojeg je raspisao fanzin *Blodnjak*, a bio je objavljen u revijama *Literatura* i *Življenje in tehnika*. Stiglo je 37 priča, koje je ocenjivao stručni žiri u sastavu Drago Bajt, Andrej Blatnik, Zoran Ličina, Marjan Skvarča i Matjaž Šinkovec. Najbolje priče sa konkursa su:

1. Zlatko Naglič: Cenjeni!	51
2. Rok Blenkuš: Jutri	51
3. (nepoznat): Na večerjo k Mimantu	37
4. Dag Kleva: Paradoks Inc	33
5. Iztok Krkoč: Cenena zgodba	32
6. Iztok Krkoč: Dan kot vsak drug,
samo malo bolj sončen	31
7. Ivan Črnič: Elizabeth in Oktavijan	31
8. Viljem Vidmar: Ecce Homo	27
9. (nepoz.): Vsak otrok ima svojega zaspančka	25

Priče sa više od 25 bodova biće objavljene u Zborniku slovenačkih SF priča, pored kojih će biti objavljene i priče poznatih slovenačkih SF pisaca. U *Blodnjaku* pojavljuju se SF priče, koje su dobile od 20 do 24 bodova. Autorima ostalih priča pokušaćemo sa priložima u fanzinu pomoći, da na sledeći konkurs šalju bolje radove.

U maju ove godine izašao je SF roman Borisa Čerina *Prekletsvo dvoglavoga klovna u samoizdaju*. Adresa autora: **Boris Čerin, Na jami 7, 61000 Ljubljana.**

Boris Čerin priprema i SF reviju na slovenačkom. Sastojće se najviše od prevedenih kratkih SF priča, domaćih SF priča, kraćih priloga i vesti.

U oktobru je kod *Časopisa za kritiku znanosti* izašla dugo najavljivana antologija *Fantazija*. Urednici Samo Resnik i Žiga Leskovšek su sakupili nekoliko prevođa, koji su već bili objavljivani u slovenačkim revijama i nekoliko priča domaćih autora.

Obećana je kolekcija sto kratkih prevedenih priča, koja će izaći kod *Tehniške založbe Slovenije*. Sudeći po *Terra* almanahu i po antologiji *Fantazija* to će opet biti za većinu priča već druga ili čak treća objava...

Blodnjak je SF publikacija na slovenačkom i objavljuje priloge saradnika, kojima je zajednički interes SF. Saradnik možete postati i vi, ako pošaljete svoj rad na adresu *Blodnjaka*. Objavljujemo domaće SF priče, prikaze SF knjiga i filmova, eseje, studije i druge priloge. Stvorili smo SF scenu na novim osnovama i odziv čitalaca je relativno dobar.

Dosad izašlo je deset brojeva, a u njima i priče autora Mihe Remca, Franeta Tomšiča i Marjana Tomšiča.

Saradujemo sa društvima *Meteor* iz Subotice i *DFU dr Branko Belan* iz Splita. U *Blodnjaku* objavljivane su priče i prilozi članova tih društava, Antulova, Bijelića, Benzona, Radanova, a objavljivane su i priče Vere Ivosić-Santo.

Eventuelnim budućim saradnicima želimo da napomenemo, da dužina njihovih priča može biti čak do 60 stranica (60 znakova na 30 redova). Uslov: priča treba da bude kvalitetna.

Ako vas interesuje SF, mi se nadamo, da ćete naći vreme i da deo svoje kreativnosti pretvorite u zanimljiv SF prilog za *Blodnjak*; taj izlazi na pedeset stranica i uvek će se naći mesta i za vaš prilog. Sve detaljne informacije dobićete na adresi:

Blodnjak, Linhartova 86, 61000 Ljubljana

U 10. broju *Blodnjaka* objavljujemo novi konkurs, ovaj put za najbolju fantastičku priču. Najbolje priče će biti objavljivane u drugoj kolekciji priča. Više o tome naći ćete u samom fanzinu.

SF smatramo za literarni žanr i ne priznajemo nikakvih drugačijih pravila od onih, koja važe za main-stream literaturu. Nadamo se, da ćemo polako uspeti da sa povećanim brojem saradnika povećamo i tiraž *Blodnjaka*. Znamo, da se to neće desiti preko noći, jer opšte mišljenje o SF-u nije baš najlepše. Nadamo se, da ga možemo promeniti zajedno.

SF u Beogradu

Sledeći najavu iz prvog broja *Perpetuum mobile*, po kojoj su se beogradski ljubitelji SF-a mogli pronaći četvrtkom od 19^h nadalje u kafani Komunalac, nekolicina starih posetilaca beogradskog kluba osetila se možda i prevarenim, jer mi nismo bili tamo... Desilo se čudo, nakon jedanaest meseci doslovnog potucanja po kafanama i ilegalnim upadima, u društvene prostorije, klub "Lazar Komarčić" dobio je brilijantne uslove za rad u okviru Gradske biblioteke. Za ovaj preokret dugujemo pre svega zahvalnost upravniku Simeonu Babiću a, naravno, i našem dragom profesoru Jankoviću koji je bio inicijator celog projekta saradnje. Sastanci se održavaju u našem starom terminu: četvrtak od 19^h, najčešće u Vukovoj sali, a informacija o tome često izlazi subotom u *Politici* u rubrici "Iduće nedelje u Beogradu". (Doduse, to i nije nekakva reklama, jer ne verujem da iko normalan u ovoj zemlji više kupuje taj komunistički pamflet.) U Gradskoj biblioteci smo zaista samo gosti, zvanična registracija kluba i dalje se vodi na staroj adresi, a praktična adresa na koju nam možete pisati jednaka je adresi sekretara kluba A.B. Nedeljkovića: 11080 Zemun, Romanijska 18, mada nećete pogrešiti ako informacije potražite i preko adrese Znak sagite ili na telefon Bobana Kneževića 150-615.

Prelaskom u nove prostorije, automatski i trenutno je podignut nivo sastanaka kluba. Nije to šala, najuži centar grada je u pitanju, odgovornost je velika i klub se odmah prilagodio na nove uslove rada, pokazavši time da okuplja prave zaljubljenike u žanr. Među realizovanim programima bilo je nekoliko izuzetno uspešnih i smatramo da nije nekromno reći da ono najbolje tek dolazi. Uostalom, eva kratkog pregleda ostvarenih aktivnosti.

– 22. novembar 1990, naš prvi susret sa Vukovom salom na prvom spratu Gradske biblioteke. Veliki broj prisutnih ljudi. Neverica da ćemo zaista moći da u takvom okruženju realizujemo svoje programe nije nas sprečila da sastavimo plan rada i razdelimo dužnosti.

– 6. decembar 1990, predavanje "Retorske strategije u naučnoj fantastici". O ovoj teorijskoj temi govorio je Aleksandar Nedeljković. Svakome ko je imao tu sreću (ili peh, zavisi od sklonosti) da ikada čuje ijedno predavanje uvaženog Ace sasvim je jasno šta se tu dešavalo.

– 20. decembar, održana je godišnja skupština Društva. Oko trideset prisutnih članova, sagledan je

rad u 1990. i doneti zaključci kako najbolje nastupati u narednom periodu. Za predsednika Društva izabran je **Boban Knežević**, u Predsedništvo Društva (ujedno i programski savet *Emitora*) ušli su još i **A.B. Nerdeljkić** (sekretar Društva), **Miodrag Milovanović**, **Milan Drašković** (glavni i odgovorni urednik *Emitora*) i **Ljubomir Damjanović**.

• – 27. decembar, razgovor o knjizi "Bitka za Zemlju" Zorana Maoduša, koji je dao i uvodnu reč. Ovom prilikom povela se i burna rasprava o fantastici za mlađe čitaoce uz prisutvo izdavača "Svetionik" iz Zemuna i nekolicine ljudi koji su predstavljeni kao pripadnici Udruženja književnika.

– 3. januar 1991, diskusija o romanu *Preživeo* Džejsma Herberta, govorio je Ljubomir Damjanović. Prikazana su i druga dela ovog autora.

– 10. januar, predavanje "Naučna fantastika Stivena Kinga", govorio je Goran Skrobonja uz obilje ilustracija. Goranova misija na približavanju Kinga našim čitaocima nastavlja se i dalje. (Ovo predavanje je sredeno u obliku esej a i možete ga pročitati na stranicama *Perpetuum mobile* 2.)

– 17. januar, razgovor o SF ilustraciji danas. Uvodničar je trebalo da bude Dobrosav-Bob Živković, ali je usled sprečenosti izostao. Najlepše u celoj stvari jeste to da niko (apsolutno niko) uopšte nije ni očekivao da će se razmaženi umetnik pojaviti.

– 31. januar, razgovor o jugoslovenskim dostignućima u naučnoj fantastici u 1990. godini. Uvodničar, Miodrag Milovanović, izneo je i nekoliko svojih otkrića u vezi sa počecima naše naučne fantastike.

– 7. februar, razgovor o stvaralaštvu Klajva Barkera. Uvodničar je bio Zoran Jakšić, koji je detaljno prikazao kompletnu seriju zbirki priča pod zajedničkim nazivom "Knjiga krvi". Razvila se diskusija o hororu i opravdanosti (neophodnosti) da se ljubitelji čiste naučne fantastike uopšte bave ovim temama.

– 14. februar, izglasavanje nagrada "Lazar Komarčić". Zbog nemogućnosti normalnog rada, prošle godine nije dodeljena nagrada za 1989. godinu, tako da je sada odlučeno da se u razmatranju za nagradu uzmu dela i iz 1989. i 1990. godine. Dobitnici sa kompletnim nominacijama su na sledećoj strani.

– 21. februar, predavanje "Alternativna istorija kao istorija budućnosti". U ovom predavanju, koje je održao inž. Radmilo Anđelković, i u kasnijoj diskusiji u koju se uključio prof. dr Milorad Janković, osvetljeni su neki teorijski aspekti fantastike. Tekst predavanja imaćete priliku da pročitate u *Alefu* 26, ako ovaj ikada izmili na svetlo dana.

EMITOR

Što se *Emitora* tiče, on nastavlja da se pojavljuje u svom redovnom ritmu, upravo se nalazi u jedanaestoj godini izlazenja i februarski broj je 92. po redu. Vrlo uspešno ga uređuje triling urednika: Milan Drašković, Aca Nedeljković i Ljiljana Prazivoić smenjujući se iz broja u broj. Pored internih stvari Društva, često se mogu pronaći i vrlo zanimljivi članci i prikazi, a pohvalo je i to što veliki broj ljudi, čak profesionalaca, rado učestvuje u pisanju i pripremanju pojedinih brojeva.

Članstvo u Društvu "Lazar Komarčić" je besplatno, prisustvo svim sastancima slobodno, učešće u diskusijama poželjno ali neobavezno, *Emitor* se može dobiti (čak i stari brojevi) po proizvodnoj ceni (6-16 dinara po primerku, u zavisnosti od obima). Sve u svemu, ako se četvrtkom uveče zateknete u gradu, na glavnom šetalištu Beograda, navratite i do zgrade najbliže Kalemegdanu (Knez Mihailova 56) i potražite nas. Možda vam se i dopadne, možda vas nešto privuče da navratite još ponekad, možda postanete ovisnici kao mi koji se po nekakvom unutrašnjem satu već godinama okupljamo i nikada nam nije dosadno.

ZVANIČNI REZULTATI

ZAVRŠNOG GLASANJA ZA NAGRADU
DRUŠTVA PRIJATELJA NAUČNE FANTASTIKE
»LAZAR KOMARČIĆ« 1989/90

DOMAĆI ROMAN

1. Predrag Raos – NUL EFFORT
2. Slavko Janevski – RULET SA SEDAM BROJKI
3. Predrag Urošević – KANIGA
4. Vitomir Lukić – HODNICI SVIJETLOGA PRAHA
5. Negovan Rajić – LJUDI KRTICE

DOMAĆA DUGA PRIČA

1. Dragan Filipović – BEŽIM U NOĆ (Alef 13)
2. Vladimir Lazović – PLAČENIK (Sirius 155/156)
3. Zoran Jakšić – ZVEZDANI VRTLOG (Alef 18)
4. Goran Skrobonja – TOČAK (Alef 16)
5. Predrag Raos – VELIKI TETRAEDAR (T. vilajet)

DOMAĆA KRATKA PRIČA

1. Slobodan Ivkov – O NAPREDOVANJU POLJO-PRIVREDE, UOPŠTE (Alef 12)
2. Goran Skrobonja – BEZIMENA STVAR (Alef 17)
3. Vladimir Lazović – ZVEZDOTVORAC (Alef 22)
4. Zoran Jakšić – PRODAVAC KIŠE (PZ 1971)
5. Noel Putnik – TRKAČ (Alef 23)

DOMAĆA ILUSTRACIJA (Likovno rešenje)

1. Dobrilo Nikolić – SF ENCIKLOPEDIJA
2. Bob Živković – NEŠTO NAM SE ZLO PRIVLAČI
3. Igor Kordej – HELIKONIJA ZIMA
4. Vojislav Vasiljević – ALEF 13
5. Vladimir Vesović – SIRIUS 152

STRANI ROMAN

1. Robert Silverberg – KNJIGA LOBANJA
2. Orson Scott Kard – GOVORNIK ZA MRTVE
3. Klajv Barker – UTKANI SVET
4. En Mekafri – LET ZMAJEVA
5. Rej Bredberi – NEŠTO NAM SE ZLO PRIVLAČI

STRANO KRATKO OSTVARENJE

1. Robert Silverberg – GILGAMEŠ U POGRANIČJU (Monolit 5)
2. Fric Lajber – DA ZAKOTRIJAM KOSTI (Alef 14)
3. Klajv Barker – KNJIGA KRVI (Horor)
4. Rodžer Zelazni – VARIJACIJA JEDNOROG (Monolit 5)
5. Orson Scott Kard – OKO ZA OKO (Monolit 5)

SPECIJALNA NAGRAĐA

Zoranu Živkoviću za SF enciklopediju

LITERATURA I PARALITERATURA

MARKO FANČOVIĆ

Ovaj naslov je toliko "originalan" da ćete se verovatno zapitati zašto da uopšte čitate još jednu kenjažu o tome kako je naučna fantastika poseban žanr koji ima svoje specifičnosti, svoje vlastite zakonitosti itd itd *ad nauseam*. E pa, ova kenjaža će vas možda ipak zainteresovati svojim pristupom (ili je Boban bacio pare kojima mi je platio ovaj članak – ako ga uopšte plati. Otkad je vaš i moj omiljeni izdavač zvanično registrovao svoju firmu, stekao je štetnu i ružnu naviku da više ne plaća keš na ruke).

U nekim razmišljanjima kojima sam opsednut (videti članak u *Perpetuum Mobileu* 1), važno mesto igra mesto SF-a u svetu literature i uopšte umetnosti. Zajedno sa tim, nameću se i pitanja o mestu srodnih žanrova, kao što su *fantasy* i *horror*.

Jedna od mojih omiljenih teorija jeste da se horror, za razliku od SF-a, ne može smatrati literaturom ravnom, ako ne i boljom od tzv. *mainstream* literature. Tu svoju teoriju mogu potvrditi veoma jednostavnom ilustracijom, ako uporedim horror sa najzloglasnijim od svih žanrova – pornografijom. Kada se malkice razmisli, vrlo je jednostavno odrediti kakva je svrha pornografije: da se onom koji je čita (ili gleda, ili konzumira na neki drugi način) dignu... (ili da se ovlaži... u ime jednakosti među polovima). Udovoljite li tom zahtevu, napisali ste (ili snimili, ili šta već) pornografsko delo. Da li to delo išta vredi sa nekog umetničkog stanovišta, *ni je vam važno*. Jer, da vam je važniji kvalitet vašeg dela od uzdi-

žućeg/vlažećeg efekta, ne biste pisali pornografiju nego neku cenzuriraniju književnu vrstu (da vam je taj i umetnički efekat važan, to bi bila *erotika*, koja je nešto drugo). Za pornografiju kao žanr se mogu zainteresovati samo zaludni intelektualci koji smisao života nalaze u proučavanju *camp*a. Budite poštteni prema sebi i priznajte: kada skoknete do video-kluba da uzmete neki film sa seksom, da li će vas interesovati umetnički sadržaj tog dela? Samo ćete reći "Daj mi neki pornić," i eventualno proveriti da ga niste već gledali. Kao što vam je jedino važno da u tom filmu ima jebačine, tako je i konzumentima horrora jedino važno da u onom što čitaju/gledaju ima bau-bau stvari (i eventualno da su specijalni efekti podnošljivo uverljivi). Naravno, u horroru ima i boljih dela, izvanredno napisanih, po kriterijumima književnosti sasvim zadovoljavajućih (i više od toga), ali najveći deo konzumenata horrora to obično ne primećuju. Njima je važan bau-bau, isto kao što je većini čitalaca vesterna važno da se tu jaše na konjima, nose Stetsoni i puca iz koltova, a svejedno im je da li je to napisao Zane Grey, Louis L'Amour, G.F.Unger (koji u analizi po kriterijumima tzv. ozbiljne književnosti ne bi baš slavno prošao) ili Dorothy M. Johnson (ta žena je jedan od najboljih pisaca uopšte kojeg sam ikada pročitao. *Liberty Valance*, *Čovek zvani konj*...). Intelektualci koji su zaludeni žanrovskim literaturama često zaboravljaju motive koji navode one druge, konzumente, da čitaju to što se njima toliko dopada. Otud među teoretičarima SF ona česta

zapanjenost tiražima koje postižu žvrljarije odrtaelih ex-velikana kao što su dr A. ili Arthur C.C. (da ne pominjemo naaaaaastavljanje nekih vanserijskih dela. Pokoj duši F.H.). Jednostavno, čitaoci koji *nisu* teoretičari pretpostavljaju da će im poznata imena pružiti ono što od takve literature očekuju. A ako malo razmislimo, lako se dosetiti šta je to što oni hoće, i zbog čega čitaju SF. To je jednostavno *eskaptizam*. Oni žele svemirske brodove, ratove zvezda, mačevanje sa vanzemalcima (ah, taj ERB), nadnaravne moći junaka... Oni ne vole *Dinu* zbog onog što ona govori o čoveku i njegovoj sudbini, o volji za moć, ili zbog uverljivosti i do tančina izložene ekologije. Oni je vole zato što je u pitanju prognani princ, što ima borbe noževima i mačevima, što postoje ogromne zveri na kojima se jaše, što je glavni junak (sa kojim se identifikujemo) obdaren fantastičnim moćima... Koliko god intelektualcu-ljubitelju SF-a nije svejedno čita li *Dinu* ili Asimovljeve *Pirate asteroida*, njima *jeste*. Njih *Zadužbina* oduševljava više od *Knjige lobanja* (o *Čoveku praznih šaka* da i ne govorimo), iako bi svaki ljubitelj književnosti u tim delima našao sve one osobine, koje se od književnog dela traže, a koje *Zadužbina* nema. Ona umesto toga ima druge vrline, ne baš cenjene od strane književne kritike, ali zato vrlo cenjene od strane čitalaca koji ne žele da zagolicaju svoj um i pokrenu svoj intelekt, već da ulaskom u neki drugi svet zaborave svoju svakodnevnicu.

Ako takvog ljubitelja SF-a pretvorimo u ljubitelja horrora, pa-

ralele ostaju iste. Njima se Stephen King neće svideti zbog toga što je on dobar pisac, što upotrebljava metafore na izvanredan način (za čiji bi dobitak većina pisaca bila spremna da uđe u pregovore sa Mefistofelesom)... Njima se njegovo veličanstvo King sviđa zato ima sposobnost da *ono nešto*, čega se svi mi u dubini duše plašimo, izvuče na površinu i suoči sa stvarnim svetom. To isto ume i Clive Barker, i zato hara listama bestselera iako mu se, za moj ukus isuviše često, omaknu kartonski likovi, a ni motivisanost postupaka u njegovim delima nema baš uvek čvrstinu Schwarzeneggerovih mišića. Ali, što se bau-bau aspekta svojih dela tiče, Barker je besprekoran, isto kao što su "stari majstori" SF-a kao npr. A.E. Van Vogt ili legendarni E.E. "Doc" Smith bili besprekorni u odvlačenju čitalaca u svoj svet svemirskih brodova, galaktičkih sudbina i junaka koji Indy Jonesa jedu za doručak a Ramba za užinu. Međutim, SF je odavno prevazišao tu fazu i ubacio literarne zahteve među kriterijume prihvatljivosti nekog dela. Hororu tek ostaje da to uradi, i tako pruži i nešto više čitaocima koji to nešto više traže, kojima sam bau-bau nije dovoljan..

Dok ne izađe horror pandan *Opasnim vizijama* ili nečem sličnom, u tom žanru će Kingovi biti slučajnost a Barkeri pravilo. SF-u je uspeo da od *Buck Rogersa* dođe do Georgea R.R. Martina, Silverberga, LeGuinove i Zelaznyja. Eskapizmu je dodat i literarni kvalitet. Fantasy još uvek ima razne konane varvarine i ostale *machoevaoce* i vitlače sekirama od kojih bi i Supermen dobio herniju, ali je u međuvremenu imao i *Gospodara prstenova*, *Zemljomorje*, *Knjigu novog sunca*...

Horror, za sada, ima Kinga. Treba mu još neko. •

SFERAKON '91

10-12. V 1991

Sfera

Društvo za znanstvenu fantastiku

Zagreb, Ivanićgradska 41a

Tel. (041) 217-122

I u novoj 1991. godini, »Sfera« nastavlja sa svojim radom na širenju i popularizaciji znanstvene fantastike priređivanjem filmskih projekcija, predavanja, tribina, igraonica i izložbi. Nastavljamo i sa izdavanjem fanzina *Parsek* i *Foton*.

Kao i svake godine do sada, organiziramo Dane znanstvene fantastike u Zagrebu – SFERAKON, koji će se održati od 10. do 12. svibnja 1991. u Ivanićgradskoj 41a u Zagrebu.

I za SFERAKON '91 pripremamo bogat program, iz koga izdvajamo nekoliko najzanimljivijih točaka:

1. dva paralelna filmska programa: najkvalitetnija ostvarenja na video-beamu i na običnom videu;
2. izložba SF ilustracijwe, ARTGOH je Antun Janković;
3. tribine, okrugli stolovi i predavanja: Boban Knežević, Hrvoje Prčić, Predrag Raos i drugi;
4. koncerti i plesne predstave;
5. dodjela nagrade Sfera za 1990. godinu;
6. likovni i literarni natječaj učenika zagrebačkih osnovnih škola na teme iz znanstvene fantastike;
7. kompjuterska radionica (AMIGA, ATARI, PC...);
8. igre na ploči;
9. burza knjiga, stripova i časopisa...

Na kraju, ne i najmanje važno, SFERAKON '91 je mjesto ponovnog druženja svih ljubitelja znanstvene fantastike.

Kao što vidite, imamo dovoljno razloga za zajednički rad i druženje. Pridružite nam se! Pomognite svojim sudjelovanjem da nam program bude što bogatiji, a fanzini što bolji.

ZAŠTO DA SMIJEH BUDE GRIJEH?

Darko Macan

Volim smiješne stvari.

Volim Asterixa i Calvina & Hobbesa, BOUCA, PRADOA, stare Alan Fordove i MATAKOVIĆA, Bernarda Panasonika i Gastona. Volim Bustera KEATONA, LUBITSCHJEVJE crno-bijele komedije i Louisa DE FUNESA, Crnu Guju i Cosby Show, Petera SELLERSA i Montya Pythona, filmove DISNEYA, AVERYA i Chucka JONESA. Volim KISHONA i KUŠANA, Tri čovjeka u čamcu i Don Camilla, Evu JANIKOVSKY i Marka TWAINA.

I to je bilo u redu dok sam bio mali.

A onda su ljudi koji su jednako tako bili mali počeli nositi kravate i smješcati se osobama koje ne podnose. Upisali su fakultete koje će im donijeti puno para i počeli politiku shvaćati ozbiljno. Kada bismo iscrpili školske uspomene pitali bi me čime se bavim i ja bih im odgovarao. Na riječ 'stripovi' osmijehnuli bi se i pitali "Još te drži?", a ja bih se osjećao kao parazit. I gore, jer parazit se ne srami onoga što jest.

Ozbiljan svijet čitao je Ruse i MARQUEZA, PROUSTA i Henryja MILLERA. Pokušao sam se uklopiti, ali veličina slavenske duše nije mi bila ništa bliža od latinoameričkih jada. Proustu znam broj stranica u knjizi, ali ni slova s neke od njih, a nisam smogao ni snage da dovršim knjigu koju je Miller sastavljao puneci pero iz nožne posude. Čitao sam i dalje lijepe knjige, pozitivne knjige, smiješne knjige.

I znanstvenu fantastiku.

Slažem se, nigdje Zemlja nije toliko puta razarana i pustošena kao u znanstvenoj fantastici, nitko se više nije bavio trećim ratom i zagađenjima i poviješću ljudske gluposti od nje. A opet, koliko je pozitivnog duha u njenim piscima.

Zamislite dvije slike. U prvoj bolehljivi hipersenzitivac sjedi u sobi obloženoj plutom, namače keks u čaj i bježi u sunčane predjele svog djetinjstva. U drugoj, kroz pustoši mrtve Zemlje probija se čovjek dok dijete posrće za njim. Čovjek zastaje i uzima iznemoglo dijete u naručje, sklanja mu ispucale usnice od isušujućeg vjetrova i nastavlja koračati prema obrisima udaljenog planinskog lanca. Na putu ih možda čeka smrt, a možda i ne, ali to 'možda' je sve što im je potrebno.

Koja je slika vedrija?

Proust može svoje djetinjstvo slikati samim suncem i livadama proljetnog cvijeća, ali slika koju pruža slika je čovjeka koji se odrekao budućnosti, jedinoga što mu je preostalo, u ime prošlosti koju više ne može imati.

S druge strane, klišeizirana postapokaliptična scena zrači nadom kroz sve svoje naslage zemljanih tonova. Dok ima čovjeka, govori nam, on će

koračati naprijed. Jednostavni su njeni simboli, literarnost joj se ne može uvijek mjeriti s jezikom usamljenika iz plutene sobe i njezine su poruke naizgled banalne, ali ona vjeruje da živjeti ima smisla, da vrijedi živjeti.

Zar je to slika koju vrijedi imati samo dok si dijete? Zar je to slika koju je vrijedno zamijeniti za kravatu i naučene riječi?

Ne želim vjerovati da jest.

Od čitave znanstvene fantastike, najcrnju sliku čovječanstva nalazimo baš u njenim najveselijim djelima. Paradoksalno? Pa i nije. U knjizi "Stranger in the Strange Land" Robert HEINLEIN navodi da humor i smijeh nastaju iz tuđe nevolje. Što je jako lijepa teza jer se sve vrste humora mogu njome prilično komotno pokriti. Dakle, da bismo se smijali, moramo se smijati nekome. Nekome drugome, naravno. Smijanju samom sebi pribjegavamo tek kao obrambenom mehanizmu, a ni tada nije baš najslabše.

Humoristi to znaju. I zato su junaci njihovih knjiga sve samo ne junaci. Šeprtlje i neznalice, uobraženi i nesigurni sa ženama, rođeni da od vremena i mjesta uvijek pogriješe barem jedno. Budale ne putuju svemirom, čuveni je recenzentov zakon. Ona ga nastavaju, moja je omiljena dopuna.

Brojni su pisci to pokušali dokazati. Sam LUNDWALL i njegov Bernard, na primjer, ili Harry HARRISON sa svojim Štakorom Od Nerdajućeg Čelika. Ili Douglas ADAMS, koji apsurdnoću britanskog humora stoji nad ostalima. U fantasyu, Harrisonovi su pandani bili Piers ANTHONY i Robert ASPRIN sa svojim serijama. Čekala se Adamsova paralela.

Što nas dovodi do Terryja PRATCHETTA.

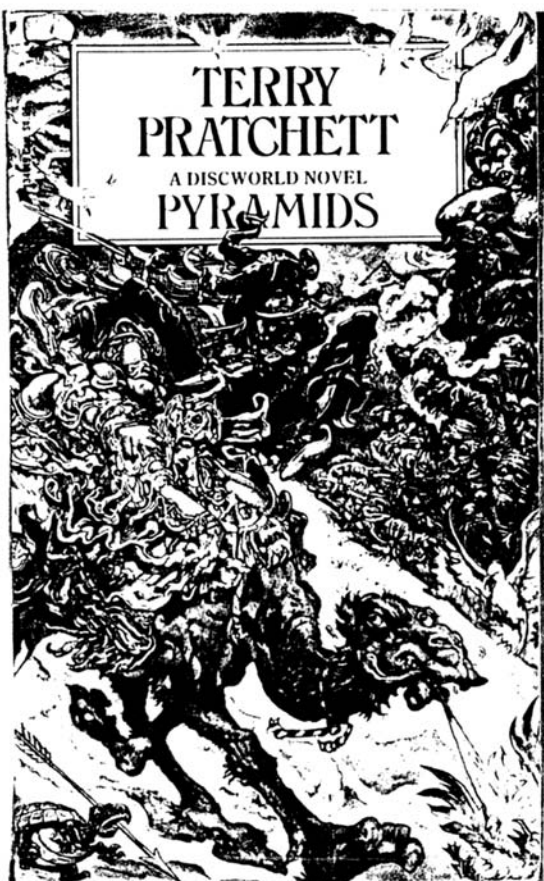
Ili nas ne dovodi. Jer Pratchett nije Adams. Tamo gdje Adams lupa imena i objašnjava sumanute, a odlične, ideje, radi to, doduše, i Pratchett. Tamo gdje se Adams poigrava jezikom i logikom i Pratchett će nam rado izvući sag pod nogama. Ali, tamo gdje Adams rasprši svoje ludilo po čitavom univerzumu, skačući amo-tamo i mjenjajući uvjete da bih prilagodio idejama, Pratchett ideje prilagođava uvjetima, uvrnutim, ali postojanim uvjetima svog dragog Discworlda.

Jer, jednom zvjezdanom ravninom koja nikad nije bila ravna, laganim zaveslajima pliva zvjezdana kornjača, Velika A'Tuin, noseći na meteorima izrovanom oklopu četiri divovska slona koja ponekad moraju podići nogu kako bi sunce lakše prošlo. Na ramenima slonova leži, pak, Discworld, ravni svijet preko čijih se rubova Kružno more prelijeva u veličanstvenom vodopadu. Miran je to svijet, Ratovi magova davna su prošlost, a bogovi drže ledene divove u zarobljeništvu. Trolovi se skamenjuju dolaskom sunca, zmajevi blijede kad se približe rubu magijskog polja, a knjige se otimlju lancima koji ih drže privezanim uz police biblioteke Skrivenog sveučilišta. Na Discworldu čarobnjaci se predaju birokraciji i duhanu te bježe od žena, barbari imaju umjetne zube, ratnice žele biti frizerke, čarolije nastoje biti izrečene, krune pozivaju glave, a Smrt misli kako je predobra prema mačkomrscima. Negdje u mračnim ulicama Ankh Morporka, najvećeg grada na planeti, koji izgledom i mirisom nalikuje gomili prosute balege, čuje se topot stotinu sitnih stopala dok Prtljaga od svjesne kruškove slijedi svog vlasnika. Ako napregnute uši, među kricima ubijenih čuti ćete kako vas pustolovina zove u nebrojene opasnosti. Hoćete li poći?

Ne, i mislio sam da nećete. Ali, uzalud se opirete. Pratchett je uspio u avanture uvući i Rincewinda, čarobnjaka bez čarolija, čovjeka sa štakorskim instinktom za opasnost koji se zubima i noktima držao za svoju dragu svakodnevnu dosadu. Natjerao je i Baku Weatherwax da napusti rodne planine, a Morta da prihvati mjesto šegrt crnog jahača Apokralipse (apokrifne apokalipse). U pustolovinu okretanja stranica natjerao je Pratchett koga god da je poželio pa zato ne umišljajte da mu možete izbjeći.

Upecate li se na samo jednu od knjiga iz Discworld serije ("The Colour of Magic", "The Light Fantastic", "Equal Rites", "Mort", "Sourcery", "Wyrd Sisters", "Pyramids") očarat će vas oktarina, osma, čarobna, boja spektra i nećete se moći osloboditi dok ih ne pročitate sve. Kao i ostalo što je Pratchett napisao.

A, kad je već riječ o tome, ako bih trebao preporučiti zabavniju i inteligentniju knjigu od serije o Discworldu, tada bih se opredijelio za "Dobra zna-

menja" ("Good Omens"), najnovije Pratchettovo djelo, nastalo u suradnji sa strip scenaristom Neilom GAIMANOM ("Sandman", "Black Orchid", "Violent Cases").

Nikad mi nije bilo pretjerano jasno kako dva pisca pišu zajedno, ali sam, poznavajući predašnje radove obojice autora, pokušao razlučiti njihove doprinose ovoj parodiji svih apokaliptičnih filmova (naročito "Omen" serije).

Stil kojim je knjiga napisana nesumnjivo je Pratchettov, medijski komentari vjerojatno Gaimanovi. Smotani junaci upadljivo podsjećaju na populaciju Discworlda dok mističnost i demonologija vuku na Gaimanova "Sandmana". Alergija na Amerikance, telefonske sekretarice, Amerikance, ljude koji pišu pisma novinama, Amerikance, žutu štampu i Amerikance im je zajednička. Kao i vjera da bi svijet bio lošije mjesto pobijedili u Armagedonu bilo Raj bilo Pakao. Jer, kako zamisliti svijet bez antikvarnica, Albert Halla i sushi restoranata?

PRIKAZI KNJIGA

Kurt Vonnegut GALAPAGOS

GZH, biblioteka Zora, 48
Zagreb, 1990.g.

Po skromnom znanju pisca ovih redova *Galapagos* je peti Vonegov roman objavljen na našem (ma šta to bilo) jeziku (*Klanica 5*, *Kolevka za macu*, *Zatvorska ptičica* – nije SF – i *Mehanički pijanino*). Ponešto priča pojavilo se u *Striusu* i *Monolitu*. Summa summarum, nije mnogo ali neki su prošli i gore.

Muka je pisati o knjigama autora koji su jednom bili verni SF-ovci pa počeli da vrdaju. Čistunci, i glavnog toka i SF, ne priznaju njihova dela koja im se ne uklapaju u fioke. Otuda i objašnjenja tipa "mala dalačka dela" ili potpuno poricanje ostatka opusa. Ali, tako im i treba kad su nevere! A kad takav pisac dobije Nobelovu nagradu, onda se svi busaju.

Vonegat je od onih pisaca koji su promenili društvo ali on nije spalio mostove za sobom pa i dalje tura SF u svoje knjige. To tek izluđuje kritičare i prikazivače! Opet moraju da razdvajaju babe i žabe i određuju šta je to pravi SF, i zašto ovo jeste/nije to. Nije im lako.

Ali Vonegat ne pušta nikome fore i ne haje za tuđu muku pa tera po svome i tu-i-tamo napiše neku knjigu zagonetku. *Galapagos* je upravo takav.

To je priča o gomili bezimnih tipova i tipica koji, sticajem kojekakvih okolnosti, preživljavaju opštu propast i na *Galapagoskom* ostrvlju, baš tamo gde je Darwin ukapirao teoriju o vrstama, začinj (već ko može) novu vrstu ljudi koja mnogo liči na foke, s velikom prednošću u odnosu na pretke: njihov mozak je mali, u njemu nema mesta za sve one bezvezarije tipa sećanja, misli, umetnost, skrupule i tako to, znate na šta mislim, koje su mučile ljudski (nam) rod. I tako su svi foka-ljudi bezuslovno srećni! Ni regres nije onakav kakav je bio dok smo verovali da imati veliki mozak znači i biti pametniji a to je trebalo da ima direktne veze sa srećom. Šta ćete, ko nam je kriv što nismo slušali Kanka-bone.

Celu tu priču pripoveda, s distance od (jedva) milion godina, sin omiljenog Vonegovog lika, nesretno-nepoznatog SF pisca Kilgora Trouta čije su knjige, ipak, nekoga zabavile, ali on to nije saznao jer je (šta bi) umro.

Galapagos je, kao i sve Vonegovе knjige, prepun zafrkancije na sve velike, ozbiljne stvari koje čine Život, sa velikim T. Ništa nije pošteđeno jer nije ni vredno gledanja kroz prste. Možete se smeјati onome što vam Vonegat priča, ali ostaje gorko u ustima na kraju. A tako i treba. Jer, stari cinik ponovo jaše!

Ako vam onih 300 grama SF, nekalirajućih jer nisu kozmetika, nisu dovoljni da knjigu pročitate - neka. Lično mislim da grešite.

Ilija Bakić

H.P. Lovecraft S ONU STRANU SNA

Rad, biblioteka Reč i misao, 429
Beograd, 1989

Najstarija i najjača čovjekova emocija je strah, a najstarija i najjača vrsta straha je strah od nepoznatog. No, kako bih se usudio konstatirati, ono što stravi daje njenu konačnu formu iznaći ćemo tek u ponorima mašte, i stoga po ljudske osjete nema ničeg pogubnijeg od horora, žanra što funkcioniра najuspjelije upravo u sprezi straha sa produktima skrivenim u našoj vlastitoj, izdajnički primitivnoj podsvijesti. Ove drevne istine mnogi su bili svjesni, ali ju je tek šačica posvećenih znala iskoristiti na ispravan način, pretakajući impulse iz tmine u sintagme koje osupljaju, tjerajući nas da se nakon čitanja ne prestance i s nelagodnošću osvrćemo na putu od WC-a do spavaće sobe. Jedan iz skupine takvih spisatelja, član ekskluzivnog kluba autora natprirodne strave bio je, svakako, i H.P. Lovecraft. Da, isti onaj kontroverzni Lovecraft koji je kroz godine, budući rijetko objavlјivan, na našem tlu izrastao do gigantskih razmjera trajnog mita, što je samo dodatni razlog zbog kojeg je intrigantno pozabaviti se njegovom nedavno izišlom zbirkom priča. Zbirkom za koju vjerojatno nema bolje ocjene od one koju je odredio sam njen naslov: *S onu stranu sna*. Jer, Lovecraftova proza ne prestance se dotiče jednog ljudima zabranjenog univerzuma, prepunog fantastičnih opasnosti, napućenog nezamislivim zlom koje će neopreznog posjetioca zavesti, ščepati ga za gušu kad se najmanje nada i pretvoriti mu život u noćnu moru. Doduše, površni čitalac knjige vjerojatno će u ponekoj od priča propustiti da uoči ovaj motivacijski krug. Zavest će ga esefičnost prve storiје, ili će možda previdjeti užas *Hrama* zasljepljen glazurom Jules Vernovske koreografije. No, premda u ovim pričama oslabljena, snagu Lovecraftovog pera je nemoguće prenebeći kada mu se radnja dotakne puritanskog okruжja Nove Engleske. Tada na površinu izbiju užasi lova na vještice u Salem, tajni obredi i kultovi, demonični dvojници i iz pakla iznđreni besmrtnici, a iznad svega ono zlo koje je američki kontinent nastanjivalo mnogo prije bijelaca, i

njihov dolazak nije popratilo dobrodošlicom. Ipak, bez obzira na to što opisuje, mističnost Luxorske doline (U *klopct faraona*) ili tjeskobnu turobnost rodnog mu Providencea (*Snovi u vještici kući*), Lovecraft svojim gradivom vlada besprijekorno, oslikavajući događaje osobenim stilom i vodeći istovremeno radnju u maniri tradicionalnog "suspensa", sa dvojakim krajnjim efektom – sjedinjenjem klasičnih postavki tzv. "gotskog" horora (preko kojih se čitalac uljuljkuje u već mu poznate standarde žanra) i vlastite vizure strahotnog (gdje pisac u iznenađnim naletima natopljava naša čula nepatvoreno samosvojnim fantazijama). Tu nas Lovecraft ima, kada piše na takav način drži nas čvrsto i ne pušta iz ruku, i pričama takve zanatske strukture zadobio je laskavu titulu majstora horor literature. Za kraj, zaključimo još samo ovo – *S onu stranu sna* štivo je koje po svemu zaslužuje da se uvrsti u obaveznu školsku lektiru.

Staša Čelan

Mihael Ende BESKRAJNA PRIČA

Prosveta, Džepna knjiga
Beograd, 1989

Jeste li možda gledali film "Beskrajna priča"?

Ma, sjećate se sigurno, to vam je ono kičasto srnanje u tehnicoloru, znate već... Da, upravo ono u kojem je (nekad) obožavani teen-star Limal otpjevao špicu! Slažem se, zbilja je bio ogavan. No, pa zbog čega sam se onda prihvatio recenziranja istoimene knjige? Zar mi film nije bio dovoljan, ili sam možda mazohista? Odgovor na ovo pitanje u stvari je krajnje jednostavan: jasno, zato da bih mogao argumentima potkrijepiti tvrdnju kako je ovdje zapravo riječ o jednom od najboljih, najneobičnijih, najzanimljivijih, a također i najhumanijih romana koje je Fantasy ikada dao ili će dati. Ovakva ocjena možda će nekome zazvučati pomalo pompozno, no, ako ništa drugo, za "Beskrajnu priču" svakako se može bez oklijevanja reći kako predstavlja djelo što po većini karakteristika odskaje od ustaljenih kanona žanra. Jer, pro prima, pisano je na njemačkom jeziku, a to već samo po sebi podrazumjeva činjenicu da je moglo nastati neopterećeno stegama okoštalih klišeja koji muče spisatelje ove vrste proze na angloameričkom području. Također, vidljivo je već i nakon površnog listanja kako Endeov roman svoje korijene vuče prije iz fundusa klasičnih bajki, nego li iz od upotrebe već podosta ofucanog designa mitološke predaje. A, što no bi Schiller rekao, dublja značenja kriju se u bajkama nego li u istinama kojima nas nauči život. Zato se ovu knjigu i isplati čitati. Jer, autor ju je osmislio kao, u krajnjoj liniji, jednu og-

romnu metaforu preko koje će nas podučiti svom izuzetno lirskom svjetonazoru. U njoj se priča o odrastanju, sazrijevanju, otuđivanju, opasnosti koja se krije u sticanju moći, ukratko, o svim esencijalnim problemima koji čovjeka dotiču tokom življenja. A, kako nas Ende poučava, nema te opasnosti koja se ne da svladati uz pomoć mašte, i naravno, snage ljubavi. U tome je i osnovna ideja "Beskrajne priče", u kojoj glavni lik, Baltazar Bruks, od nesretnog, introvertnog i otuđenog dječaka, uvlačenjem u ulogu spasitelja ozbiljno ugroženog svijeta Fantazije prolazi kroz raznovrsne transformacije, i na kraju se vraća kući oplemenjen, spreman za suočavanje s potencijalnom okrutnošću svoje okolice. Uzgred, iste one okolice koja sve nas okružuje, i od koje smo zaštićeni samo dok smo u bajkovitoj zemlji Fuhura, zmaja sreće. No, možda vi niste od onih što smatraju da ih je ikakvim životnim vrijednostima potrebno podučavati, naročito ne kroz knjige. Svedjedno, ovu uzmite u ruke, jer u njoj ćete naići na tako zapanjujuću kolekciju stvorenja, neobičnih zemalja i egzotičnih običaja kakvu nije moguće sabrati ni iz dvadeset drugih romana zajedno. Tu su npr. ogromna kornjača zvana Drevna Morla, Noćna šuma Pepelin koja se svakog jutra raspada i pretvara u pustinju boja Goab, Kuća Preobražaja koja se mjenja prema potrebama svog stanovnika, Aharaji, bića toliko ružna da zbog toga neprekidno plaču, a suze im se pretvaraju u srebro od kojeg je izgrađen prekrasni grad Amargant... I, da ne duljim dalje, ovako nabrajati bih mogao još barem pet stranica a da ipak ne okončam spisak. Dodamo li toj činjenici podatak da "Beskrajna priča" predstavlja također i niz neprekidnih asocijacija vezanih uz opće kulturološko naslijeđe čovječanstva, tako da moderni "homo universalis" može beskrajno uživati u prepoznavanju citata raznih pisaca i slikara, postaje jasno zbog čega je ovo djelo s uspjehom objavljeno na preko trideset jezika. No, pogrešno bi bilo uzeti ga za tek puku kompilaciju, superiorno sročenu ukrštajku riječi i emocija. Ne, "Beskrajna priča" mnogo je više od toga, ona predstavlja jedan s mnogo ljubavi i topline sklopljen humanistički filozofski sustav, sposoban da nam za kratko otvori oči i iznese sve ono nevino i iskreno u nama na svijetlo dana. Kako bi sam Michael Ende rekao: "Neophodno je da poetiziramo svijet. U suprotnom nećemo biti kadri da otkrijemo njegove prave vrijednosti." Pa, mi možda i nećemo, ali zato je tu on da nam ih razotkrije.

Staša Čelan

P.S. Ako se nismo dobro razumjeli: "Beskrajnu priču" nemojte samo pročitati, kupite je. A ako nemate novaca, UKRADITE JE! Vidjet ćete, rizik će se isplatiti

Ray Bradbury

NEŠTO NAM SE ZLO PRIVLAČI

biblioteka Znak Sagite, 20
Beograd 1990.

Početkom pedesetih godina ovog veka naučna fantastika i njoj srodni žanrovi posle dugog tavorjenja u vodama paraliterature čine krupan korak ka književnoj matici. Zasluga je to, pre svega, jednog broja mladih pisaca čiji je književni talenat prevazišao prilično niske zahteve urednika tadašnjih žanrovskih časopisa. Sasvim sigurno prvo ime među njima bio je Rej Daglas Bredberi.

Njegova žanrovski neodređena, liriska, ponekad sladunjava, a mnogo češće snažna i simbolična proza više je priličila "uglađenim" časopisima poput *Set-def tuning posta*, *Kolijera*, a kasnije *Lajfa* i *Plejboja*. Zahvaljujući njihovim izuzetnim tiražima ime Reja Bredberija postalo je poznato širom SAD, što mu je omogućilo da objavi veliki broj knjiga, među kojima su najpoznatije zbirke pripovedaka *Ilustrovani čovek* i *Marsijanske hronike*.

Bredberi je pretežno pisac kraćih formi. Njegov stil bi se najpre mogao nazvati impresionističkim. On čitaoca neprestano obasipa salvama asocijacija i nagoveštaja puštajući ga da sagradi slike prema sopstvenom iskustvu. Takav način pripovedanja posle određenog vremena počinje da zamara i zbog toga mu i većina romana ima fragmentaran karakter. Jedan od retkih izuzetaka je roman **Nešto nam se zlo privlači** koji se zahvaljujući privatnom izdavaču Bobanu Kneževiću, bez obzira na zakašnjenje od skoro 30 godina konačno pojavio i kod nas u SF ediciji "Znak Sagite".

Na žalost, vremenska distanca je ostavila traga. Možda bi termin "zastareo" bio preoštari, ali određena razilaženja sa savremenim čitaocem sigurno postoje. Bredberi u ovom romanu evocira život u američkom gradiću sa Srednjeg Zapada dvadesetih godina ovog veka nizom asocijacija koje su očigledno delovale na prosečnog američkog čitaoca neposredno posle Drugog svetskog rata, ali danas teško da u nama mogu da pobude slične strune i aktiviraju nostalgiju, jednu od ključnih Bredberijevih alatki.

Vila Haloveja i Džimija Najtsejda na početku romana zatičemo na rubu puberteta, na onoj granici koja odvaja svet mladosti i unutrašnje magije od zrelosti i spoznaje života onakvog kakav jeste. Među nerazdvojnim drugovima tada se pojavljuje jaz, jer Džimi svim silama grabi život koji je pred njim, dok se Vil još odupire tom porivu, tražeći utočište u nevinosti dečastva. Treća značajna ličnost romana je Vilov otac Čarls, uman čovek, ali i sam sanjar, dečak koji nikada nije odrastao. Njih trojica će se sukobiti sa invazijom zla otelotvorenog u vidu Cirkusa koji

pred Noć veštica stiže u grad. Bredberijev Cirkus je skup njegovih omiljenih likova i predmeta iz ranijih priča. Tu je Lutkar iz priče "Ja opevam telo električno", tu je *Tyrannosaurus Rex* iz istoimene priče, tu je i lavirint ogledala iz "Izgubljenog grada Marsa". Naposljetku, tu je i ceremonijal majstor, Gospodar zla lično, Ilustrovani čovek, na čijem telu oživljene tetovaže pričaju najstrašnije priče. Borba sa silama zla završić se nekom vrstom *statusa quo*. Svi ostaju tamo gde su i bili; dečaci na predvorju života, otac na kapiji smrti, istina jači za spoznajom da imaju snage da se suoče sa onim što ih tamo čeka.

Iako sama knjiga nudi puno osnova za kompleksnija tumačenja, počev od toga da je Cirkus metafora moći koju nad nama mogu imati potisnuti snovi, do toga da Bredberi kroz sukobe ličnosti raspliće međuzavisnosti različitih aspekata svog kreativnog uma, ostaje činjenica da danas ovaj roman ipak najlakše može da komunicira sa omladinskom publikom i to u svojoj osnovnoj, zabavljčkoj ravni.

Miodrag Milovanović

Apostol Vandelović PUTNIČKE BELEŠKE IZ 2349. GODINE

Gradina, časopis Gradina, broj 12/90
Niš, 1990 (reprintz, original 1909)

Prema svim bibliografijama, prvi roman naučnofantastičnog žanra na srpskohrvatskom jeziku je "Jedna ugašena zvezda" Lazara Komarčić iz 1902. godine, dok drugi roman ovog žanra (sasvim uslovno) datira iz 1913. godine. Dosad nepoznat naučnofantastični roman sa snažnim utopijskim nabojem, koji je izdat u Nišu, 1909. godine, suvereno staje uz Komarčića, kao drugi naučnofantastični roman na našem govornom području i jedna od retkih utopija naše intelektualne prošlosti.

Roman se zove »Putničke beleške iz 2349. godine«, napisao ga je "Apostol Vandelović, prozvani Vovjekivjeković", Izdavači su "zakupci Pavlović i Stefanović", mesto izdanja je Niš, godina 1909. Roman je štampan u "novoj akcionarskoj štampariji" već pomenutih zakupaca. Ne postoje podaci o tiražu. Sačuvan je jedan jedini primerak, bar koliko je meni poznato.

Časopis Gradina je već objavio dva kratka odlomka iz ovog romana, u dvobroju 1-2 za 1990. Razlog zbog kojeg se ovog puta u časopisu pojavljuje ovaj roman u celini nije samo želja da se produži vek ovog neobičnog i jedinstvenog dela, niti prilika da se obeležavanje devedesetogodišnjice časopisa zao kruži objavljivanjem futurističkog dela iz vremena koje deli trenutak pojavljivanja prvog broja Gradine

(1900), već i nešto presudnije. I sasvim aktuelno, dodao bih.

"Putničke beleške..." predstavljaju izraz anonimne čežnje za napretkom, cenjene i relevantne u osvjetlo ovog veka. Danas je utopija podvrgnuta takvoj unakrsnoj vatri sumnje da od nje malo šta može ostati čoveku kraja veka. Čini mi se da ta priča ponavlja obrise jedne druge priče iz naučnofantastičnog miljea, naime, da nijedan žanr nije u tolikoj meri potcenjivan na osnovu najgorih primera kao naučnofantastični žanr. A sa njim i sam pojam utopičnosti. Ipak, želeo bih da budemo poštteni prema divljenja vrednim naporima umnih i velikih ljudi, koji su bol sveta osećali kao svoj i tražili mu leka. Osim toga, zar se pod okriljem mnogih drugih civilizacijskih ideja nisu radile stvari zbog kojih čovek postaje mizantrop.

Kako je ime autora "Putničkih beleški..." očigledni pseudonim, ispitivanja su pokazala da je pisac ovog romana jedan od tadašnjih profesora gimnazije, koji iz palanačkog mentaliteta nije mogao drugačije izaći, nego pronalaskom prozne tehnike koja će postati tek kojih pola veka kasnije, odnosno, tehnike apokrif, stvaranja iluzije stvarnog dokumenta, o čemu junak romana, Apostol Vandelović, prozvani Vovjekivjeković, govori još u uvodnoj glavi knjige, stavljajući time nas, čitaoc, u vanvremenu poziciju božanskih čitaoca.

Tako, iz "utopičnosti", prokažene u devedesetim, i "post"-tehnike pripovedanja, proizilazi dublji razlog ponovnog publikovanja ovog romana. Ta pozitivna napetost daje intertekstualni šarm "Putničkim beleškama...", prepuštajući čitaocu, spokojnom i zainteresovanom, da korespondencijama tkiva romana i tkiva vremena iz koga se čita pronađe za sebe "zadovoljstvo u tekstu", kada to već ne može pronaći u vremenu. Naravno, samo pitanje da li se tekst "može držati" posle osamdeset godina je besmisleno, kako uopšte nije reč o tekstu. "Relaciono", "komparativno" čitanje, ono koje u temporalnim referentnim sistemima pronalazi svoje opravdanje (ako ga je uopšte potrebno tražiti kada je reč o utopiji), karakterističnije za žanrovski književnost nego za "visoku" literaturu, svoj oslonac nalazi u samom čitaocu na nivoima njegove zainteresovanosti za misaone igre (još bolje – paradokse). Svaka utopija, pa i ova naša, iz 1909, je paradoksalna u trenutku (i samo u tom trenutku) kada se o njoj misli. A tu je već negde i osnovni nesporazum vezan za utopije i njihovo postmoderno odbacivanje. Čitajući dimenzije se ne smeju mešati sa fizičko-duhovnim dimenzijama okruženja. Sa tim ovaj roman, uz sve sasvim razumljive i opravdane ograde, ima svežinu i dah ponovo otkrivene besmrtnosti u dobu smrti, baš kao što se Apostol Vovjekivjeković budi u 2349. godini i utvrđuje da je smrt manje zanimljiva od dugovečnosti.

Goran Stanković

PRIKAZI STRIPOVA

Zoran Janjetov

BERNARD PANASONIK

**IZ Ritam,
Beograd, 1990**

"And now, for something completely diferent..."

Vjerovatno ne postoji izričaj koji bi u samo par riječi elokventnije objasnio kako pojavu, tako i intelektualno-umjetničku orijentaciju Zorana Janjetova, tj. cjelokupan njegov dosadašnji opus. Jer, njegovi stripovi su upravo to što u podnaslovu stoji – usamljeni pokušaj stvaranja nečeg što će biti različitiije, "pomaknutije" od cjelokupne dosadašnje YU-produkcije SF stripova, pa i stripova uopće. Naravno, pokušaji odmicanja od bilo kakvih medijsko-žanrovskih šablona, svjesna autorska inzistiranja na osobnosti pristupa strip-stvaralaštvu gotovo neiznimno izazivaju pažnju, a u Janjetovljevom slučaju urodila su i pomalo oprečnim plodom: kod uskog kruga publike stekao je status gotovo kult-ličnosti, ali je istovremeno od široke konzumentske "avangarde" bio i prečesto osporavan.

Takva situacija zapravo i nije začuđujuća, jer kako da prosječan "Flash Gordonovac" svari "Bernarda Panasonika", strip koji jednostavno odiše tekstovima poput: "Nije trebalo da jedem one gljive, sad me svrbe leđa. A dok se češem, čuje se ime onog francuskog izdavača koji ima naočari kao Elvis Costello"? Uz to, Janjetovljevom se stripu nerijetko poricala osnovna potka svakog njegovog rada – originalnost. Jer, njegov "Panasonik", kao i ostali kraći stripovi zaista predstavlja svojevrsni konglomerat namjerno preuzetih utjecaja i žanrovskih klišeja, i naizgled je potpuno imitatorski. U njemu stalno nalijećemo na uvriježena SF tipiziranja, utkano je prisustvo "new wave" i "underground" rock atmosfere, potpuno je preuzet "Monty Pythonovski" način vođenja (anti)radnje, kopiran je do detalja crtački stil i ikonografija Moebiusa, legende svjetskog stripovskog milieua, česti su i osvrti na Moebiusove ranije radove...

Ipak, zlonamjerno aproksimativne kritike "Bernarda Panasonika" listom su previdjele jednu činjenicu, fakt da Janjetov koristi tuđe utjecaje i žanrovske stereotipe tako da ih međusobno prepliće izvačeći iz njih samo ono što mu je potrebno, smještajući dalje u djelo *svoju* vizuru svijeta, vlastiti ironični odmak od istog tog "normalnog" svijeta i parodiju žanra kojeg trenutno koristi. Parodiju koju, uostalom vrlo efikasno ostvaruje kroz, može se reći, svojevrsni "infantil-

ni" humor. Kao finalni produkt, dakle, dobijamo strip koji je nešto istinski novo u "9. umjetnosti", a zahvaljujući brojnim autorovim citatima drugih stvaralaca istovremeno djeluje i nekako neodređeno poznat. I zbunjujuć. Vidimo strip koji je nesumnjivo SF, ali ipak i toliko primjetni metažanrovski proizvod da to zasigurno mora iritirati svakog "pravovjernog" poklonika znanstvene fantastike. Bernard Panasonik je čovjek-membrana u čijim rukama i telefon postaje smrtonosno oružje, koji jedini na cijeloj planeti pije zelene susrtike i jedini je spreman da se suoči sa razarajućom kravom Detroitskom. A takav je kakav je stoga što njegov duhovni otac Zoran Janjetov samo kroz takvog junaka može raditi kompromise između svog umjetničkog usmjerenja i ljubavi prema svemu što je žanrovsko u mas-medijima. I ujedno se pokazati dovoljno cjelovitim i lukrativnim autorom da mu se ostvari "american dream" svakog jugoslavenskog strip-crtča, tj. da dobije vrijedan angažman u Francuskoj, evropskoj Meki "crtanih romana".

Što se pak naših strip-izdavača tiče, izgleda na žalost da usprkos svom internacionalnom uspjehu Zoran Janjetov nije zadovoljio njihove kriterije, pa je "Bernard Panasonik" svoju premijeru u vidu strip-albuma morao doživjeti u režiji privatnika. No, bitno je da je u toj formi uspješno zaživjeo, potvrđujući time da i na našim meridijanima postoje ljudi koje ono "something diferent" niti plaši niti odbija. Ako sebe svrstavate u takve, ako riječi "iščašeno", "uvrnut", "halucinantno" i sl. u vas izazivaju pozitivne vibracije, ne oklijevajte! "Bernard Panasonik" je prava vrsta štiva za vas.

I, još nešto.

Z. Janjetov je prve kraće stripove počeo objavljivati još 1979. godine, a rad na "Panasoniku" otpočeo je 1982. godine. Radnju nisam prepričavao jer je to iz u tekstu navedenih razloga bespredmetan posao.

Staša Čelan

DEJAN NENADOV

EL AZAR

Kondor, biblioteka YU stripa
Lipovljani, 1990

Oblikujući ingeniozni esej o "Natprirodnoj stravi u književnosti", H.P. Lovecraft, legendarni majstor tog žanra sasvim sigurno nije ni sanjao da će se određeni izvodi iz ovog kapitalnog djela izvanredno reflektirati u stripovnom opusu Dejana Nenadova. Naime, opisujući segment književnosti naklonjen istočnjačkom misticizmu, Lovecraft prije svega pominje "nadmenu raskoš, lukavo rušenje mitova, blagu svirepost, ugladen nitkovluk i jezivu, sablasnu

stravu saracenskog duha". A svi ovi epiteti mogu se bez oklijevanja upotrijebiti u opisu stripa koji po mnogočemu predstavlja presedan u "9. umjetnosti" na ovdašnjim meridijanima. Presedan koji se satoji u činjenici da "EL AZAR" vrlo nekarakteristično svoj nastanak ne duguje kako ni opterećujućem nasljeđu "Novog kvadrata", tako ni "novovalnom" evropskom stripu, pa čak ni tradiciji američkih "Comic magazinea". Svoja počela on će prije iznaći u bajkovitoj predaji arapskog okružja, fantazmama Markesovog romana *Sto godina samoće*, ili pak u kontemplativnosti jednog drugog Latinoamerikanca, Horhe Louisa Borghesa (četvrta priča ovog albuma pruža mu i direktni hommage). A ako u potrazi za utjecajima prokopamo još dublje po strukturi djela, naići ćemo i na tragove kvazibiblijskog jezika Halila Đubrana, magiju Baudlerovog stiha, odjeke nadrealističke literature, čak i na natruhe dvaju filozofskih sustava: egzistencijalističkog i fatalističkog. Dakle, sudeći po izvornoj inspiraciji, "EL AZAR" spada zapravo u "tvrdu" književnost, dapače u poeziju, tako da sreću što nam je u originalnoj verziji predočen u formi jednog modernog medija imamo zahvaliti tek slučajnosti, činjenici što je njegov mladi autor likovno izuzetno artikulirana osoba. No, to nipošto ne znači da ova pentalogija nije uspješno zaživjela na hamer-papiru, otjelotvorena u obliku stripa. Dapače, to je najljepša stvar koja joj se mogla dogoditi, pošto joj je nadahnuti Nenadovljevi crteži uspio pružiti jednu dodatnu, dublju dimenziju, oslikavajući mitske predjele iz "1001 noći" potezima ruke koji variraju u rasponu od fascinirajuće ležernosti pa sve do minucioznog grafizma koji oduzima dah. I upravo ta skala nijansi koju je ovaj mladi Novosađanin upotrijebio radeći na serijalu je ono što mu daje dodatni sjaj, pošto omogućava čitaocu da se s lakoćom prilagodi atmosferi svake pojedine priče, olakšavajući istodobno i poistovjećivanje sa psihološkim stanjima likova. Tako npr. u epizodi "BUNAR" prevladava mračna atmosfera, ljudi u njoj su zbunjene, užasne neznalice sučeljene s drevnom i nadmoćnom silom. Shodno tome, crtež je zgusnut, sa dosta sjenčenja, discipliniran, izađen filigranskom preciznošću. S druge strane imamo ezoteričnu, transcendentalnošću ispunjenu epizodu "NA POLJIMA ĐAVOLJE TRAVE", iscrtanu vrlo slobodnim, tananim potezima ruke, ponekad čak svedenim do nivoa skice, tako da se stječe dojam kako će nam se kadrovi rasuti pod rukama. Da Nenadov kojim slučajem nije pribjegao ovakvom postupku gradacije, čitaoci bi osjećali dosta zamora prilikom isčitavanja "EL AZARA", jer je autor stvorio djelo naglašeno poetske strukture, i pri tom je težište prebacio ka klasičnijem postupku vođenja radnje (malo tzv. "oblačica", mnogo više teksta u podnožju svakog kadra). No, očito je bio svjestan potencijalnih klopki koje su ga vrebale na putu fuziranja svojih književnih i likovnih ambicija, te je, vješto ih izbjegavši, stvorio produkt trajnih vrijednosti, jedan od onih što ne gube aktualnost ni

desetljećima nakon nastanka, pošto je savršeno izbalansiran i potpuno osmišljen. Dakle, ljubitelji književnosti fantastičnog, a naročito čitaoci kojima su mitovi starih, egzotičnih naroda prirasli srcu u ovom djelu su došli na svoje, kao i svi oni koji vole stripove neuobičajenog habitusa, superiornog većini glavnog toka domaće produkcije.

"Slavni El Azar, koga su neki nazivali El Hazar ili El Azr, zašavši u zrelo muževno doba, odade se lutanju. Tražio je moćnije neprijatelje, mudrije sago-vornike i lepše žene od onih koje je do tada imao."

Našao je samo publiku koja zna pravu vrijednost snova. A to, vjerujte mi, nije malo.

Staša Čelan

Paolo Eleuteri Serpieri

MORBUS GRAVIS

MORBUS GRAVIS 2: DRUNA

Dečje novine, serija Fantastika 1 & 2
Gornji Milanovac, 1989

Posle trotomnog Flaša Gordona A. Reimonda (či-je objavljivanje ličilo na početak dostojnog oduživa-nja herojskim vremenima i stripa i SF), Dečje novi-ne, pravo ni od kuda, objaviše, pod naslovom Fanta-stika, dva albuma-epizode SF prvenca P.E. Serpieri-ja, više-manje poznatog crtača kaubojaca, pod pom-pežno-monumentalnim naslovom Morbus gravis.

Na suvoj latinštini Morbus gravis znači teška, opaka bolest. Bolestinu je raširio centralni kompu-ter-operator Delta, a ne bi li ostvario sumanutu (mu) ideju o poništenju dobra i zla, u sveopštoj eksploziji, naravno. Suprotstavlja mu se, iz svog računa, živa glava kapetana broda. Ali da baš i nije tako sazna-jemo tek na kraju. Do tada defiluju unaokolo horde zaraženih (tradi-cionalna otelovljenja horora). U prvoj fazi bolesti to su ljudi sa sve pipcima hobotnica umesto ruku, a u kasnijoj fazi su ili nedefinisane gomile užasa ili razjapljene čeljusti plus ogromni falus. Oni ubijaju, prethodno silujuć (na opštu radost bezbednih), svoje, bivše, sunarod-nike i prožduru ih, čupajući usput i ruke i glave. Tu su, zatim, i mutanti (tako dragi svim SF-adžijama) sa svojim intrigirajućim pomerenim verzijama sveta i ži-vota. Na sve treba dodati vlast, po principu jači tlači, sveštenike inkvizitore (a ni oni nisu to za šta se predstavljaju), bedu i sirotinju, uniformisane sado-sodomiste, i slika je kompletna.

U tom okruženju živi svoje dane raskokana Dru-na, u principu jedino normalno ljudsko čeljade. Ona čak ni bubuljicu nema. O triperu da i ne govorim. A

nije da se ne koristi onom koju joj priroda/crtač dadoše. Njoj treba, više no što joj sleduje, seruma protiv bolesti jer njen voljeni Šastar, traženi terorista koji je proključio sve mahinacije vlasti, je oboleo. Ona nema čime da plati osim univerzalnom horizon-talnom valutom. I dobro joj ide dok dragi ne po-stane imun na lekove i načisto se obolesti. Pre kraja svog ljudskog bitisanja on je odvodi do Velike tajne gde saznaje sve o brodu, Delti i pilotu tj. njegovoj glavi. Tako Dru-na postaje borac (izmanipulisan, is-postaviće se) za spas broda i ljudi (tako ona misli). U borbi joj pomaže patuljak-mutant, ne mnogo bis-tar. Takva je i pobeda - ne baš slavna ali... Kraj 2. epizode je happy end, ona odlazi da nađe Šastara ma gde bio i u ma kakvom obliku. S njim joj je ipak najbolje išlo.

I šta bi?

Strip sve vreme balansira nad ponorom horor-mačo-porno-SF-kič. U pitanju je pravi mega-mix žan-rova. Na sve strane prste glave, sperma, krici silova-nih i silovatelja, onih koji jedu i njihove hrane. Mrtvi blaženo čute. Svi su ružni, prljavi i zli u tom veštač-kom paklu. Zaplet je solidan dok ne počne da se isteruje (šta drugo do) pravda. Ta konstanta svih pri-ča o zlu deluje pomalo iznošeno posebno na ovako jarko oslikanoj pozadini koja zahteva veliku kompaktnost i snagu priče što Serpieri, kao scenarista, očito bez previše iskustva, nije uspeo da izvuče. Šteta.

Misterija hepienda ostaće nerazjašnjena. Istina, nije bilo velikog buma u slavu komandantove glave ali je i sve ostalo isto, nikakvog iskupljenja. Možda je to što su svi ostali, zakratko, živi i neka pobeda. Ali to je stvar ukusa. Stoićima se ne bi dopalo.

Što se crtačke strane tiče Serpieri ostaje surovi profesionalac, što će reći: dobar rad, bez ekstremno

Posebna su priča studije nagog ženskog tela. Jedna zamerka je nepostojanje pravog lica glavne junakinje. Ono se menja od kvadrata do kvadrata. Kao da crtač nije naučio da crta normalna, već samo nakazna, gruba, na prvi pogled zla lica.

duhovitih rešenja ali i bez oštrih padova. Posebna su priča studije nagog ženskog tela. Jedna zamerka je nepostojanje pravog lica glavne junakinje. Ono se menja od kvadrata do kvadrata. Kao da crtač nije naučio da crta normalna, već samo nakazna, gruba, na prvi pogled zla lica.

Kolor je potpuno funkcionalan. Na žalost štam-pa nije uvek na visini pa su poneke stranice mutne.

I kad se sve sabere rezultat bi bio u skladu sa onom narodnom: ko ne uzme - kajaće se, ko uzme...

Ilija Bakić

PRIČE DOMAĆIH AUTORA OBJAVLJENE SEPTEMBAR 1990 DECEMBAR 1990

MIODRAG MILOVANOVIĆ

Evo me ponovo sa pričama objavljenim od septembra do kraja decembra 1990. godine i sa nekim koje sam ostao dužan u prošlom broju. Pored priča u časopisima, sada sam obuhvatio i priče objavljene u fanzinima, tako da je pred vama stvarno vrlo celovit prikaz prošlogodišnje domaće kratke proze.

Prošloga puta bilo je primedaba da su ocene dosta niske. Voleo bih da su ti koji su stavljali primedbe pročitali bar neke od tih priča, pa bi se uverili zašto su takve. Sada su, na žalost, još niže, ali kriterijume ne nameravam da snižavam. I onako su niski da niži ne mogu biti, bez obzira šta vi mislili.

BAKIĆ, ILJA

1. Poslednja toplota

Alef 23, 12/90, ocena 4.

Priča sa prvog Konkursa "Znaka sagite" plasirana na mesto. Ukratko, došlo je do atomskog rata i posada jedne podzemne stanice ubrzava svoj kraj nespособna da izađe na kraj sa situacijom u kojoj se našla. Priča ima dosta manjkavosti, ali prilično dobro pođođenu teskobnu atmosferu neminovne smrti.

ČURČIĆ, SLOBODAN

2. Telo (kao Pol Hejvud)

Većernje novosti 07.06.90. ocena 3.

U dalekoj budućnosti androidi stvaraju čoveka želeći da on izvrši psihičko putovanje u prošlost i otkrije zašto su svi ljudi otišli sa Zemlje i tek tako je njima prepustili, pri tom im uskraćujući svemir. Telo čoveka utvrđuje da su ljudi androidima ostavili mogućnost da *sami* dođu do svoje civilizacije, bez obzira na pustoš koja im je ostavljena. Suviše kratko da bi se sve idejne niti dostojno rasplele.

3. Ispunjena želja (kao Pol Hejvud)

Većernje novosti 26.07.90. ocena 0.5

Zbrkana priča o svemirskom kockaru koga hvataju u prevari.

4. Dvojna zvezda (kao Pol Hejvud)

Većernje novosti 19.07.90. ocena 0.5

Tip strada u svemiru jer ne zna da je Betelgez dvojna zvezda. Čurčić bi morao da pazi na svoj renome; ovo je vrlo loše.

5. Dugi pad (kao Pol Hejvud)

Većernje novosti 13.09.90. ocena 1.

Pilot Toni Nakamura budi se iz hibernacijskog sna na brodu koji se kreće ka Zemlji i tek tada saznaje da je na brodu opaki ubica. Veći Toni ga ubija zahvaljujući tome što bolje poznaje astronomiju. Loše.

6. Geto (kao Pol Hejvud)

Većernje novosti 25.10.90. ocena 0.5

Priča o pomirenju ljudi i robota. Loše.

7. Osvajači (kao Pol Hejvud)

Većernje novosti 22.11.90. ocena 2.

Eklonci i Zemljani dugo vode rat. Eklonci konačno pozivaju Dana Gibsona na pregovore. Eklonci mu otkrivaju da imaju zajedničke neprijatelje, parazitska bića koja su već zarazila neke zemljane i u znak dobre volje nude spisak zaraženih. Tanko.

8. Zanos igre (kao Pol Hejvud)

Većernje novosti 20.12.90. ocena 2.

Istraživač dospeva na nepoznatu planetu gde otkriva nekakav živi oblak čija ga lepota opčinjava. On pokušava da ga hermousisivačem usisa i ponese sa sobom, ali oblak izmiče i ubija ga. Slabo.

DRAŠKOVIĆ, MILAN

9. Procep u vremenu (kao Majk Draskov)

Emitor 88, 10/90. ocena 3.

Čuveni Abenede menja tok drugog svetskog rata. Simpatično.

DETASO, ANDREAS (pseudonim ?)

10. Groznica

Većernje novosti 30.08.90. ocena 0.

Jako naivno. U 21 veku nekakvi teroristi su se dokopali bušotine za vodu (de me nadel, mi to zovemo *bunar*). Na žalost, to je sve što se iz priče može zaključiti.

11. Zov divljine (kao A. Detaso)

Većernje novosti 12.10.90. ocena 0.5

Već 1001 put viđena priča o budućnosti gde je svakom naredeno gde će raditi. Pojedinaac se buni i pušta u divljinu da povede bolji život. Očaj.

12. Šampioni protiv šampiona

Večernje novosti 01.11.90. ocena 0.5

Pripreme za TV prenos utakmice sa mundijala 21. veka. Ko preživi od poraženih biće poslat na Antarktiku. Meni ne treba takva muka, ima i gorih.

13. Brisani prostor (kao A. Detaso)

Večernje novosti 13.12.90. ocena 0.5

Kram Lektro IV je borac koji treba da štiti prvi svet od drugog sveta i boraca koji se iz njega pojavljuju. Tu postoji i neka začkoljica sa androidima koja mi je izmakla dok sam pokušavao da se razaberem.

IVOSIĆ-SANTO, VERA

14. Ekstaza: Otomansko carstvo 13 st.

Misija 19. ocena 8.5

U budućnosti moguća je neka vrsta delimičnog putovanja kroz vreme tako što određeni procenat ličnosti ode u prošlost (Vera iskuso ne objašnjava kako) gde se pomoću nekog sidra vezuje za materijalni predmet, što omogućava vremeplovcu da zaviri u prošlost. Ako vam ova rečenica nije jasna, to otprilike odgovara jasnoći kojom je to Vera objasnila u priči, pa što vama da bude lepše nego meni. Pošto zbog načina prenosa nije moguće fotografisanje prošlosti, postoje ljudi zaduženi za slikanje prizora iz prošlosti. Naš junak je jedan od njih i on dobija zadatak da nacrtaju scenu iz harema. E, da vam dalje ne bih uskraćivao draž čitanja, zastaću ovde, uz napomenu da je velika šteta što priča nije dostupna širem auditorijumu s obzirom na tiraž fanzina u kome je objavljena.

JAKŠIĆ, ZORAN

15. Avioni, dirizabli, rakete

Politikin zabavnik 2028, 09.11.90. ocena 7

Vladimir je nasledio od bogatog iekscentričnog ujaka čitavo bogatstvo; između ostalog i knjigu u kojoj je ujak objasnio kako čovek može da nauči da leti bez pomoći naprava. Vladimir ponavlja zapisane pokrete i diže se u vazduh. Prvo je zadivljen, ali uskoro otkriva da ne može da sleti. Da bi se spasao, kreće ka gradu, ne bi li se zakačio za neki soliter. Međutim, tamo ga čeka iznenađenje. Fina, alegorična priča.

KONVIČNI, GORAN

16. Stoša boys, Emitter 89, 11/90. ocena 1.5

Stoša boys su tri mladića koji se klade u sve živo, od toga da će jedan umreti, a biti živ, do toga da će sresti inteligentna vanzemaljska stvorenja. Ne previše ubeđljivo.

17. Svjetovi, Emitter 90, 12/90. ocena 0.

Malo toga razumem.

KOVAČEVIĆ, DARKO

18. ...Ipak je konačan!

Meteor 37, 01/90. ocena 1.

Profesora Krempa čeka Galilejeva sudbina jer tvrdi da je svemir konačan. Početnički.

19. Osuđen, Meteor 37, 01/90. ocena 0.

Vrlo loće. U društvu gde se za ubistvo psa iz nehata ide u zatvor bivšeg osuđenika šalju na planetu inteligentnih psolikih bića.

LAZOVIĆ, VLADIMIR

20. Zvezdotvorac, Alef 22, ocena 3.

Kratka humoreska. Džon Valter Cerović, potomak naših doseljenika u SAD, uleće svojim brodom u crnu rupu. U njoj sreće boga lično, koji mu objašnjava da je sve to učinio samo da devojci priušti lep prizor na nebu. Ja bih radije čitao Stejpldona.

MAODUŠ, ZORAN

21. Zabluda, Misija 40, 4/90. ocena 2.5

U dalekoj budućnosti ljudi žive pod kupolom, programirajući svoje mašine, udišući veštački vazduh i jedući sintetičku hranu. Glavna junakinja pronalazi dobro čuvanu prostoriju u kojoj su smeštene slike koje prikazuju kako je Zemlja nekada izgledala. U nju dovodi i svog momka da bi zajedno uništili kupolu i vratili Zemlju prirodi, međutim, on joj objašnjava da to nije moguće jer je Zemlja zagađena. Zastarelo.

22. Izgubljeni, Emitter 84, 6/90. ocena 0.5

Priča koja počinje takvom besmislicom da stanovnici "stoje raspoređeni po čitavoj planeti i posmatraju kako se matična zvezda njihovog planetarnog sistema konačno gasi i pretvara u crnu masu" ne zasluži dalje čitanje, jer toliko proizvoljnosti u interpretaciji prirodnih zakona autoru naprosto nije dozvoljeno.

MARAVIĆ, DUŠAN

23. Čekanje, Meteor 43, 7/90. ocena 0.

Naivna varijacija na temu poslednjeg pitanja.

MARJANOVIĆ, IGOR

24. Mitra, Meteor 48, 12/90. ocena 1.

Vanzemaljski više vekova skupljaju posadu za put ka bogu Mitri. Početnički.

NEŠIĆ, IVAN D.

25. Lijte, suze moje, Alef 23. ocena 2.

Pisac je očito čitao SF, jer vrlo slična priča "Meso za kralja" je objavljena u MONOLITU. Ipak, od te priče, ova je daleko.

PIHAČ, BRANKO

26. Operacija Sedamnaesta ravnina

Alef 22. ocena 4.5

Sadržaj priče može se izneti u jednoj jedinoj rečenici. Gorgonci sprečavaju pristup Zemlji Intergalaktičkoj zajednici tako što Tunguskim meteoritom ubacuju u zemljinu atmosferu agens koji će dovesti do uspostavljanja socijalizma u tom delu sveta. Ono što iznenađuje je količina mržnje koja izbija iz svake rečenice ove priče. Solženjicinov **Arhipelag Gulag** je za nju **Alisa u zemlji čuda**. Naravno, mržnja i kvalitet nikada ne idu zajedno, pa se i ovaj tekst može posmatrati samo kao politički pamflet, nikako kao umetničko delo.

PUTNIK, NOEL

27. Trkač, Alef 23. ocena 3

Ovu priču prvi put sam čuo na književnoj večeri u biblioteci pored Studenskog grada. Mladi Noel je na poziv voditeljice programa izašao i pročitao je, a Boban koji je bio počasni gost odmah je rekao momku da će mu priča biti objavljena. Ovo me nikako nije iznenadilo, jer priča dosta podseća na jednu od Bobanovih omiljenih priča. Ipak, sedamnaest godina osećaju se u tekstu.

RADANOV, TOMISLAV

28. Kupovina, Meteor 41, 05/90. ocena 1.5

Marija je žena budućnosti koja uspeva da izdejstvuje dozvolu da kupi bebu, pošto je već sebi nabavila grudi. Bizarno.

29. Sastanak redakcije

Meteor 45, 09/90. ocena 1

Pretežno interna pošalica uredništva Meteora. Problemi vezani za izdavanje 1041. broja.

30. Opomena, Meteor 46, 10/90. ocena 1

Galaktički kontrolor opominje Zemljane rušci **Čelindžer**... Slabo.

31. Stanica **Edolo**, Meteor 47, 11/90. ocena 1.5

Putnici voza upadaju u vremensku petlju i nestaju iz našeg svemira. Naivno.

32. Kolevka čovečanstva

Meteor 48, 12/90. ocena 0.5

Posle mnogo vekova međuzvezdani brod se vraća na Zemlju i pronalazi časopis Meteor. Slabo.

SALKAI, SILVIJA

33. Robot na ugalj, Meteor 43, 07/90. ocena 0

Na zabačenoj planeti nemaju sirovine pa grade robota na ugalj. Vrlo loše.

STEFANOVIĆ, SLOBODAN M.

34. Kapsula vremena

Stremljenja, 4/90. ocena 0.5

U okviru broja Stremljenja posvećenog književnosti naših radnika na privremenom radu u Nemačkoj objavljena je i ova amaterska priča. Glavni junak uz pomoć naslovne naprave putuje u budućnost gde nas čeka bolji život.

ŠARČEVIĆ, STEVAN

35. Serum, Meteor 44, 08/90. ocena 0

U izolovanu zajednicu dolazi čovek koga ubijaju, a ispostavlja se da im je donco lek protiv AIDS-a. Vrlo loše.

36. Čuvar, Meteor 46, 10/90. ocena 4

Više skup lepih slika nego prava priča o Čuvaru koji ljubavlju štiti ljudski rod od sila mraka. Ipak, itisak je prilično povoljan.

37. Poslednja oaza

Meteor 47, 11/90. ocena 2

Pobijajući u 21. veku "istočni put", ledolamac naleće na poslednju oazu čovečanstva, staklenu baštu u kojoj je bila sačuvana netaknuta priroda. Pomalo naivno.

38. Izgubljeni tovar

Meteor 48, 12/90. ocena 0.5

Vrlo bajata ideja o ljudskom rodu kao izgubljenom tovaru druge civilizacije.

ŠTRANGAR, ANATOLIJ

39. Nada, Meteor 37, 01/90. ocena 0

Pisac ima sedamnaest godina i to se jasno vidi. Tunguski meteorit (opet) je svemirski brod pogođen u međuzvezdanom ratu.

40. Slobodnjaci, Meteor 37, 01/90. ocena 0

Posle atoskog rata mravi nastavljaju bitku. ovo je 673 put da čitam ovakvu priču.

41. Alisa, Meteor 37, 01/90. ocena 0.5

Alisa je devojčica koju su roditelji nazvali po **Alisi u zemlji čuda**, ali ova ne dospeva u nju već u Pakao.

42. Buđenje (Alisa 2)

Meteor 39, 03/90. ocena 0

Buđenje Alise iz prethodne priče. Jako loše.

43. Čistač, Meteor 47, 11/90. ocena 0.5

Narator ostaje siročić i prinuđen je da se zaposli kao čistač. Po njega dolaze putnici kroz vreme i vode ga u raj da bude, šta drugo nego čistač. Sličnu priču sam već čitao, a i da nisam utisak o ovoj bi bio isti.

44. Dnevnik, Meteor 48, 12/90. ocena 0.5

Vrlo smušena priča o putovanju kroz vreme. Ovakvo opipljiva materija morala bi se brižljivije tretirati.

TODOROVIĆ, BORIVOJE

45. Bekstvo iz podzemnog sveta

Alef 20. ocena 3.5

Bespovratno zastarela priča o stanovnicima podzemnog sveta koji pokušavaju da se vrate na površinu Zemlje nekoliko stotina godina po završetku atomskog rata. I tema, i način obrade likova, a pogotovu spisateljska tehnika, pripada davno prošlom vremenu.

TODOROVIĆ, VLADIMIR

46. NLO ne postoji, Alef 23. ocena 4.

Simpatična i, bar meni, duhovita priča sa prvog Bobanovog Konkursa o tome dokle može da dovede neverovanje u leteće tanjire.

TRAJKOVIĆ, BRANISLAV

47. Lorova ogrlica (kao Bili Trej)

Večernje novosti 05.07.90. ocena 1.5

Novi doživljaji Targa varvarina. Problem je samo što je potencijalnih 60 stranica sabijeno na 3 pa nema prostora ni za šta što bi činilo priču. Ostao je samo sinopsis i likovi pretvoreni u imena.

48. Demonijum (kao Bili Trej)

Večernje novosti 23.08.90. ocena 1.5

Novi lek izaziva materijalizaciju vizija jednog šizofreničara. Nedorečeno.

49. Ukorenjen (kao Bili Trej)

Večernje novosti 11.10.90. ocena 3.5

Pomalo čudna priča. Žandar Fips sreće čoveka koji volovskim kolima vuče stablo. To samo po sebi ne bi

bilo neobično da stabala više nema na Zemlji, a još čudnije je to što stablo ima lik čoveka. Krijumčar udara neopreznog žandara, koji se uskoro budi i ustanovljava da je ukorenjen i da mu se približava čovek sa sekirom.

50. Blizanci (kao Bili Trej)

Večernje novosti 15.11.90. ocena 1.

Bili Trej doživljava najveću noćnu moru koja ga može zadesiti. Zamenjuje se sa blizancem iz paralelnog svemira i dospeva na planetu na kojoj se pije mleko. Tanko.

51. Rekvijem za besmrtnog (kao Bili Trej)

Večernje novosti 27.12.90. ocena 1.

Besmrtnici vode večnu borbu seleći se iz tela u telo. Neubedljivo.

MALI OGLASI

Oglasi u ovoj rubrici su besplatni pod uslovom da nisu duži od dvadeset reči. Za obimnije oglase važi posebni cenovnik.

Kupujem roman
Henka Stejna
SEZONA VEŠTICA
(Season of Witch)

Slobodan Radojčić
16240 MEDVEĐA
Baniski put 3. km

SIRIUS 1-147
prodajem,
isključivo u kompletu

Zlatko Blažević
Kazićeva poljana 1
41000 Zagreb
tel. 041/312-137

Prodajem knjigu
Darka Suvina
"Od Lukijana do Lunjika"
(povijesni pregled i anto-
logija naučnofantastične
literature)
Telefon 018/42-273

KUPUJEM
ZAMENJUJEM
PRODAJEM
sve vrste stripova,
crtanih romana i pisanih
romana u sveskama;
izdanja pre i posle rata;
knjige i časopise naučne
fantastike

Stanojević Slobodan
11000 Beograd
Radovana Simića-Cige
34/82
tel (011) 462-634

Tražim (razmenjujem)
ANUBISOVA VRATA,
HELIKONIJA ZIMA,
PONOS ČANURA,
NEBESKI STRUG,
MONOLIT 1 i 2
Pejović Aleksandar
18260 Nička banja
Železnička 117

Za svaki Alef
od 17 do 21 – knjiga
041/266-045
Morić Božidar
Litijski odvojak 10
41000 Zagreb

Prodajem SIRIUS 1-117,
knjige Klarka, Herberta,
Lema, Asimova,
Čapeka itd,
almanah
ANDROMEDA 1-3
tel 052/815-137

SF knjige
na nemačkom jeziku
razmenjivala bi, kupovala,
prodavala
Đurđica Magaš
41431 Sv.Nedjelja
Kerestinec
Nedeljska cesta 29

Kupujem Siriuse,
ediciju Krimbis,
Lasere i Strip Art
Vidović Nenad
Vijenac Dž. Bijedića 8
54000 Osijek
tel. 054/120-664

BLIND DOG RECORDS

ima čast predstaviti vam:

LOLA V. STAIN: IKONA – VERY QUEER! Since I'm not terribly well clued up on Macedonian New Age music, IKONA tickles my curiosity. Emanating from Skopje in Southern Yugoslavia, this four-piece play a kind of lush and dreamy mood music incorporating layers of blanket synths, bubbling fretless bass and wailing Macedonian bagpipe, courtesy of 65-year-old Pece Atanasovski. A burst of mean and metallic percussive bursts in on the general reverie every now and then. I wonder if the Skopje quartz crystal trade is booming?

ANDY MORGAN (New Musical Express)

(PHONEBOX VANDALS) Im Info steht dauernd was von Rock Band, hat aber zum Glück nichts damit zu tun. Die ersten paar Takte hat's total an NOFX erinnert, das ändert sich aber von Stück zu Stück, denn merkt man das die Leute auch schon mal NMN gehört haben. Irgendwo havelts dann auch recht schwer und vor allen duster um dann wieder in einen mitwipp Beat umzuschlagen. General kan das gance als abwechslungsreich und irgendwo auch eigenständig bezeichnet werdwn obwohl klar ist wo die Yugoslaven ihre Einflüsse herhaben, sie kopieren aber nicht sondern verarbeiten. Auch denen kunnte noch was werden.

DOLF AUGSBURG (Trust)

Zvijezde jugoslavenske nezavisne garažne scene, shodno statusu, izdale su debi-album za trenutno najpropulzivniju zagrebačku nezavisnu etiketu Blind Dog Records. LP bizarnog omota zove se **FOXXIN'** i sadrži četrdesetak minuta gitarske grmljavine, uobličene u jedanaest pjesama ujednačene kvalitete i udarnosti. Messerschmitt su na toj ploči pokušali zazvučati kao što zvuče uživo i to im je... uspjelo, ponajviše zahvaljujući prljavoj produkciji. Istovremeno riječ je o svjesnom bijegu od modernog, u celofan umotanog, produkcijskog poklon-pake-ta koji redovito nepovratno sterilizira punokrvne rock-bendove.

Čujete li kojim slučajem, na valovima vaše omiljene radio-stanice, songove "Miss Jackie Daniels", "Today", "Jam Session" ili "Crosroads Blues" znajte da to nije sastav američkog Srednjeg zapada, nego pulski bend njemačkog imena: **MESSERSCHMITT!**

MESSERSCHMITT

SINIŠA BIZOVIĆ (Studio)

MAJICA

"messerschmitt/blind dog records"

bijela majica sa crno-crvenim otiskom veličine: L, XL, XXL.
Cijena 100 din. + PTT (kod narudžba sa pločom bez PTT troškova)

**U PRIPREMI: BORGHESIA, LOLA V. STAIN,
MARKO BRECELJ, HAUSTOR**

BLIND DOG RECORDS, P.P. 60, 41020 NOVI ZAGREB
telefon (041) 685-798

BIBLIOTEKA ZNAK SAGITE VAM PREDSTAVLJA AMBER SAGU RODŽERA ZELAZNIJA

Uz remek-delo "Gospodar svetlosti", Amber serija je svakako najkvalitetnija Zelaznijeva kreacija i ujedno jedna od najkvalitetnijih u podžanru mača i magije. U njoj je autor konačno ostvario svoj davnašnji san – stvorio je svet u kome je moguće praktično sve, a da to ipak ima nekoj smisla. Cela igra se vrti oko vlasti nad Amberom, jedinim pravim svetom okruženim nebrojenim Senkama, za koju se bore mnogobrojna braća i sestre kraljevske porodice. Njihove spletke, savezi i izdaje, naklonosti i netrpeljivosti smenjuju se iz časa u čas, što daje posebnu draž čitavoj sagi... Edicija ZNAK SAGITE objaviće celokupnu AMBER seriju.